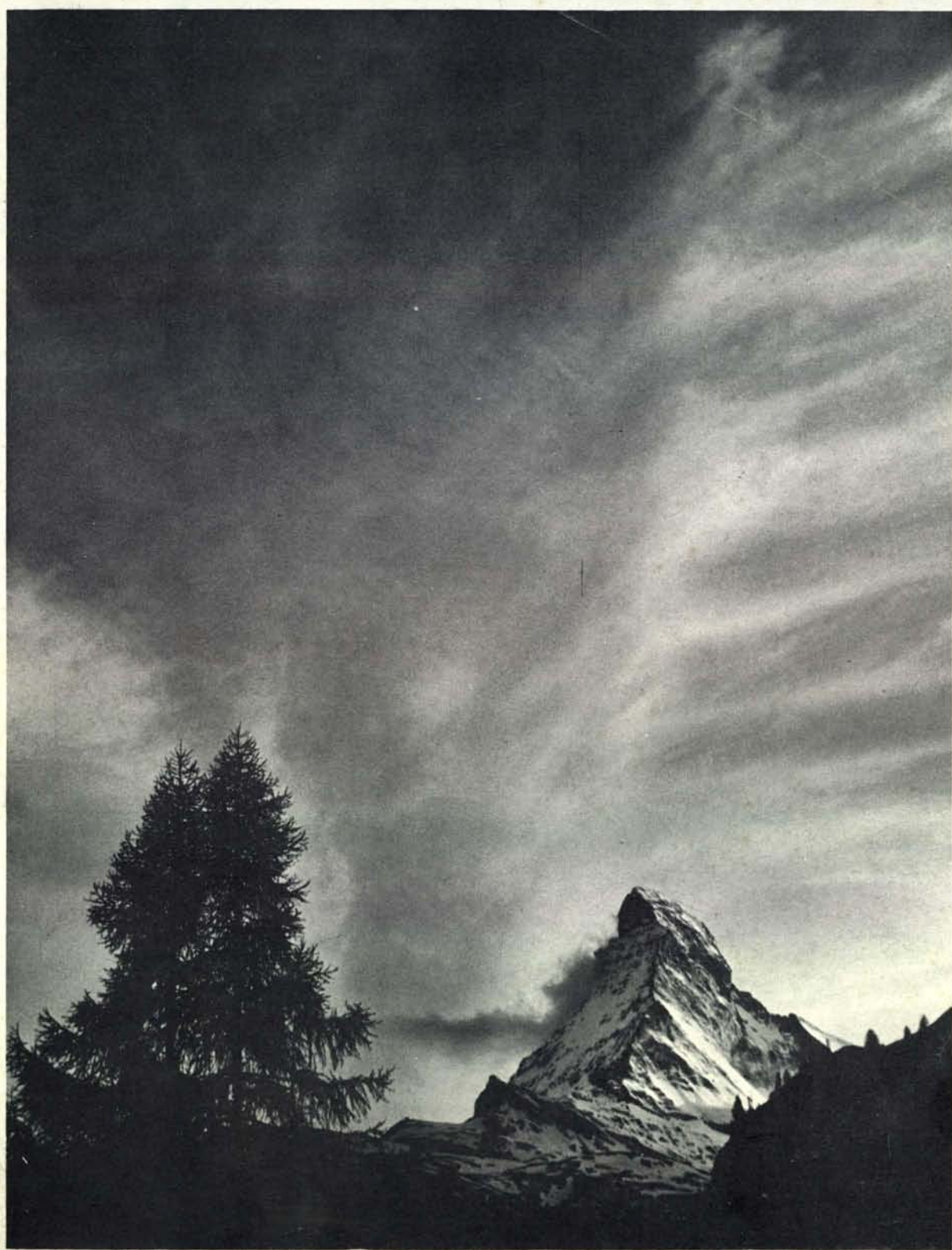


MUNTANYA



ABRIL 1972



BANCA CATALANA

Voluntat de renovació i de servei

BARCELONA, OFICINA CENTRAL: PASSEIG DE GRÀCIA, 84

AGÈNCIA GRANVIA: AVDA. J. ANTONIO, 615

AGÈNCIA SANTS: SANT MEDIR, 2

ARENYS DE MAR • CAPELLADES • BALAGUER • BANYOLES • BELLPUIG
FIGUERES • GRANOLLERS • GIRONA • LLEIDA • EL MASNOU • MOLLERUSSA • OLOT
PALAMÓS • PENÍSCOLA • PREMIÀ DE MAR • REUS
SANT ADRIÀ DEL BESÓS • SANT CELONI • SANT SADURNÍ D'ANOIA
TARRAGONA • TÀRREGA • TORTOSA • VALLS • VILAFRANCA DEL PENEDES



PATINATGE GEL ESQUÍ



EL MÉS COMPLERT
ASSORTIT

EL MILLOR
ASSESSORAMENT

EL TROBAREU A

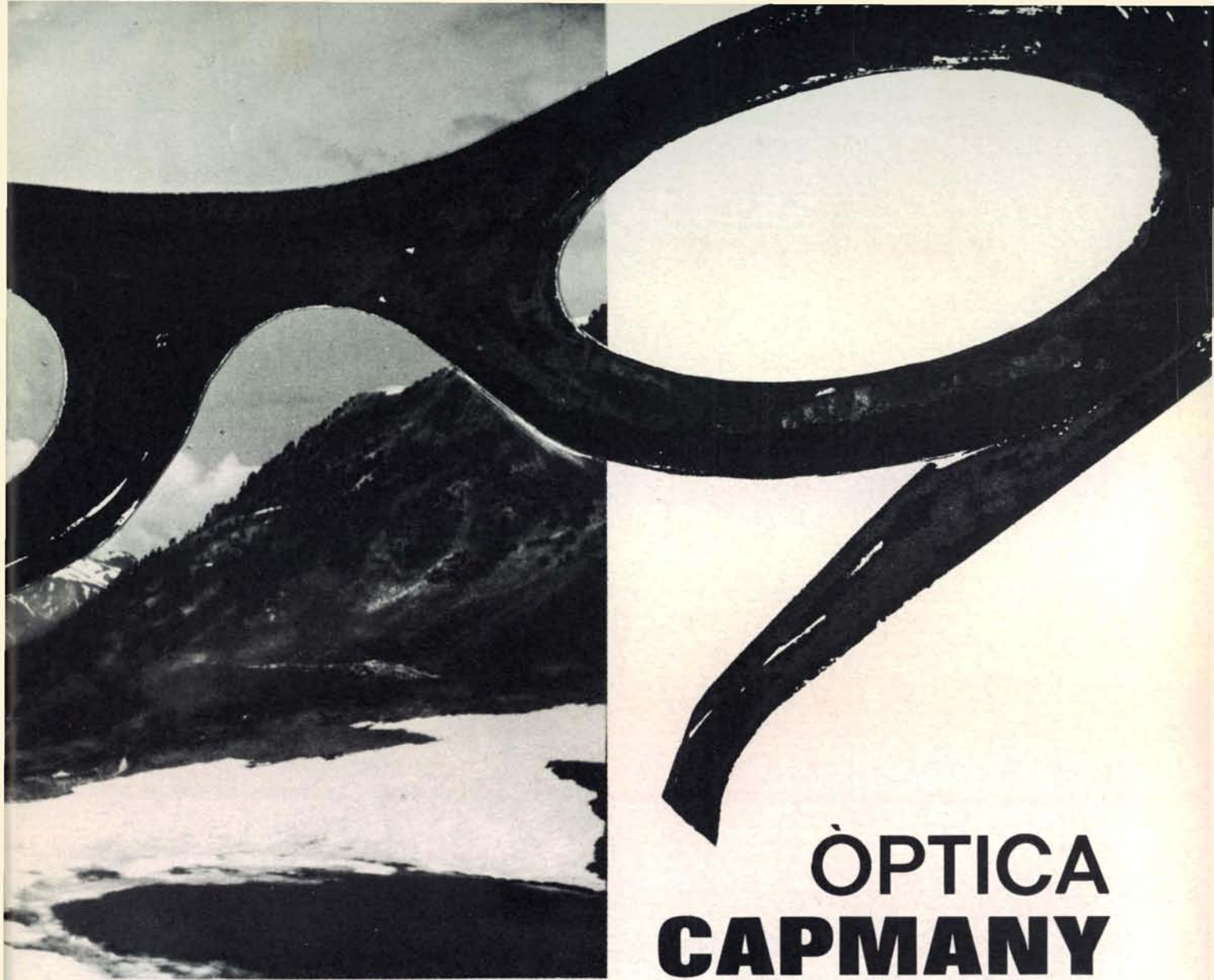
Banilleset



**CAIXA DE
PENSIONS**
PER A LA VELLESA
I D'ESTALVIS



FRED PERRY
SPORTSWEAR



**ÒPTICA
CAPMANY**
òptics diplomats

Descompte especial
als senyors socis
del Centre Excursionista
de Catalunya

Qualitat i gran
assortiment en
CINE
ÒPTICA
FOTOGRAFIA

Muntaner, 357 - Barcelona - Telèfon 211 26 57

**la qualitat
dels nostres
clients
determina
la qualitat
dels nostres
productes**

**es^{ports}
esplai**

**articles d'esport
per a clients
de qualitat**

**c. del pi nº 16, barcelona-2
tels. 231.64.34 221.28.57**



MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCVI Núm. 660 Vol. 84

ABRIL 1972

Diposit Legal B. 546 - 1953

Sumari

	Editorial	42
Josep E. Paül i Torrent	La Pioda de Sciora, per la Piodakante	43
Manuel Cortès i Ribelles	La serra d'Aubens i el massís de Sant Honorat	46
Ramon Pujol i Alsina	Flors de muntanya	60
R. Garcia i Piñol	L'art de Bizanci a Sant Sebastià de Montmajor	62
Hilari Sanz i Gonet	Ara fa cinquanta anys	64
Alexis Rosell	Crònica del Centre	69
	D'Àfrica a Amèrica, amb un raï de papirus: Santiago Genovès	69
Delmiro de Caralt	Exposició Atlas 71	70
Antoni Torcal	Muntanya i Cinema	70
	III Gran Premi Sant Joan-la Seu	71
	Resultats de les últimes proves d'esquí	71
	Crònica	75
	Renovació de la Flama de la Llengua catalana	75
J. B.	Operació Orient-Mitjà 71	76
David M. Aloy	Fi de la primera fase de l'expedició al Continent Africà	76
J. Ll. i M.	Expedició Castellana Alaska-71, al Mc Kinley	78
Albert Oliveras	III Expedició argentina a l'Himalaia	78
Josep Lladó i Majoral	Bibliografia	79
Josep Girona	Tres llibres sobre la Cerdanya	79
	La Massif du Canigou	80

Redacció i Administració:

Paradís, 10, Barcelona (2)
Tel. 232 45 01, 01, 02, 03

Director: Josep Lladó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart,
Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrès i
Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretària: Trinitat Campmany

Comptador: Manuel Casanova

Publicitat: Lluís Puntis, Bailèn, 151, 6.ª 2.ª
Barcelona (9) Tel. 257 59 56

Col·laboradors: Jaume Granell,
Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras,
Hermenegild Carreté, Josep M. Sala
Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril,
David M. Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font,
Roger Tarragó, Josep Girona,
Modest Montlleó.

Subscripció: 135 pessetes anuals
(sis exemplars); estranger, 165 pessetes;
preu d'aquest exemplar, 28 pessetes
(Comanda de números endarrerits a la
redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110
Barcelona (13)

Portada: La coneguda silueta del Matterhorn (Valais) entre dues llums.
(foto: Fabrès Amorós)

EDITORIAL

Una notícia important

La notícia és aquesta: la Diputació de Barcelona ha aprovat definitivament el Pla Especial d'Ordenació Urbanística, que significa la creació d'un Parc Natural, de caràcter provincial, al massís de Sant Llorenç del Munt-serra de l'Obac, ensems que paral·lelament s'ha iniciat una actuació encarrilada a la immediata compra per l'Estat de tot el territori declarat com a parc.

Creiem que aquesta informació és prou important per a fer-nos-en resò en aquestes pàgines, especialment si hi afegim que tot fa creure que la importància de l'esmentada actuació radica en el fet que és l'inici d'un programa dirigit a l'efectiva salvaguarda dels nostres paisatges naturals de bellesa més singular i remarcable.

En realitat, amb la creació d'aquest parc de Sant Llorenç del Munt la feina està tot just encetada i queda encara molt de camí a fer. Però no deixa d'ésser remarcable un acte que, si més no, sembla significar per part de l'Administració una presa de consciència a nivell sobretot executiu —no el descoratjador fer volar coloms— d'un problema que, dia rera dia, s'ha anat agreujant per la pressió de molt diversos factors, entre els quals juguen una carta important l'afany d'especulació i la reverència a la nova divinitat del pam quadrat, atemptatòria a un patrimoni natural que cada dia ha d'ésser més necessari a l'home.

Es possible que pel fet que la muntanya de Sant Llorenç del Munt ha estat sempre per a nosaltres, els excursionistes, una cosa tan familiar,

un relleu molt nostre damunt del qual molts hem encetat els primers amors per la muntanya, la notícia que el massís serà protegit en la seva integritat ens alegri d'una manera més especial. Si hi afegim el coneixement que aquest pas important comença ja a ésser seguit per un altre d'immediat de cara al Montseny, i a continuació cap a altres objectius tan coneguts i estimats com Montserrat, el Montnegre, les Guílleries, Bellmunt, Pedraforca, Catllaràs, Rasos de Peguera, etc., la cosa és —ho repetim— una notícia certament important. Afegim-hi que res no ens podrà agradar més si de la mà de la Diputació de Barcelona, i per mitjà d'una tasca tan concreta com és la preservació dels nostres més bells paisatges, podem retrobar una fe perduda en el desenganyat escepticisme nascut davant de les grans planificacions urbanístiques evidentment espectaculars, però que malauradament ens han donat sempre la sensació d'ésser o elucubracions empíriques o programes de ciència-ficció, sense valor executiu ni tocar massa de peus a terra.

El pla aprovat per al nou parc de Sant Llorenç del Munt ens sembla, ja al primer cop d'ull, i com a premissa important, una ordenació realista. Les directrius que marquen les seves línies bàsiques d'actuació, amb una zona de parc estricte, zona d'influència del parc, àrees de serveis, vies de penetració, etc., ens permeten dir tot seguit —i volem deixar-ne constància per a evitar tot possible malentès— que una de les coses que més ens plauen és trobar-hi un

raonable i prudent equilibri en tots els factors a jugar, de manera que la desitjable preservació al màxim del marc natural s'aconsegueixi tot i fent aquest marc acceptablement assequible per a la comunitat. Ni parc verge i intocable, ni parc... d'atraccions. En una paraula; els excursionistes, els que estimem el país i el coneixem bé per haver-lo trepitjat tantes vegades amb la motxilla a l'esquena, no volem caure en l'egoisme de demanar una exclusiva a l'hora de gaudir de la natura, sinó solament un veritable sentit de la mesura en aquesta gaubança que és patrimoni de tots, i un saber destriar, dins d'un terreny comú, aquelles preferències i aquells interessos que ens diferencien, però que han d'agermanar-nos en un propòsit col·lectiu: la defensa del nostre paisatge.

Però el que no voldríem deixar de dir és que l'Excursionisme, pel fet que ha estat durant molts anys, i encara ho és, capdavanter en la tasca de salvaguardar els béns amb què ens ha regalat la natura, tasca en la qual el nostre Centre Excursionista de Catalunya porta ja esmerçats gairebé cent anys, no pot faltar a l'hora d'estructurar i posar en marxa els organismes o patronats que vetllin per al bon govern i el desenvolupament d'aquests parcs naturals de progressiva creació. Com a bons coneixedors dels tals indrets i com a apassionats i devots els més fidels d'ells, la col·laboració dels excursionistes serà sempre tan efectiva com profitosa. En donem fe.

La Pioda de Sciora, per la Piodakante

per Josep E. Pàul i Torrent

Pujant des del Llac de Como vers St. Moritz, tot just passada la frontera suïssa, s'obre al nostre pas la Vall Bre-gaglia (Bergell, en alemany). Pertany aquesta vall al cantó dels Grisons, i queda separada de l'Engadina pel coll de la Maloja.

A l'esquerra orogràfica, la primera vall, passada la frontera, és la Bondasca. Promontogno i Bondo, poblets que donen pas a aquesta meravellosa vall, són, emprant les paraules de Gaston Rebuffat, dos veritables pobles de muntanya, i no unes d'aquestes aglomeracions híbrides i lletges, amb pretensions de ciutat, com solen ser moltes vegades les estacions d'esquí i d'alpinisme.

L'origen d'aquesta vall es troba en les colossals i granítiques parets del Piz Badile, del Cengalo i de les agulles de Sciora.

Malgrat la seva alçària (Badile: 3308, Cengalo: 3370), relativament baixa comparada amb la dels cims dels Alps Occidentals, i fins i tot amb la del pròxim Piz Bernina, les seves parets, de 800 i fins i tot de 1200 metres, ofereixen vies d'escalada tan difícils com les del massís del Montblanc.

Només esmentant els noms dels protagonistes de les primeres ascensions, queda això demostrat: des d'un Coolidge, un Klucker, un Bonacossa, un Castiglione, un Bramani etc., fins a un Donatti, un Livanos o un Darbellay, sense oblidar Riccardo Cassin.

* * *

Malgrat la pluja caiguda ahir, que ens va enxampar de ple quan baixàvem de la Torre Innominata, el dia d'avui es presenta magnífic.

Cap nuvol a l'horitzó i una lleugera brisa ens prometen un dia com no n'hem tingut encara cap. Per això, i encara que l'hora ja és tardana, ens disposem a fer una bona ascensió.

Ens han aconsellat l'aresta nord del Pizzo Gemelli, escalada llarga que, en la seva primera part, transcorre sobre polides plaques de granit i que per això ens convé força, com a entrenament per a la paret nord-est del Badile. El grau, per altra banda, és similar, o si-

gui V amb alguns passos de VI.

Però els nostres ulls no s'aparten de les agulles de Sciora i, sobretot, de la Punta Pioda i de l'Ago di Sciora, gegantines moles tenyides pel sol de lluant. Ens estan dient: «Pugeu-me!»

Anem pujant la tartera, i per fi ens decidim. Seguim en direcció est cap a les agulles de Sciora, cap a la Pioda di Sciora, exactament. Aviat toquem la neu i, aleshores, ens calcem els crampons i progressem ràpidament fins que les nostres mans acaronen la tèbia roca.

Malgrat que la dificultat no és encara excessiva, preparem el material i ens encordem. Repetim la clàssica sèrie d'operacions, que sempre és igual a tot arreu: a Montserrat i a Pirineu, al Pedraforca i als Alps... Escollim els pitons i els mosquetons que ens semblen més adequats a la feina que ens espera, i els anem penjant a l'entorn del nostre cos, aquí els extraplans, aquí les «us», aquí les bagues, aquí la «fifi»...

Faig la primera tirada de cap de corda, i m'estranyo de trobar de seguida passos d'una certa dificultat. M'asseguro passant una baga per uns blocs encastats en una fissura i arribo en un grànd replà, ja al fil de l'aresta.

Puja en Josep, i consultem la guia, quasi bé per primera vegada. Aquesta, és en alemany, però gràcies a un petit diccionari que ens ha confeccionat el guarda del refugi de Saas Fura, ens en sortim.

Llegim: «Punta Pioda di Sciora—3238 m: Imponent i poderosa torre granítica, és coneguda sobretot pels escaladors suïssos per la vida de l'aresta (Piodakante). Primera ascensió, l'any 1891 per A. von Rydzewski, Chr. Klucker i M. Barbaria. Aresta NO—Piodakante—. Una de les grans escalades del Bergell. IV amb passos de V i V+ sota el desplom, a meitat de l'aresta. Primera ascensió: Vitale Bramani, l'any 1935.»

Reconfortats, seguim l'aresta, per anar a parar a una placa en memòria d'un jove escalador mort en aquesta mateixa via.

El pas sobre la placa, resulta ser difícil i exposat. Després vénen tres llargs fàcils i, de sobte, l'aresta es re-

dreça i ens obliga a començar a posar-nos-hi de valent.

La via segueix un sistema de plaques superllises, on la progressió es fa per pura adherència. Al començament, no estem tranquils, ens sembla que d'un moment a l'altre ens n'anirem avall, però anem agafant confiança i aleshores comencen els moviments encadenats, la dansa, seguint la simfonia de les roques, que acariciem i anem descobrint, cercant el més bell camí que ens portarà al cim.

L'encís es trenca, en donar la volta a una aresta, i descobrir, sota el desplom, un alemany i un txec, que ja havíem trobat a l'aresta nord del Badile, i que progressen a una velocitat de cargol.

L'alemany està lluitant per vèncer el desplom. Ens adonem de la seva manca total de tècnica artificial, encara que el pas es pot fer quasi totalment en lliure, ja que sobren més de la meitat dels pitons.

Quan ja és a punt de superar el caire del sostre, amb les contorsions que arriba a fer, li llisca la cartera que porta a la butxaca i assistim, sense poder-hi fer res, a un espectacle lamentable i divertit alhora: bitllets de 10 i 20 francs suïssos volen per l'espai, a deu metres de nosaltres, ara pujant, ara baixant, emportats pel vent, que no és capaç de acostar-ne ni un.

Per fi, després de més de dues hores d'espera, ens posem en moviment. Superem el desplom en menys de mitja hora, ja que està superpitonat, sobrepassem l'alemany i el txec, i seguim a una velocitat de vertigen per l'aresta.

Malgrat que la dificultat encara és molt gran, correm i volem per les lloses de compacte granit, empaitats pel temps que va passant inexorablement. Arribem a les reunions sense poder aturar el nostre panteix. Decidim, per anar més ràpids, fer tres llargs cadascun de primer.

Amb la velocitat que portem, en un determinat moment, ens desviem una mica de la bona via, i això és prou per a trobar-nos davant de dificultats imprevisibles, que ens entretenen més del que voldríem.

L'alemany i el txec ens agafen un al-

tre cop, però no ens passen. El sol cau en l'horitzó i encara no veiem la fi, que suposem, però, molt pròxima.

Entrem en una zona molt descomposta, on és gairebé impossible d'assegurar-se i on progressem amb molt de compte i ja quasi bé a tentines.

Per fi, veiem que hem superat en alçada l'Ago de Sciora, que sols per 35 metres no és igual que la Pioda.

Flanquegem per sota el cim, vers la dreta, i muntem un rappel ja completament a les palpentes.

No tenim ni idea de la via de descens, però hem decidit baixar al coll entre l'Ago i la Pioda, i d'allí baixar pel «couloir» que s'origina entre les dues agulles.

El primer rappel, instal·lat en un pitó de roca, queda trabat, malgrat que

abans que baixés en Josep, l'he provat, i corria.

Pujo per les cordes, l'arreglo i torno a baixar. Ara, mentre l'un recupera les cordes, l'altre, clava un pitó i passa una baga.

Baixo, i als quaranta metres justos, tinc la sorpresa de trobar una gran baga passada a l'entorn d'una roca, i des d'on algú ha fet un rappel. Seguim la sèrie de rappels, però arriba un moment en què no veiem on anem a parar a cada descens, i el sentit comú ens obliga a restar on som. No podíem caure en un lloc més incòmode: es tracta d'un pla inclinat recorregut per l'aigua en total la seva amplada. Posem les cordes desplegades a terra, i colloquem pitons, sense massa sort. En clavem tres, però cap d'ells no és gaire bo. Ens posem tota la roba que portem: un jersei i el «cagoule», i esperem que passin les hores.

Són les dotze de la nit, i fins a les cinc no ens hi veurem.

Comença una nit d'inusual activitat. Pensem en els nostres duvets ben guardats al refugi de Sciora i que no hem portat perquè pensàvem ser al refugi abans de fer-se fosc. Si no haguessim trobat l'alemay i el txec, potser ara seríem amb les cames sota una taula ben guarnida com la que ahir ens acollia.

Mentre ens friccionem i fem exercicis, xerrem sense parar, ara recordant els raviolis que vam menjar ahir, ara explicant-nos una pel·lícula o bé cantant una cançó.

La lluna, per fi, ens illumina, però no continuem baixant. No tenim res per menjar, però sí tabac en abundància, i això és un consol.

De tant en tant, baixo una mica fins a un petit dipòsit, on s'acumula l'aigua, i bec, gairebé amb passió.

Per fi, una claror blavosa és l'anunci d'un nou dia, i també de les hores més fredes d'aquesta vetllada que sembla que no s'hagi d'acabar mai.

Fem un esforç i ens desempalleguem de la torpor pròpia d'aquest moment amb violents exercicis. Per fi, som a punt.

Faig un flanqueig, completament horitzontal, sobre una placa llisa de gra-

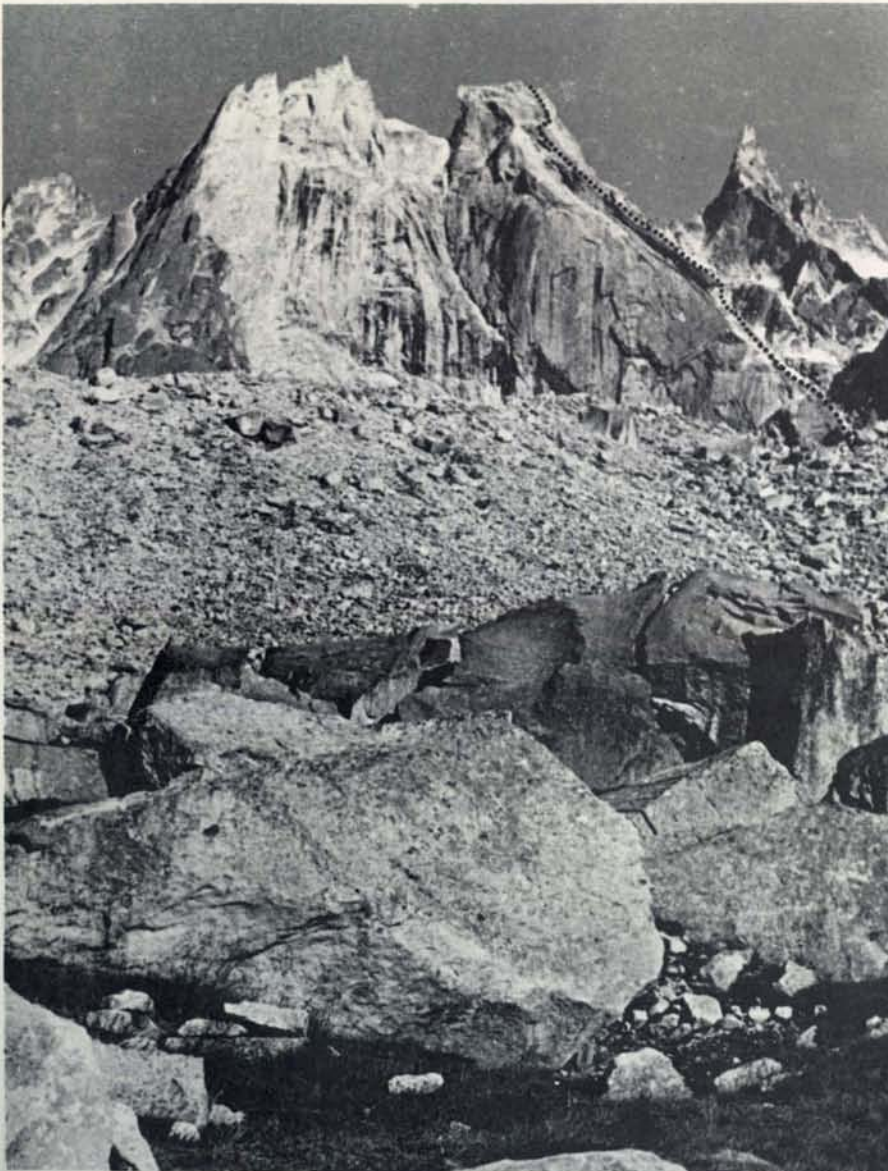


foto. F. X. Gregori

Ago di Sciora. A baix, a l'esquerra, es pot veure l'aresta de la Ploda di Sciora, amb el sostre.

nit, que em costa qui-sap-lo. A mida que avanço, els peus i les mans, tota la nit freds, em reaccionen amb un dolor agudíssim.

Desgrimpem un parell o tres de llargs, mentre aquell parell, que han dormit prop del cim, ens enviem una pluja de rocs, cosa que ens indica que es posen en moviment, i que deuen ser a la zona descomposta.

Fugim de la cuveta on ens trobem, i decidim baixar per la mateixa via d'ascensió, ja que seguir el «couloir» és molt perillós, a causa de les pedres que cauen de dalt.

Fem un fàcil flanqueig cap al centre de la paret, i ens trobem a tres llargs per sobre del desplom.

Comencen els rappels. Sortosament, hi ha pitons i molt bons, i per això tan

sols abandonem bagues.

Baixem el desplom amb rappel, fem un altre descens, i aquest queda trabat. Ara és el torn d'en Josep, que puja per les cordes, arregla les bagues, i baixa. Les cordes corren.

Estem molt cansats, i sabem que és perquè fa més de vint-i-quatre hores que no mengem res. Cada cop que recuperem les cordes, ens representa un esforç brutal. En Josep fins i tot està una mica marejat, i és molt lògic.

Per fi, cap a les dotze, després de set hores de desgrimpades i de rappels, tot és qüestió de la solidesa de l'ancoratge, sia pitó, sia bloc, i de les cordes. Per això és tan desagradable passar hores i hores en aquest exercici.

Desgrimpem el darrer tros, i posem els peus a la gelera. Baixem tan de pressa que podem, i abans d'una hora, ja som al refugi, menjant com desesperats i recordant ja amb recança tots i cadascun dels passos d'aquesta magnífica via, i aquest bivac, encara que potser desagradable, però d'una bellesa indescriptible.



foto. F. X. Gregori

(Ascensió realitzada el dia 9 d'agost de 1971, per Josep Casanovas i Josep E. Paül).

La serra d'Aubens i el massís de Sant Honorat

per Manuel Cortès i Ribelles

Fa uns anys, jo no havia sentit a parlar mai, dins dels cercles excursionistes, de la serra d'Aubens. De Sant Honorat sí, n'havia sentit alguna cosa i havia vist una col·lecció de magnífiques fotografies de Ton Sirera, que aquest em va ensenyar després d'una estada a l'hostal del Boix. Per aquell temps vaig tenir l'avinentsa de col·laborar en l'estudi monogràfic sobre el Montsec, que es va publicar al número 89 de «MONTAÑA», i més endavant també vaig poder prendre part en els treballs que culminaren en la publicació de la monografia sobre el Boumort («MONTAÑA», núm. 100). Tot això em va fer pensar en la necessitat de completar ambdues monografies amb un treball descriptiu de la regió a llevant del Montsec i migjorn del Boumort, que en certa manera es nexa d'unió entre els dos grans relleus. Certament, les dues monografies esmentades eren producte d'un treball d'equip, i mai no podia esperar realitzar jo un estudi de valor comparable, actuant pràcticament sol; m'ha calgut, doncs, limitar-me, deixant a un costat temes tals com l'arqueologia, la història i d'altres igualment importants, que potser algú més preparat podrà tractar. Adhuc temes d'interès purament muntanyenc, com l'espeleologia, he preferit no tocar-los atesa la manca total d'informació mereixedora de crèdit. Per això aquest serà, més que res, un resum de mitja dotzena d'itineraris precedits d'una superficial descripció del país per a fer més fàcil de copsar-los.

DESCRIPCIÓ GENERAL. EL RELLEU.

Per motius de proximitat geogràfica, aquest recull d'itineraris comprèn la serra d'Aubens i el massís de Sant Honorat - El Corb conjuntament; en realitat, són dues muntanyes que ni geològicament ni paisatgísticament tenen gran cosa en comú. La serra d'Aubens és una clàssica serralada calcària que s'estén entre Coll de Nargó i Gavarra, amb una estructura comparable a la del Montsec, clarament asimètrica: altes cingleres en un costat, el que mira a la vall del Segre, i pendissos més suaus al vessant oposat. Hi ha, però, diferències evidents: A la

serra que ens ocupa, molts dels contraforts i estreps assoleixen gairebé tanta importància com l'eix principal de la muntanya, i, a més, aquest no segueix una direcció definida, sinó que presenta entrants i sortints a les capçaleres de les valls. No és, doncs, una serra d'estructura senzilla i monolítica, sinó molt trencada. Això és causa fonamental de la varietat i la bellesa del seu paisatge.

Podem considerar que la serra neix a Coll de Nargó mateix, formant un llarg i regular cingle que s'enfila, entre el barranc de les Masies i el Segre, més o menys vers migjorn; s'ajunta amb l'abrupte contrafort del coll de la Roca, i ambdós formen el tossal del Faig, primer cim de més de 1.500 metres i nus on s'originen d'altres branques importants de la muntanya, sobre tot la que davalla al nord-oest sobre la vall d'Arques.

Del tossal del Faig segueix el sector principal de la muntanya guanyant a poc a poc alçada (Remolins, 1.583 m) i tombant sobtadament, després de la pregonja gorja del clot de Solans, per enfilar-se al tossal del Coscoller, màxima cota amb 1.610 m.

Del Coscoller es desprèn un important contrafort que separa el clot de Solans del barranc de Ribalera, i baixa en direcció sud-est fins a tocar el pantà d'Oliana. Però l'eix principal de la serra, des del Coscoller voreja pel nord la depressió del Prat, per enfilar-se altra volta a migjorn als 1.586 m del tossal de l'Obaga de la Font. Des d'ací ja va perdent alçada vers el coll de Creus, passat el qual ja es converteix en un conjunt de turons i serrats poc importants, que s'estenen fins a la vata de Gavarra. L'ample i poc definit esquenall que de damunt del Prat davalla vers el nord-oest, es fon amb el gran pla de Talustre per enfilar-se després vers el Cap de Serra d'Arques (o Serquedes). Aquest sector es coneix per serra de Paradell, i tanca per migjorn la vall d'Arques. Quant a la serra d'Arques, es perllonga al nord i pel coll de Boixols s'ajunta al grup del Boumort-Carreu.

El massís de Sant Honorat pot considerar-se unit a la serra d'Aubens per

un llom que del coll de Creus baixa al sud-est damunt de Cortiuda, s'allarga per la collada de Miamorta i, ja modelat en les clàssiques pudirgues montserratines, resta isolat dels relleus veïns pels pregons barrancs de les Canyades i de Peramola. Sant Honorat i el Corb mereixen una atenció particular. Es tracta, sens dubte, del més «montserratí» dels massissos de conglomerat —a part, naturalment, la mateixa Muntanya Santa—. En cap altre —Sant Llorenç del Munt, Montsant, Serradell— no és tan avançada l'erosió ruïniforme. Al mateix temps, la riquesa de la vegetació que omple les canals, interferint amb el color del rocam, dona al paisatge una policromia admirable.

Sant Honorat i el Corb són una unitat estructural, separats per la feréstega i pregonja vall del Boix o barranc de Rumbau; el coll del Mu és el punt on s'uneixen ambdós massissos, estructurats en forma de clàssiques «moles» de cim aplanat i caients a plom. Els vessants interiors, sobre la vall del Boix, són rics en formes d'erosió ruïniforme; a mig aire, un estrat de roca groguenca més tova ha originat nombrosos abalmaments i monòlits en forma de «tap de xampany», alguns d'ells perfectament separats del cingle veí. En canvi, els vessants exteriors, cara a les Canyades i a Peramola, són més regulars, si bé s'hi troben també alguns monòlits i formes d'erosió capricioses.

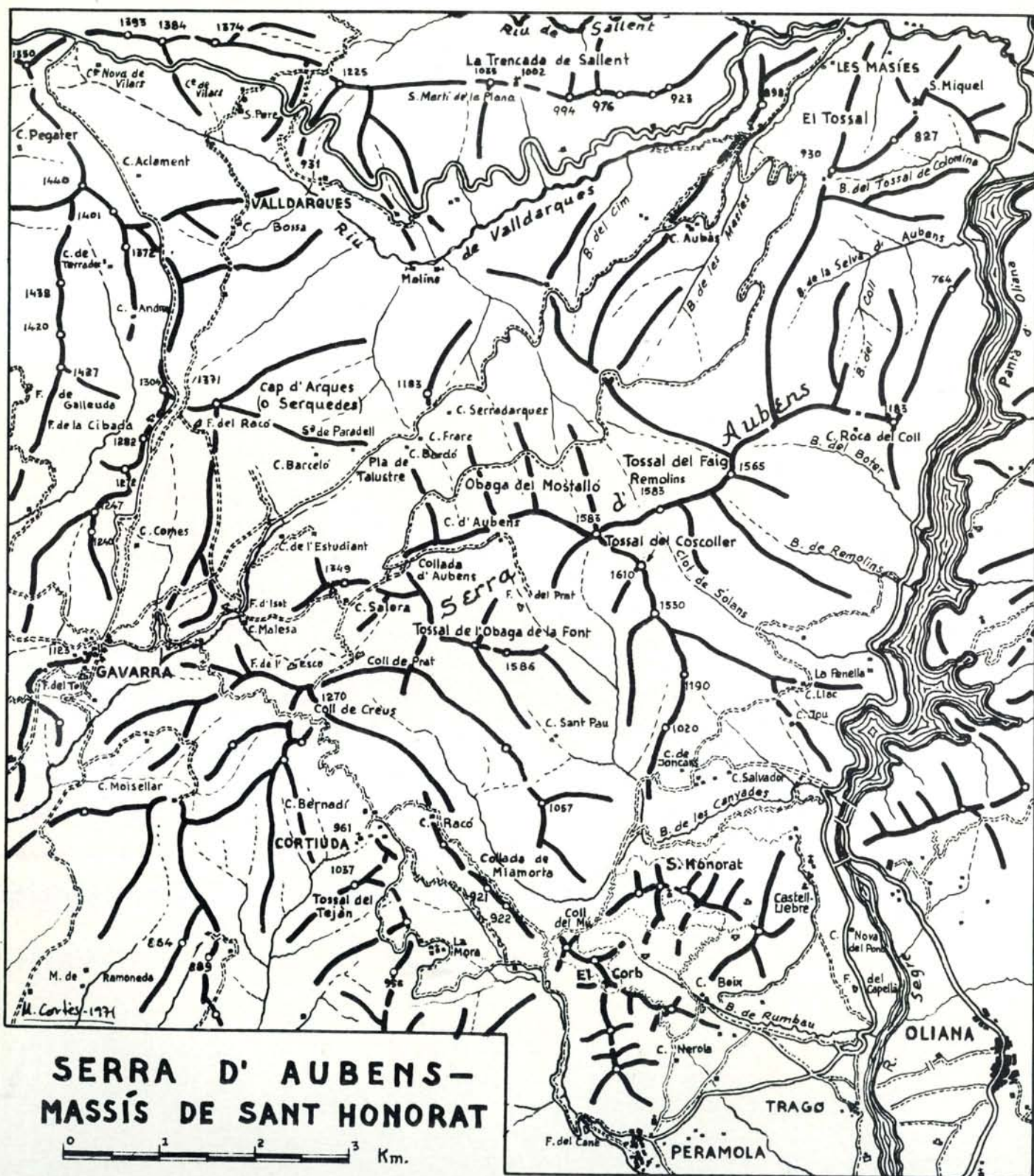
De la Mola de Sant Honorat, vers llevant, es desprèn el calcari roc de Rumbau, d'estimbades parets, mentre del Corb baixen al sud el roc del Cogul i al sud-est la carena del roc de Nerola, amb els quals acaba el petit massís.

La xarxa hidrogràfica.

El collector principal del massís és, naturalment, el riu Segre. Tot el vessant nord de la serra d'Aubens és drenat pel riu de Valldarques, tributari del Segre per mitjà del riu de Sallent; el barranc de les Masies recull la resta d'aigües del sector nord, i afluïx també al riu de Sallent. Els estimbats vessants llevantins no permeten l'existència de cursos d'aigua importants, i tots els torrents són curts i de gran pen-

Una vista aèria del massís de Sant Honorat i les roques del Corb, al sud de la serra d'Aubens, amb el pantà d'Oliana i les muntanyes de l'Alt Urgell al fons.





dent, com al barranc de la Selva, el del Boter, el clot de Solans. La coma d'Aubens i el Prat donen les aigües al barranc de Ribalera, que primerament corre amb poc desnivell, però després salta netament el cingle, i s'ajunta amb el barranc de les Canyades; aquest, nascut sota el coll del Prat, és el més important del sector llevantí i recull a més les aigües de les enasprades canals de Sant Honorat. El barranc de Peramola neix a Cortiuda i serveix de collector als vessants de migjorn del Corb. Finalment, el sector de ponent de la serra d'Aubens vessa les aigües al torrent de Gavarrà, tributari del riu de Rialb.

Alguns d'aquests cursos d'aigua són de cabal perenne, com el riu de Valldarques; d'altres solen portar sempre aigua si bé s'assequen quan manquen les pluges, com el de les Canyades, i en fi, la majoria de petits cursos són de caire torrencial.

Les fonts són bastant abundoses, sobretot als vessants de tramuntana (Valldarques) i ponent (Gavarrà). La majoria es troben, naturalment, als fondals, si bé també n'hi ha algunes pels alts. La del Prat, a uns 1.425 m, és la més alta de què tinc notícia, però s'asseca sovint. Prop de Gavarrà és interessant la font del torrent d'Escó, de propietats medicinals. A Peramola tenen la font del Cané, en lloc ombríu, molt ben arranjada.

La vegetació.

Malgrat formar part del pre-Pirineu baix, assimilable al Montsec, la serra d'Aubens és una notable excepció, per la seva extraordinària riquesa vegetal, que la fa comparable sense demèrit —en molts indrets— amb les muntanyes del Solsonès o el Berguedà. Les arbrades, generalment de pins, s'estenen per tot l'extens vessant obac de la serra d'Aubens (Valldarques, barranc de les Masies) i també pels menys amables faldars llevantins: barranc de la Selva, del Coll, del Boter, del Clot de Solans. També per migjorn el bosc cobreix amplex sectors a la serra de Sant Marc, al sud de Peramola, s'estén fins a Cortiuda i cobreix els faldars del Corb i Sant Honorat, on hi ha alguns



Foto: M. Cortés

rodals d'alzines. Més cap a ponent, vers Gavarrà, els arbres ja no formen masses forestals seguides, sinó que es presenten formant grups més o menys extensos, però isolats enmig d'amples espais poblats de garrics, boixos, ginebrers, etc. Els sotabosc del

massís de Sant Honorat és d'una gran varietat de plantes.

L'explotació forestal encara no ha malmès aquestes esplèndides masses de bosc, i no podem desitjar altra cosa sinó que, dintre d'uns anys, encara sigui veritat aquesta afirmació.

L'aspecte humà. El poblament.

La regió segurament ha estat poblada des dels temps prehistòrics; d'aquest antic poblament n'hi ha alguns indicis coneguts i se'n van trobant de nous: actualment s'estan estudiant unes pintures rupestres que es troben a la Roca dels Moros, damunt del camí que de l'hostal del Boix porta a Castell-llebre. Però, tal com he confessat abans, passaré de llarg per aquests temes, limitant-me a considerar el poblament actual o immediat. Els nuclis de població més importants, Coll de Nargó i Oliana, es troben a la perifèria, pràcticament a fora, del massís. Tan sols Peramola està en certa manera inclosa dins. Però l'establiment humà a l'interior de la serra es troba plenament escampat. Cortiuda, les Masies, Aubàs, Valldarques, són agrupaments de cases aïllades o poc menys. L'absentisme és notable, i alguns d'aquests nuclis han perdut gran part del seu cens. No coneixem encara els resultats de l'estadística de 1970, però serà prou il·lustrativa la comparació dels censos de 1950 i 1960, per a palesar el fort desdoblament d'aquestes terres:



foto: M. Cortés

Municipi	Agrupament	Habitants de Fet:		Despoblament %
		1950	1960	
Coll de Nargó	Les Masies	178	165	-7
	Coll de Nargó	806	643	-20
Gavarrà	Gavarrà	126	97	-23
Montanisell	Valldarques	147	144	-2
Peramola	Peramola	340	337	-1
	Castell-llebre	74	35	-53
	Cortiuda	59	37	-37
Oliana	Oliana	1.656	1.275	-23

Darrerament s'han d'haver produït notables variacions: alguns agrupaments com ara Cortiuda han quedat gairebé abandonats, mentre poblacions com Oliana o Coll de Nargó deuen haver vist augmentar el seu cens a causa de l'activitat industrial el primer, o del fenomen turístic el segon.

Una bona colla de masies importants, escampades per la muntanya, resten també abandonades. D'altres gaudeixen de millors terres o de clima

més favorable, resten habitades, com la Casa de la Mora, entre Cortiuda i Peramola.

Com a cas notable d'habitatge humà, hem d'esmentar les construccions troglodites, que s'han donat en moltes zones muntanyoses, especialment als massissos de conglomerat. Recordem, per exemple, els Obits i les Casetes del Bufi, a Sant Llorenç del Munt, i el Mas de Serrador, al Montsant. Al massís que ara estudiem, hi ha un notable

exemple: la casa del Corb, bastant ben conservada. Sabem d'altres coves que havien estat habitades, i algunes d'elles ho foren de nou durant la darrera guerra civil de 1936-39 per persones que necessitaven un amagatall segur.

L'activitat humana dins del massís resta limitada a l'agricultura i la ramaderia, a part de l'explotació forestal. Algunes indústries primitives tals com l'extracció de la pega (prop de la capçalera de la vall d'Arques hi ha la casa anomenada cal Pegater) fa anys que han estat abandonades. L'agricultura troba condicions excel·lents a la plana de Peramola, amb terres riques i apropiades per al conreu mecanitzat.

Les comunicacions. Carreteres i pistes

Una carretera important afecta el massís: la de Lleida a la Seu d'Urgell, amb ramificacions a Peramola i a Bòixols-Isona. Aquestes vies perifèriques, permeten l'accés a la muntanya, millor dit, a les poblacions de la seva base. Altres pistes i camins més o menys

Des de la roca del Corb es domina magníficament la propera Mola de Sant Honorat i la pregonia Vall del Boix que separa els dos grups. ▼

aptes per a cotxes surten d'aquestes carreteres, i faciliten l'arribada al cor del massís. Les principals són:

Pista de Peramola a Cortiuda: Apropiaada per als automòbils normals amb algun tros en mal estat.

Carretera a l'hostal del Boix: Pavimentada, particular de l'hostal.

Pista de l'hostal del Boix a Castellllebre: sense pavimentar, poden circular-hi automòbils.

Pista de Coll de Nargó a les Masies i la casa d'Aubens: Arrenca de la carretera de Coll de Nargó a Isona, després del pont sobre el riu de Sallent. Tota mena de cotxes fins poc més amunt de les Masies, després sols poden passar-hi «jeeps».

Pista de les Masies al pla de Talustrer i Gavarrà: Només per a «jeeps».

Pista de Gavarrà a la carretera d'Isona a Coll de Nargó: Apropiaada per a cotxes, surt d'aquesta carretera, poc més amunt de la casa nova de Vilars.

Pista a Valldarques: També surt de la carretera de Coll de Nargó a Isona i és apta per a tota mena de cotxes.

Els camins.

Essent aquesta una comarca en ràpida i constant despoblació, la xarxa de camins es veu progressivament abandonada. És un fenomen corrent a totes les comarques de muntanya, però ací es dona la circumstància que no hi ha una afluència excursionista que pugui paliar la manca d'ús dels camins i corriols. Alguns dels camins antics de penetració o travessia, s'han esborrat i perdut del tot; per exemple, al massís de Sant Honorat, anys enrera es podia remuntar la vall del Boix per un camí, però actualment la vegetació tot ho ha envaït i la vall resta impenetrable. Adhuc és possible que recorrent algun dels itineraris descrits, s'observin canvis en l'estat dels camins, esdevenint invisible un camí ben marcat o, al revés, apareixent fressat un altre que estava mig perdut. No cal insistir més sobre aquest punt, força habitual per a tot muntanyenc.

Les excursions

Els sis itineraris que segueixen, són el producte d'un bon plegat d'excur-

sions portades a terme des del mes de novembre de 1967 al novembre de 1970. Els tres primers corresponen al massís de Sant Honorat i el Corb, i estan descrits amb més detall per demanar-ho així la major complexitat del terreny. Els altres tres descriuen recorreguts de carena per la serra d'Aubens. Tots sis són de gran bellesa, es-

collits entre d'altres possibles, per creure que són els que millor poden donar una idea general i al mateix temps precisa sobre aquestes serres no desconegudes, però sí bastant oblidades. L'excursionista que trenqui l'oblit i vingui a trescar pels seus boscos, cingles i viaranys, no en marxarà decebut.



foto: M. Cortés

Itinerari núm. 1. De Peramola al coll del Mu, roca del Corb, grau de Porta, hostal del Boix i retorn a Peramola.

Recorregut interessantíssim pel sector de migjorn del massís de conglomerats de Sant Honorat-el Corb, amb belles panoràmiques gairebé montserratines.

Peramola. Cal sortir-ne per la pista que mena a Cortiuda, i al cap de poc de deixar el poble es creua el barranc de Peramola; resta al davall i a l'esquerra de la pista la bonica font del Cané, en ombrívol indret. Després d'un gran revolt s'entra a la barrancada, que forma un engorjat de poca llargada. El bosc és cada vegada més gemat. Es comencen a veure les roques del Corb.

45 m. S'arriba a un gran eixamplament, a la dreta de la pista. Cal deixar aquesta i seguir a la dreta un rastre de camí que s'endinsa al bosc, vers el nord. Aquest camí es perd ben aviat, però seguint més o menys la direcció nord arribarem en 15 minuts al lloc de la serra, tenint a la dreta i ben a prop els arrodonits cingles del Corb. Bella panoràmica vers la serra d'Aubens, que s'albira a l'altre costat del profund barranc de les Canyades. Cal adreçar-se a la superba Mola del Corb, de roca vermellosa; en aquest punt s'ofereixen dues possibles variants a l'itinerari: passant per l'obaga (coll del Mu), o per la solana (casa del Corb) de la mola de conglomerat. Per a seguir la primera variant, caldrà prendre un corriol que puja suaument vers l'esquerra, s'endinsa a l'obaga i deixa a la dreta la poderosa Mola del Corb. Camí molt bell, creua el bosc de pins encatit de molsa.

1,15 h. Coll del Mu, ampla i pelada depressió entre les moles de Sant Honorat, a mà esquerra, i el Corb, que resta a la dreta. Enmig, la tancada i feréstega vall del Boix o torrent de Rumbau. Seguint per la dreta horitzontalment, es voregen els cingles emboscats de les roques del Corb, creuant les petites canals que en baixen i albirant en tot moment una superba vista sobre la grandiosa combinació de cingles, canals i agulles de la Mola de Sant Honorat, a l'altre costat de la pregonia vall.

1,30 h. Es passa per davall dels esquenalls més llevantins de les roques del Corb, que per oferir un pendís no tan fort, permeten assolir el cim sense cap dificultat, cosa que es pot fer en cosa de 5 minuts. La Mola del Corb pròpiament dita es troba separada de les roques més llevantines per una colladeta o bretxa que es guanya en grimpada bastant fàcil; pot guanyar-se directament la roca del mig pel lloc rocós caminant senzillament. Al cim, en un esperó sobre els estimbals de migjorn, hi ha les runes de l'ermita de Sant Salvador del Corb. La punta o roca més llevantina, anomenada agulla del Corb, sols pot assolir-se per mitjà d'una escalada de gran dificultat.

Davallant de les roques del Corb pel mateix esquenall de pujada (únic indret que permet assolir-les i baixar-ne fàcilment) retrobarem el camí horitzontal que seguíem abans, procedent del coll del Mu; seguint-lo sempre vers llevant, revoltarem la base de l'agulla del Corb per guanyar la carena. Aquest indret ha estat darrerament afectat pel traçat d'una pista però segueix essent clarament identificable.

El camí perd ara ràpidament alçada, generalment pel vessant solà de la carena emboscada que baixa al sud-est. De recorregut bastant directe, davalla en poca estona a la colladeta del grau de Porta, sota del roc de Nerola, i després altra volta per l'obaga s'endinsa al barranc de Rumbau, al qual arriba seguidament, junt a l'hostal del Boix.

2,30 h. Hostal del Boix, curiosament arranjat i molt acollidor. En surt un camí per entre els horts, vers migjorn, que passa pel costat de l'abandonada casa de Nerola i mena al poble.

3,15 h. Peramola.

Variant d'aquest itinerari, per la solana de les roques del Corb:

Arribats a l'indret abans descrit, on s'ofereixen les dues variants, per seguir aquesta de la solana ens acostarem ben a prop de les rogenques cingleres de la Mola del Corb, vorejant-les vers la dreta per un corriol poc marcat que les ressegeix a mig aire. El pas esdevé estret en algun punt, però mai no presenta cap dificultat. S'arriba a un

gran pla amb indicis d'antics conreus, al peu mateix dels verticals estimbals de la Mola del Corb, en la base dels quals hi ha una grandiosa balma tancada amb parets de pedra, coneguda per Casa del Corb. Fou habitada fins a les darreries del segle passat o principis de l'actual, i actualment serveix sols per a tancar-hi bestiar. Hom hi pot veure encara restes de les cambres i el forn per a coure el pa. Es conta que, cap als darrers temps en què hom vivia a la casa del Corb, s'hi havia de celebrar un casori; tot estava preparat: la núvia habillada, el capellà serveix, el dinar coent-se al foc, els convidats presents, però el nuvi no hi acudí. Aleshores —es diu— un dels convidats aprofità l'avinentsa per a fer proposicions matrimonials a la despitada núvia, que foren acceptades immediatament. D'aquesta manera, i malgrat la deserció del nuvi, hi hagué casament aquell dia a la casa del Corb.

Més a llevant de la gran balma, i en una canaleta, al costat al cingle, hi ha una font que sol estroncar-se sovint. Seguint caminant vers llevant, es passa per davall de la roca de Sant Salvador del Corb (l'ermita enrunada no és visible des de baix) i tot seguit pel peu de l'Agulla del Corb, passada la qual retrobem el camí de la primera variant, procedent del coll del Mu. La davallada vers l'hostal del Boix i Peramola ja ha estat descrita.

Itinerari núm. 2. De l'hostal del Boix a Sant Honorat, camí en cornisa, coll del Mu, barranc de les Canyades i carretera de la Seu, poc abans del pantà d'Oliana.

L'itinerari més complet pel massís de Sant Honorat, gaudeix en tot moment de vistes impressionants; el camí és molt bell, però en alguns sectors està completament perdut i per a seguir-lo caldrà mantenir bé l'orientació segons aconselli el bon sentit.

Hostal del Boix (o de can Boix). A uns 8 km d'Oliana per bona carretera, i a menys de 4 de Peramola. Establiment hotelier arranjat amb cura, és bon punt de sortida per totes les excursions a fer pel massís de Sant Honorat.

el Corb. Se surt de l'hostal seguint el camí del torrent de Rumbau, deixant immediatament la font a mà esquerra. El camí és ben marcat i remunta el barranc seguint de prop el llit d'aquest. Es troba una antiga conducció d'aigua, encara utilitzada, feta amb troncs buidats. El camí creua el torrent, passant a la vorera esquerra hidrogràfica. Poc després hi ha una bifurcació: cal deixar el camí que segueix planer paral·lelament a la vall, i prendre la branca que s'enfila per la dreta (nord) entre el bosc. De primer és ben marcat, i puja tenint a l'esquerra el barranquet que baixa de la serra. Més amunt descriu un revolt, creua el llit del petit barranc i s'enfila per la vorera dreta. Es puja ben a prop dels vermellosos cinglès de la Roca del Grauet, i es passa al costat d'uns abalmaments. Sembla que antigament hi havia també en aquestes balmes una casa habitada; la darrera família que hi va romandre tingué una fi molt tràgica, segons es conta: un gran esllavissament de roques els soterrà en vida, i foren inútils els esforços de la gent del poble per a treure els milers de tones que colgaven la balma. Les veus dels soterrats se sentiren tres o quatre dies, i es diu que un gall encara visqué més d'una setmana.

45 m. Després de passada aquesta balma, tomba sobtadament el camí vers la dreta i guanya una forta rampa entre l'alzinar, que fineix en un lloc més esclarissat, amb pocs arbres, formant una mena d'ample llom pedregós; el camí segueix ben visible, però estret. Es guanya alcària per mitjà d'alguns revolts, fins arribar al peu d'un cingleró vermell que resta a l'esquerra. En aquest punt hi ha una bifurcació poc visible: el camí que seguíem sembla planejar vers l'esquerra, mentre un segon corriol esborrat s'enfila fent giragonses pel pedregós vessant; cal seguir aquest darrer, però recordant bé l'altre, que es el que de baixada hem d'agafar perquè ens porti al coll del Mu.

Pujant amunt, es travessa algun indret amb roca pelada, i un cop passats torna a fer-se més marcat el camí; aquest guanya un contrafort de la care-

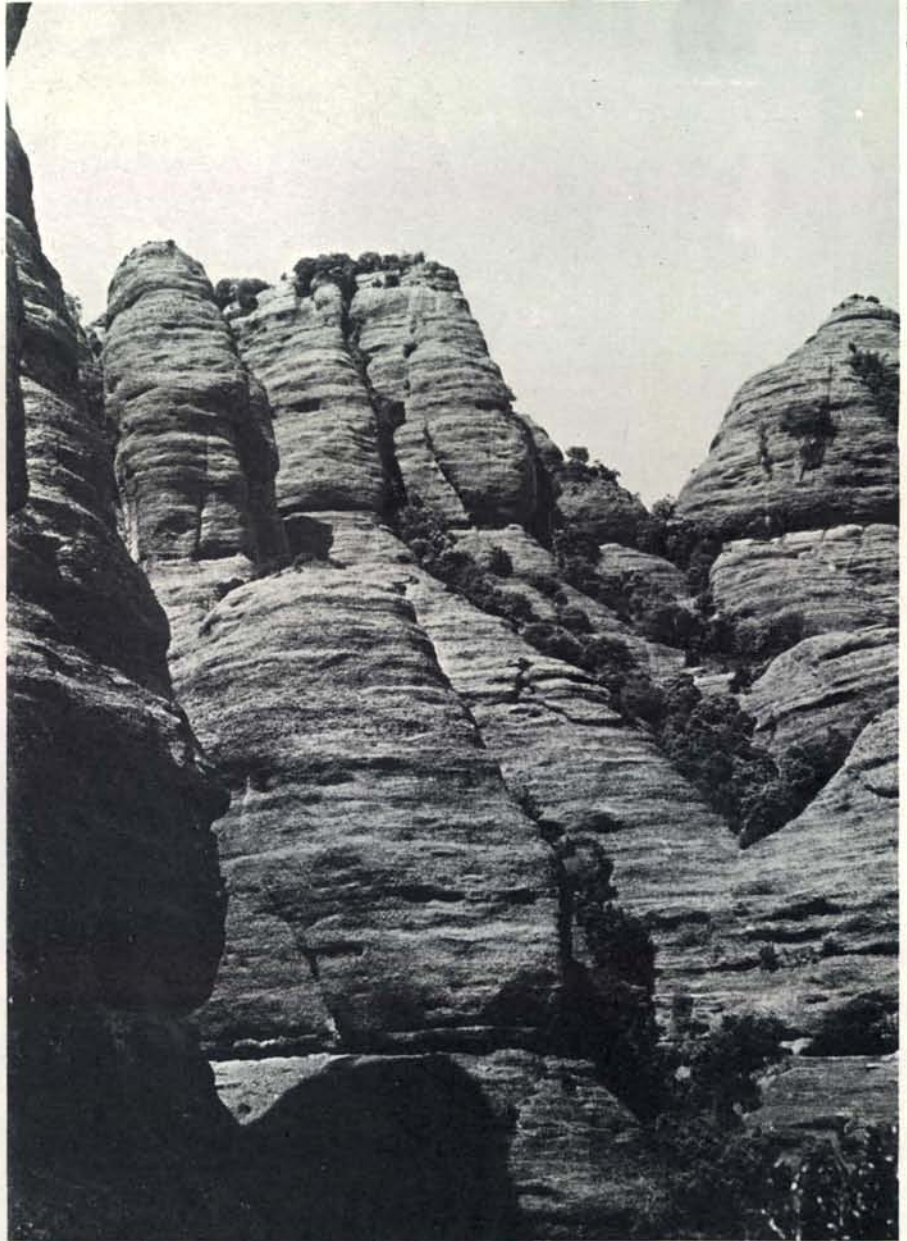


foto: M. Corré

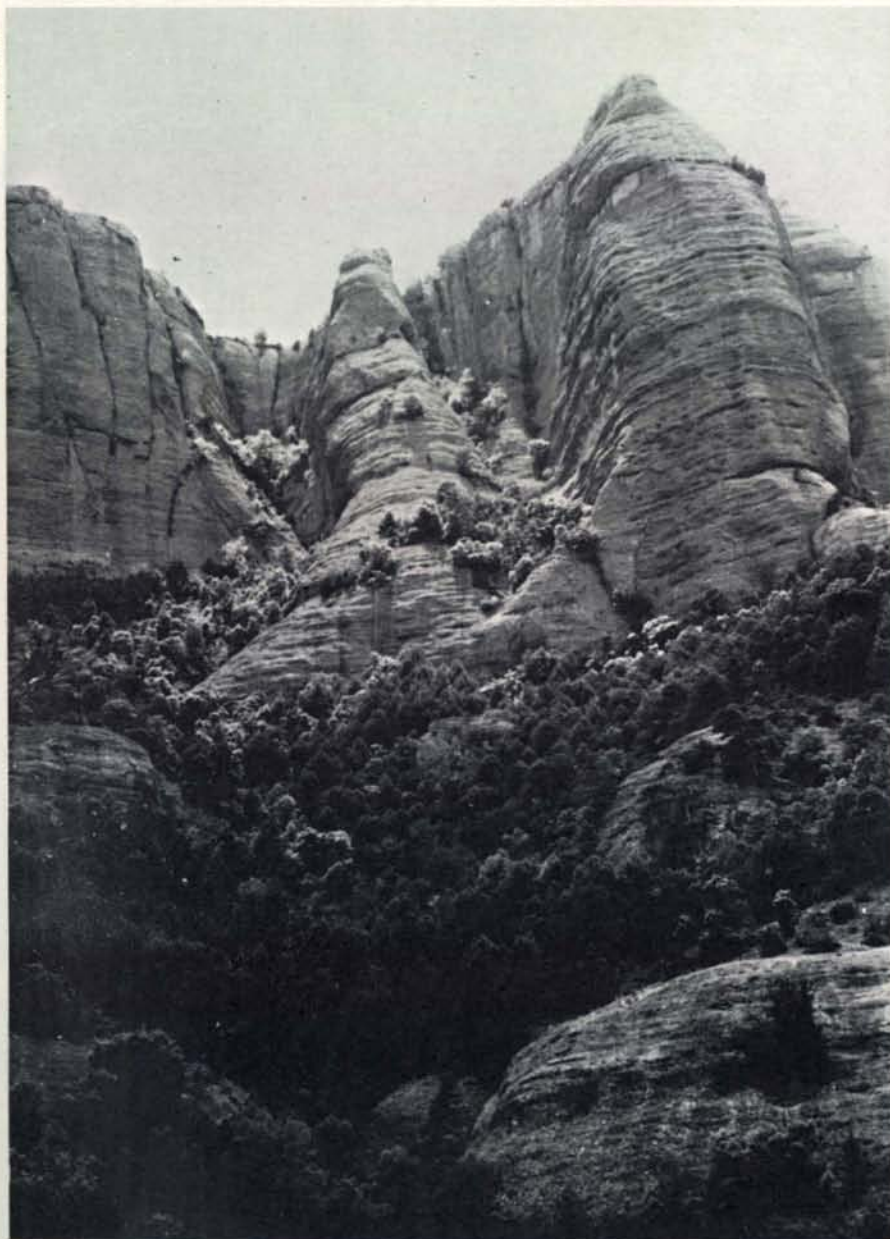
na, i damunt el qual ve un tros planer, ja a la vista de les properes roques montserratines de Sant Honorat.

1.15 h. S'arriba a la carena, d'on es domina a l'altre costat el fondal de les Canyades i la vall del Segre, amb el pantà d'Oliana. Aquesta carena és gairebé horitzontal, i s'estén des del roc

de Rumbau fins a la Mola de Sant Honorat, boscosa, i recorreguda per un corriol. Sequirem vers l'esquerra (ponent) dita carena, que ben aviat s'enlaira sobtadament per a formar l'estimbat turó de Picapoll (1.054 m), separat de la mola principal de Sant Honorat per una bretxa; aquest turó és difícil



foto: M. Cortés



d'assolir, i havia servit per a recloure presoners en passades guerres, que eren deixats al cim i restaven impossibilitats de baixar-ne si hom retirava bes de baix el tronc o l'escala de fusta que servia per a facilitar la pujada. Tot aquest sector de serra és encinglerat per migjorn, però molt més per tramun-

tana, tal com és fàcil comprovar abocant-se damunt de la bretxa entre el Picapoll i la Mola de Sant Honorat: els verticals estimballs, d'uns 200 metres d'alcària, cauen a plom, sense un replà, damunt del bosc que vesteix tota l'obaga.

Seguint el corriol que voreja la base

del Picapoll per migjorn, caldrà creuar un parell d'indrets de roca pelada, amb pendent bastant fort, on el camí és invisible; el trobarem de nou, però, pocs metres més enllà. Aleshores pujarem ja directament a la Mola de Sant Honorat: el camí ha de guanyar el cingle per mitjà d'unes arcades fetes amb pedres, visibles des de lluny.

1,45 h. Cim de la Mola de Sant Honorat (1.050 m), format per un pla molt extens i vorejat d'estimballs pertot arreu. Les runes de l'ermita del mateix nom es troben gairebé al mig, al costat d'unes feixes abandonades.

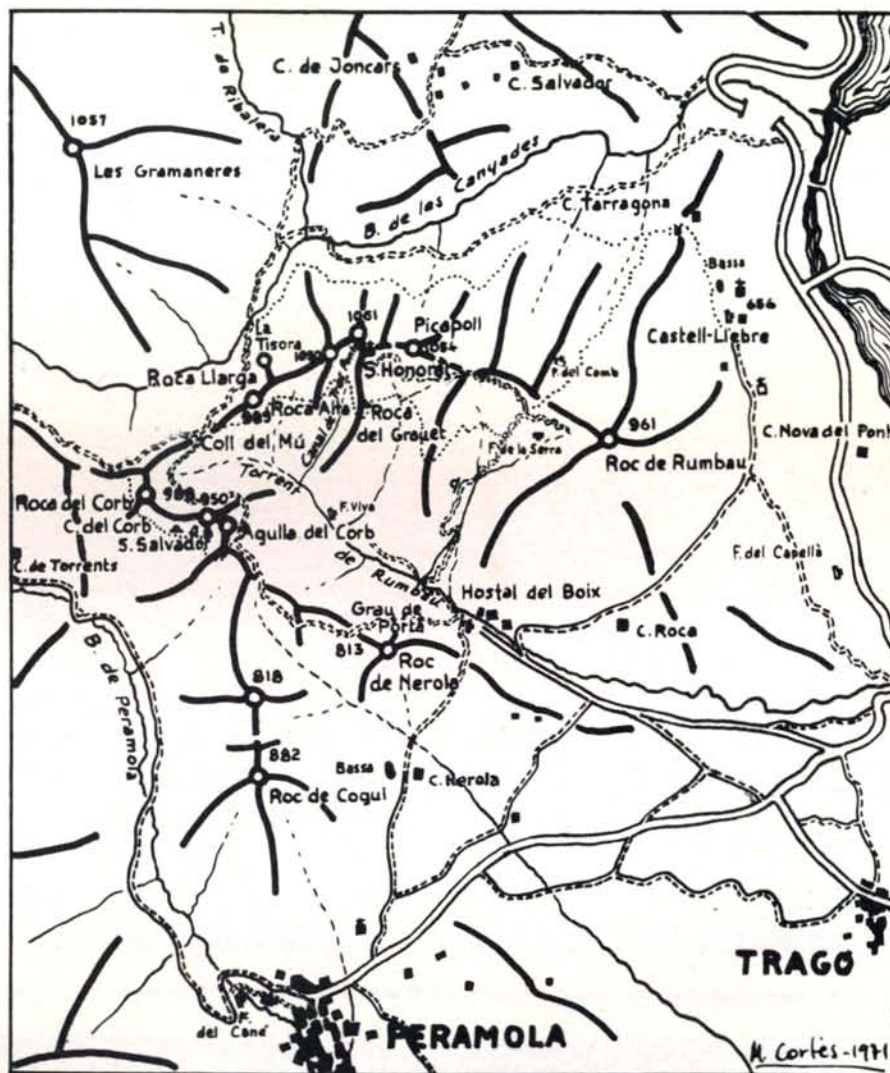
Val la pena de donar la volta a la Mola pel costat dels estimballs: el paisatge és molt bonic, dominat al nord per la propera serra d'Aubens. Els pregons cingles uniformes i llisos per la part de tramuntana, contrasten amb les fantàstiques formes d'erosió montseratina del costat de migjorn, on es veu la bellíssima vall del Boix i a l'altre costat el grup de les roques del Corb.

Caldrà davallar de Sant Honorat pel mateix camí de pujada, fins a retrobar la bifurcació al peu del petit cingle roig. Seguirem ara el camí més planer, que ens permetrà de recórrer a mig aire tota la cinglera de la Mola de Sant Honorat, fins al coll del Mu.

Aquest camí comença creuant un contrafort boscós, pujant lleugerament per a davallar un cop passat el lloc del contrafort; cal parar atenció a no perdre el corriol, que està bastant esborrat. Sempre planejant, amb alguna curta pujada o baixada suau, anirem resseguint tot el fantàstic cingle de migjorn de la Mola de Sant Honorat, endinsant-nos a les pregoneres canals i vorejant els pelats esquenalls. Un d'aquests esquenalls, molt important, no es voreja completament, sinó que es travessa per un collet obert entre les roques que el formen, i a l'altre costat es davalla un xic per tornar tot seguit al recorregut horitzontal. Hem entrat a la canal dels Tres Ponts, dita així perquè a la seva part superior hi ha una gran roca o monòlit que presenta a la base unes grans foradades naturals. Aquesta canal és fonda i embarrancada, i al costat del camí es conserven unes estacues clavades a terra,

Deixant enrera la canal dels Tres Ponts, vorejarem els cingles de Roca Alta, l'espero més ponentí de la Mola de Sant Honorat; el camí desapareix i cal seguir per damunt de la roca llisa i pelada, mantenint més o menys l'alçària. Bell esguard sobre les turmentades roques del Corb i les curioses formes d'erosió que s'estenen a mitja alçària per tota la vall o torrent de Rumbau.

Creuarem alguns xaragalls procedents dels cingles, un d'ells freqüentment amb aigua, i un cop deixada enrrera la base del cingle del turó del



MASSÍS DE S. HONORAT - EL CORB



més enlairats. El bosc continua essent molt gemat; a poc a poc ens anem acostant a la carretera, a la qual arribarem, deixant un ample camí que hi porta fent marrada, i seguint-ne un de més estret a la dreta, que ens portarà al damunt mateix de la foradada immediata al barranc de les Canyades.

55

Itinerari núm. 3. De l'hostal del Boix al roc de Rumbau.

Curta ascensió al roc de Rumbau, cim que domina a vol d'ocell la vall del Segre i el pantà d'Oliana.

Hostal del Boix. Cal seguir el mateix itinerari anterior.

1,15 h. Carena. Se segueix el bonic corriol carener vers llevant, que permet dominar per entre els arbres una bella panoràmica de la serra d'Aubens i els fondals del seu peu. Rastre de camí a l'esquerra, que davalla al barranc de les Canyades. A la dreta, amagada al vessant solà, hi ha la font de la Serra. Curta pujada pel calcari que forma aquest cim, en contrast amb les veïnes moles de conglomerat.

1,35 h. Roc de Rumbau (961 m). Àeria perspectiva vers llevant, puix aquest cim està tallat per una immensa paret de més de 300 metres de calcari gris, que cau damunt de Castell-Ilebre, el riu Segre i la carretera de Peramola. El panorama és igualment grandios vers el nord (serra d'Aubens) i migjorn (plana de Peramola i tossals de Sant Marc), i no cal dir cara a les moles del Corb i Sant Honorat, que es presenten de manera espectacular.

Itinerari núm. 4. De Peramola a Cortiuda, coll de Creus, tossal de l'Obaga de la font i tossal del Coscoller.

Recorregut pel faldar i la carena de la serra d'Aubens, assolint els cims més alts d'aquesta bonica serralada.

Peramola. Cal sortir (itinerari 1) per la pista de Cortiuda, que es pot seguir amb cotxe. Als 3 km deixem l'eixamplament descrit a l'itinerari 1, i als 6 km passem per la Mora, important pagesia amb capella pròpia. 3 km més enllà s'arriba a les cases escampades —i gairebé totes enrunades— de Cortiuda, llogaret agregat de Peramola, a uns 960 m d'alcària, al peu de la serra d'Aubens. Tot el camí de vinguuda ha transcorregut entre el bosc, però a Cortiuda hi ha grans extensions de conreu. La casa més propera a la serra és cal Bernadí, fins a la qual es pot arribar amb vehicle. Està habitada de manera permanent.



foto: M. Cortés

De cal Bernadí, sortirem pel vell camí de Gavarra, que s'enfila al coll de Creus; es troba aquest camí adreçant-se, vers el nord-oest, a una línia de pals telefònics o d'electricitat que passen pel costat a la part baixa de la muntanya; és un camí ben marcat, pedregós, que revolta per guanyar el desnivell fins al coll de Creus, al llom de la serra.

45 m. Coll de Creus. Ampla i pelada depressió de la carena. Cal deixar el camí, que davalla a Gavarra, seguint vers la dreta el pelat esquenall de la muntanya. Pendis de pedres i herba, orfe d'arbres en aquesta contrada, la serra d'Aubens recorda bastant el Montsec, però sols en aquest indret. Tot carenejant, l'esguard s'escampa per un extens territori vers gairebé tot l'horitzó. Sols per llevant, els turons més enlairats de la mateixa muntanya limiten la visió.

1,20 h. Coll de Prat, lloc on la carena s'aplana, poblat d'arbres morts. Cal continuar carenejant, però amb tendència a seguir el vessant de migjorn per evitar algun sifó. Aquesta tendència ens portarà a una petita colladeta herbosa entre els dos cims veïns del tos-

sal de l'Obaga de la Font; el paisatge canvia de cop i volta, i de sec com era, es torna frescal, verdejant i quasi pirinenc. L'herba encatifa el sòl, els arbres són cepats i abundosos; una curta pujada entre els pins ens deixa al cim.

1,55 h. Tossal de l'Obaga de la Font (1.586 m). Alçat sobre els cingles immensos de migjorn de la serra, i les verdes obagues del faldar nord, aquest cim té un caire molt personal; gaudeix de bona visió sobre tot el dilatat territori estès al sud; especialment, el masís de Sant Honorat s'aclofa als peus, no deixant endevinar gaire les sorprenents bel·leses que amaga.

Al nord-est es veu la pelada closca del tossal del Coscoller, el més alt de la serra, amb les restes de la torre geodèsica al cim. Per a dirigir-nos-hi, cal davallar dretament per l'obaga (sense camí) més d'un centenar de metres, per arribar al fons d'una cubeta, anomenada el Prat, conreada fins fa ben poc. Junt a un arbre isolat es troba la font del Prat, sovint estroncada. Travesant el Prat seguirem —evitant uns aiguamolls— vers el nord-est, deixant un esquenall baix a l'esquerra, i atacant una barrancada pujarem més o

menys dretament vers el tossal del Coscoller.

2,45 h. Tossal del Coscoller (1.610 m). Vèrtex geodèsic de primer ordre, conserva al cim les restes de la torre de triangulació. És un dels miradors més espectaculars de Catalunya, sense dubte el millor del baix pre-Pirineu lleidatà. Estimballs impressionants el voregen per les tres quartes parts de la seva perifèria, des del clot de Solans a l'esquenall que tanca el barranc de Ribalera. El pantà d'Oliana, la vall del Segre, les muntanyes de l'altre costat, des del Cadí al Turb i el Port del Comte, tot es domina sense obstacles; en direcció oposada, des del Boumort al Montsec, fins a Montserrat i les muntanyes de Prades, la visió s'allarga il·limitada.

Itinerari núm. 5 De Coll de Nargó a les Masies, Tossal del Faig i Tossal del Coscoller.

Llarga ascensió i fort desnivell (més de 1.000 m) que permeten assolir la serra d'Aubens i el seu punt més alt pel vessant nord, poblat de boscos i de gran bellesa. Recorregut sempre per carena.

Coll de Nargó, a la carretera general de Lleida a la Seu d'Urgell. S'ha de sortir per la carretera de Bóixols i Issona, fins que, immediatament després de creuar el riu de Sallent per un pont, neix a l'esquerra una pista que mena a les Masies.

45 m. Es passa per sota de la darre-ra de les masies, que es troba en un coll a migjorn del turó cota 898 m. Poques passes més enllà hi ha una font. Cal seguir la pista que baixa al barranc i que al cop de poc el creua; es deixa la pista per seguir una drecera que s'enfila a la dreta, en forta pujada. Es retroba la pista, que segueix de nou, fins que després d'un revolt es pren una altra drecera a l'esquerra.

1,24 h. Collet, a 900 m aproximadament, dalt de la carena que separa els barrancs de les Masies i de la Selva d'Aubens. Molt a prop hi ha un corral amb borda que pot oferir aixopluc.

Cal remuntar pel fil de la carena, que ja no deixarem, vers migjorn. Al

principi hi ha camí ben marcat. Aquesta carena, que per la dreta puja vestida de bosc i amb pendent moderat, per l'esquerra s'estimba damunt del barranc de la Selva d'Aubens, formant una cinglera seguida i cada vegada més alta, en forma de mitja lluna. A mida que es va pujant, l'horitzó s'eixampla

a poc a poc i es va descobrint un paisatge més i més interessant vers les muntanyes andorranes, l'Urgellet i els propers Boumort i Port de Comte, mentre al davant l'esguard resta limitat per les carenes del tossal del Faig i coll de la Roca, cobertes de bosc centenari.

2,05 h. Al davall i molt propera, es

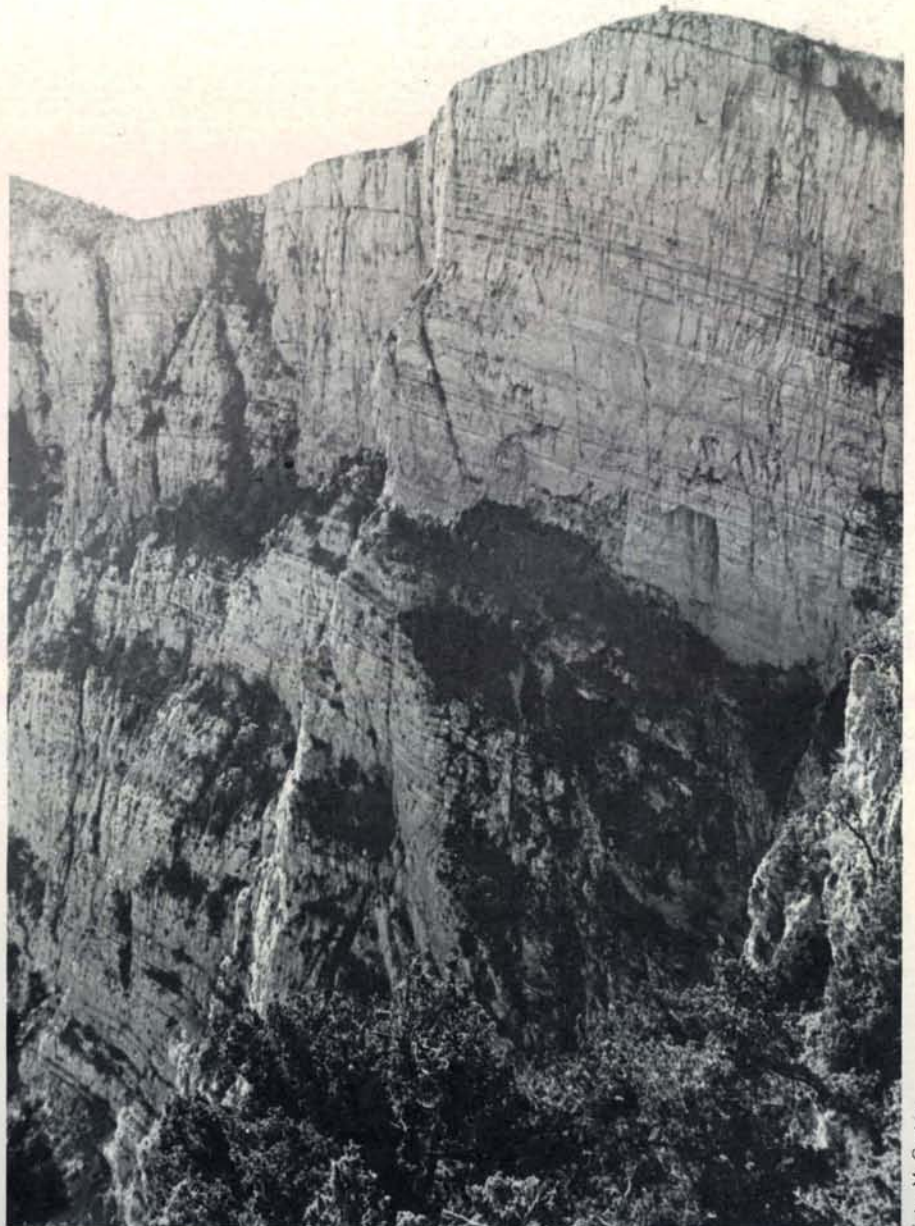


foto: M. Cortés

La llarga carena que des de Coll de Nargó s'enfila al tossal del Faig, per llevant forma un alterós cingle damunt del barranc de la Selva d'Aubens. ▼

foto: M. Cortés



veu la pista que abans hem deixat, i que s'enfila a les parts altes de la muntanya. Cal seguir sempre la carena.

2,20 h. Un camí puja de la vall, per la dreta. Podem seguir-lo, però cinc minuts després caldrà deixar-lo, puix s'enfonsa a la Selva d'Aubens.

La carena del tossal del Faig, coberta de pins alts i espessos, és molt propera. Trobem alguns rastres de camí, i el bosc és cada vegada més bell. Hom es pot creure perfectament traslladat a les muntanyes del Berguedà.

2,50 h. S'arriba dalt de la carena, després d'un trajecte per entre el

bosc; magnífica panoràmica vers la vall del Segre, sobre la qual davalla l'immediat barranc del Boter. El tossal del Faig s'alça, dominador, al damunt nostre. Cal adreçar-nos-hi per un fort pendís d'herba, sense camí. Al davall es veu la pista de la casa d'Aubens.

3,10 h. Tossal del Faig (1.565 m.). No és un cim isolat, sinó l'extrem d'un esquenall horitzontal i ple de bosc que arriba fins al peu del Tossal del Coscoller. Cal seguir aquest esquenall, entre els magnífics pins centenaris. El sota-bosc és net, solament amb herba i algunes ginebreres i boixos escadussers. Passat el tossalet de Remolins es descobreix la superba muralla del Coscoller, paret calcària sense parió. En anar-nos-hi acostant ens adonarem de la magnificència de les seves proporcions immenses que converteixen el veí clot de Solans, més que en un barranc, en un pou o una trinxera.

Una darrera pujada final, després de revoltar tota la capçalera del fondís-sim clot de Solans, porta al cim.

4,00 h. Tossal del Coscoller (v. Itinerari anterior).

Itinerari núm. 6. de Gavarra a la font d'Isot, casa de Salera, casa d'Aubens i Tossal del Coscoller.

Recorregut que permet de conèixer el sector ponentí de la muntanya; en sentit invers, pot servir com a complement dels dos itineraris anteriors.

Gavarra. Poble menut, que s'aclofa al damunt d'un turó a 1.123 m d'alçària. Juntament amb Bóixols, és dels pocs nuclis relativament concentrats a la part alta d'aquesta regió de muntanyes. Cal sortir-ne per la pista del pla de Talustre, que descriu un gran revolt per creuar el torrent dels Pinyons. Una drecera permet estalviar-se aquesta marrada. Es troba, a mà esquerra i arran de la pista, la font d'Isot.

30 m. Font d'Isot, d'aigua fresca i abundosa. Cal deixar la pista per creuar el torrent i prendre un camí a l'altre costat, que passa arran de l'enrunada casa de Malesa. Després, s'enfila per terreny pedregós i amb bosc bastant pobre, vers una careneta que



foto: Aureli Teixidor

tanca la vall per llevant. Guanyada aquesta, cal seguir-la vers l'esquerra em sentit ascendent, per un camí ple de pedres i de mal caminar. Les ramificacions ponentines de la serra d'Aubens, una de les quals seguim, són més aviat pobres d'arbreda, i sols alguns rodals llueixen pins o d'alzines, però són més abundosos els coscolls.

1,10 h. El camí passa pel sotat d'una font o cisterna coberta amb volta, pertanyent a la propera casa de Salera, a la qual es puja seguidament. Aquesta casa degué ser bastant important, i encara que actualment està abandonada, es troba en bon estat de conservació. Nombroses feixes, avui dia sense con-

reu, s'estenen pel vessant fins a la propera carena. El camí s'hi enfila, passant per un suau collet, i ja la part obaga de la muntanya continua pujant —molt suaument— vers el nord-est.

1,35 h. Es troba la pista d'Aubens que puja des de les Masies (v. itinerari núm. 5) i que podem seguir amunt. Ben aviat arribarem a l'ampla collada d'Aubens (1.460 m aprox.) passada la qual es baixa suaument.

1,45 h. Casa d'Aubens, a uns 1.450 m, l'hàbitat humà més alt de la serra. És un conjunt de construccions en gran part enderrocades, però compta encara amb un edifici en perfecte estat. Es tracta d'una edificació sòbria, molt di-

ferent de la clàssica masia. Els corrals ocupaven la major part de l'espai, ja que la ramaderia era la principal font de vida en aquest país de pobra agricultura, per bé que els conreus ocupaven també bona estesa de terreny.

Seguint la pista, que davalla ara vers migjorn i es converteix tot seguit en camí de carro i després en camí esborrat, arribem al Prat i a la seva font (v. itinerari núm. 4). La pujada al tossal del Coscoller es pot fer des d'ací en poc més de mitja hora, seguint el mateix itinerari núm. 4.

2,30 h. Tossal del Coscoller.

Flors de muntanya

per Ramon Pujol i Alsina

Us demano que abans de parlar-vos de flors, sigueu benevolents i vulgueu llegir el que ara us diré. Tinc un raurau al cor que em fa dir-vos coses i fets, ben poc relacionats amb la flora del nostre país.

Vull parlar-vos del llenguatge, de la «paraula viva», com deia el nostre gran Joan Maragall. Us diré, doncs, que aquesta «paraula viva» l'anem assassinant de mica en mica. La nostra llengua s'ha embastardit (barbarismes, castellanismes, etc.), i s'està envilit per la rauxa actual de mots grollers i blasfems, que sentim avui pertot arreu, i que, ai las! també hem oït al nostre Centre. Quina tristesa, sentir converses de nois nostres, amb interjeccions de paraulotes que potser no s'hi havien dit mai!

De fa molts anys, els catalans en general, teníem (fixeu-vos que ho dic en passat) la fama, de ser malparlats i renegaires. Era cert! tristament cert. Recordo encara les campanyes de la benemèrita «Lliga del bon mot». Fou un treball lent, però eficaçíssim; gairebé foren bandejades totalment del lèxic de la nostra llengua, les blasfèmies i les paraules grolleres.

Què és el que falla avui? Potser, fallem tots! Els mestres i els educadors en general, han deixat fora d'ús una assignatura que és bàsica en la formació de l'infant: **EL CIVISME**, així amb majúscula i subratllat!; els pares excessivament condescendents i poc amics de la reconvenció i del corregir els fills quan cal fer-ho, esmenant-los en les paraules mal pronunciades, i fent-los adonar de les paraules grolleres que cal que oblidin per sempre.

És evident que els fets malastrucs que ha viscut i viu el nostre país, han contribuït d'una manera absoluta, al daltabaix lingüístic que estem sofrint. Si gaudíssim d'una ràdio, i d'una televisió catalanes, fóra fàcil organitzar bones campanyes, i el resultat seria fabulós. No cal dir la manca que ens fa, un diari català, i per damunt de tot, l'escola catalana. Mentre tot això que desitgem, no ens arriba, cada u des del seu lloc, mestres, pares, dirigents, tot-hom que en sigui conscient, que s'esforci per ajudar els joves, perquè par-

lin com cal la nostra estimada llengua.

I ara, anem a les flors. «Any de neu, any de Déu», i és ben cert que aquest any la neu és abundosa al Pirineu, al pre-Pirineu, al Montseny, i a totes les altes serralades del país. Cal esperar doncs, una primavera i un estiu, esclatants de verdor i de florida. El mantell gruixut de la neu, és un bon abrigo per als pasturatges, per a les prades, per als comellars, protegint el sòl de les temperatures extremes exteriors, que foren fatals per a les plantes, sense la protecció de la neu. Sota la seva capa feixuga, hi ha una activitat enorme, tot el món vegetal està en moviment. Bon punt comenci la fosa, quan ja es perdi la llisor, i la muntanya quedi clapejada de congestes, les plantes més agosarades s'obriran pas per a fer-nos l'ofrena de la bellesa i la galania de les seves flors. Alegrem-nos, doncs, ja que ben aviat les primúles, les anèmones, els crocus, els ranuncles i els narcisos enjoiaran arreu les nostres muntanyes. Heus aquí, les flors d'avui:

1

PINGUICULA VULGARIS. (Lentibulariàcia) Nom vulgar: Viola d'aigua.

Flors violades, amb tiges de 5 a 15 cm. Fulles verd clar, en rosetó radical, viscoses. Corolla mitjana (10-15 mm) més llarga que ampla, de lòbuls profunds, més llargs que amples, i llavis molt desiguals. Esperó cilíndric, prim, recte, obtús, igual a tot estirar a la meitat de la longitud corollina. Es troba a les fonts i roques humides de les muntanyes, especialment al Pirineu i pre-Pirineu. Floreix de darrers de juny als començaments d'agost. El dibuix correspon a un exemplar collit a Prat d'Aguiló (Cadí) a finals de juny.

2

PARADISIA LILIASTRUM. (Liliàcia) Flors d'un blanc pur, grans d'olor suau, en raïm unilateral.

Tija de 30 a 50 cm, cilíndrica i nua. Fulles totes basils, linears i quasi tan llargues com la tija. Es troba en els prats i els roquissers de l'alta muntanya. Floreix de finals de juny a primers

d'agost. El dibuix correspon a un exemplar collit a la vall de Carlat (Setcases) a finals de juny, a l'indret de les bordes de Xuriguera. Tot el prat era cobert d'aquests lliris tan bonics.

3

TROLLIUS EUROPAEUS L. (Ranunculàcia) Nom vulgar: flor de Sant Pere, rovell d'ou, flor de Sant Patllari.

Flors d'un groc pàl·lid, grans globuloses, tiges d'uns 30-60 cm i fulles d'un verd fosc per l'anvers, palmatisectes i molt dentades. Es troba als prats i pasturatges de muntanya, al Pirineu i al pre-Pirineu. Floreix de darrers de juny, a primers d'agost. El dibuix correspon a un exemplar collit a la vall de Carlat (Setcases) a darrers de juny.

4

RAMONDIA PYRENAICA. (Ramondiàcia) Nom vulgar: Orella d'ós.

Planta de 5 a 15 cm, que es troba en els llocs rocosos i ombrejats. Les flors són violeta o violeta-rogenc, i esclaten el mes de maig, i segons el lloc la seva florida pot allargar-se fins a començaments d'agost. Les fulles, d'un verd intens, s'agrupen en forma de rosetó ben obert al peu de les tiges floríferes; són molt rugoses, dentades profundament, i peludes en la seva part inferior. Les flors són relativament grans, d'uns 2 a 4 cm, amb corolla de cinc lòbuls, estams amb anteres grogues, rodejats per grupets de pèls molt curts de color de taronja. Es troba per tot el Pirineu en les altituds compreses dels 1000 als 1800 m, i preferentment a les valls orientades de nord a sud. Hi ha altres espècies de la Ramondia, que es troben als llocs ombrius de Montserrat i Sant Llorenç del Munt. El dibuix, correspon a un exemplar collit a Prat d'Aguiló (Cadí) a finals de juny.



L'art de Bizanci a Sant Sebastià de Montmajor

per R. Garcia i Piñol

Absis de l'església romànica de Sant Sebastià de Montmajor (Vallès occidental) de neta inspiració llombarda. ▼

El temple que comentem pot classificar-se com a autèntica joia de l'arquitectura romànica del Principat. No pas precisament per la grandiositat, sinó per la seva raresa, car hi ha poques edificacions nostres que tinguin una planta semblant, la qual representa un compromís entre les de creu grega i les quadrades i es decanta més aviat vers aquestes darreres.

L'art bizantí, abans que perdés vitalitat per repetició de les seves fórmules i conceptes, va expandir-se, en una de les seves direccions, vers ponent.

Va travessar l'Adriàtic, féu una aturada gloriosa a Sant Marc de Venècia i progressà vers el nostre terra, perdent força, però, per raó de la distància geogràfica. Una característica a remarcar és la capçalera composta de tres absis, el central dels quals és quadrat, mentre que els collaterals són circulars. En aquesta capçalera és on se'ns ofereix l'ornamentació dita llombarda, amb les típiques faixes sortides, o lesenes, i el fris d'arquerics cegues.

En l'edifici es conjuguen la solució de cobrir el creuer amb cúpula i els absis d'inspiració llombarda. Hi ha encara més trets diferencials. Dos absidiols més són visibles, l'un al mur nord i l'altre al mur sud. En total, doncs, cinc absis. Hom arriba a una solució híbrida, en la qual conviuen el pre-romànic bizantí amb el romànic del segle XI. És vistent una desproporció entre les grans dimensions de l'absis central i els absidiols. I també contrasta la superfície de l'absis central, amb les superfícies cilíndriques dels absidiols.

Amb la introducció d'aquesta variant, els monjos, als quals devem la paternitat d'aquesta obra de fàbrica, s'acreditaren com a dissidents de l'ortodòxia constructiva de llur època. La capçalera de Montmajor fou una extravagància encantadora.

Els antecedents forans de Montmajor

El precedent constructiu més reculat de Montmajor podria ésser l'església de Scripo, a Grècia, amb tres absis circulars i planta basilical. Pertany aquesta construcció al segle IX (any 874).

La semblança estructural del nostre edifici amb els de la regió d'Ancona, a Itàlia, és considerable. És la mateixa idea que consisteix a suprimir el tram immediat al cor pel cantó oest, i prolongar després la nau central.

Citem les esglésies d'Ancona: San Vittore di Chiuse, que té cinc absis tots semicirculars i amb anàloga disposició a la de Montmajor. San Claudio al Chienti, semblant a l'anterior en tot. Quant a Santa Maria di Portonovo, difereix una mica, car posseeix solament tres absis, tots a la capçalera i semicirculars. Pel que es veu, la rèplica diferencial del nostre temple a totes les construccions italianes, rau en l'absis quadrat. Hom suposa que la realització de Montmajor fou inspirada per una comunitat monacal que havia conegut Bizanci i es va establir ací.

L'art, la geografia i l'home

L'arquitectura romànica de les nostres latituds no pot ésser generalment concebuda d'una manera aïllada, com si fos una realització artística pura. La geografia i l'home s'hi complementen, enriquint-la i subratllant-la. Això és una

compensació al fet que, a casa nostra, no posseïm una escola pròpia d'arquitectura romànica.

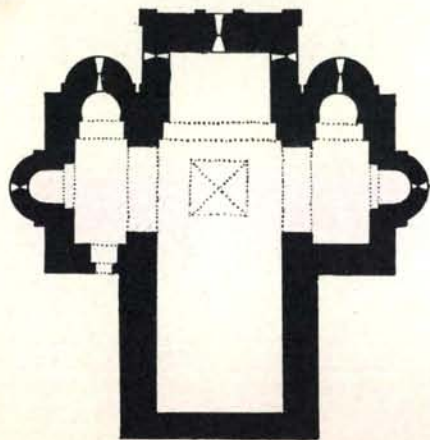
L'abat Oliba, al primer terç del segle XI, aconseguí de donar un impuls esplendent al desenvolupament d'una arquitectura que, en quantitat, no ha tingut parí en tota l'Europa occidental, amb l'excepció del nord d'Itàlia i sud de Suïssa. Els mestres d'obres procedents de la Lombardia, el principal promotor de la vinguada dels quals fou l'abat Oliba, aportaren procediments constructius i línies decoratives que ací coneixem amb la denominació de lesenes, o bandes sortints, les quals es lliquen sovint amb arquets cecs.

Si no haguessin vingut aquests constructors forans, és possible que s'hagués iniciat una escola autòctona a Catalunya, que n'hauria estat capdavantera amb l'extraordinari edifici de Sant Pere de Roda, el qual presenta una particularitat sobresortint en el seu programa, com és el deambulatori.

Hem parlat de l'home com a factor que contribueix a vivificar amb la seva presència el patrimoni romànic dispers per la nostra ruralia. Ens volem referir a l'home històric que avui encara



foto: R. Garcia Piñol



pren el relleu de la generació precedent, continuant una presència humana que garanteix, a les nostres muntanyes i valls, la continuïtat d'un poble.

En aquesta triple conjunció d'art, geografia i home, l'edifici medieval prent tot el seu significat i tota la força expressiva que n'ha fet el símbol de la Reconquesta i del naixement d'una comunitat ètnica. Cal adonar-se de la importància que té, per a qualsevol obra arquitectònica, el fet que pugui ésser contemplada dins el medi en què fou concebuda, i sigui voltada i emmarcada de les mateixes espècies vegetals i de la mateixa família humana que, fins a l'hora present, han constituït el seu veïnatge físic.

No fas pas massa temps que la premsa de París es planyia que la incomparable catedral de Notre Dame s'hagués vist privada, amb els anys, de les cases i carrers coetanis que li feien costat i li donaven atmosfera i caràcter.

I Sant Sebastià de Montmajor posseeix això: l'autenticitat del seu paisatge i dels seus homes.

Breu notícia històrica.

No coneixem la data de consagració del temple, però coneixem certs detalls cronològicament pròxims. La toponímia i qualche esment històric del lloc poden orientar-nos sobre el començ de la seva repoblació, els protagonistes de la qual ho foren igualment de l'edificació de l'església. Als primers temps

de la repoblació algunes parcel·les foren cedides a l'orde de Sant Benet. Els canonges de la catedral de Barcelona també van participar d'aquell repartiment, car llur jurisdicció arribava fins aquell indret.

Sota els auspicis de l'orde esmentat, degué existir una capella adscrita a una cella monacal, la qual era destinada al servei espiritual dels colonitzadors d'aquella gleba. En augmentar el cens de població era justificada l'erecció d'una altra església que havia de resoldre unes necessitats, per a les quals ja era insuficient la primitiva capella. Aquesta és la nova construcció que era comentem i que podem suposar, amb tot fonament, d'haver estat obrada vers la meitat del segle XI.

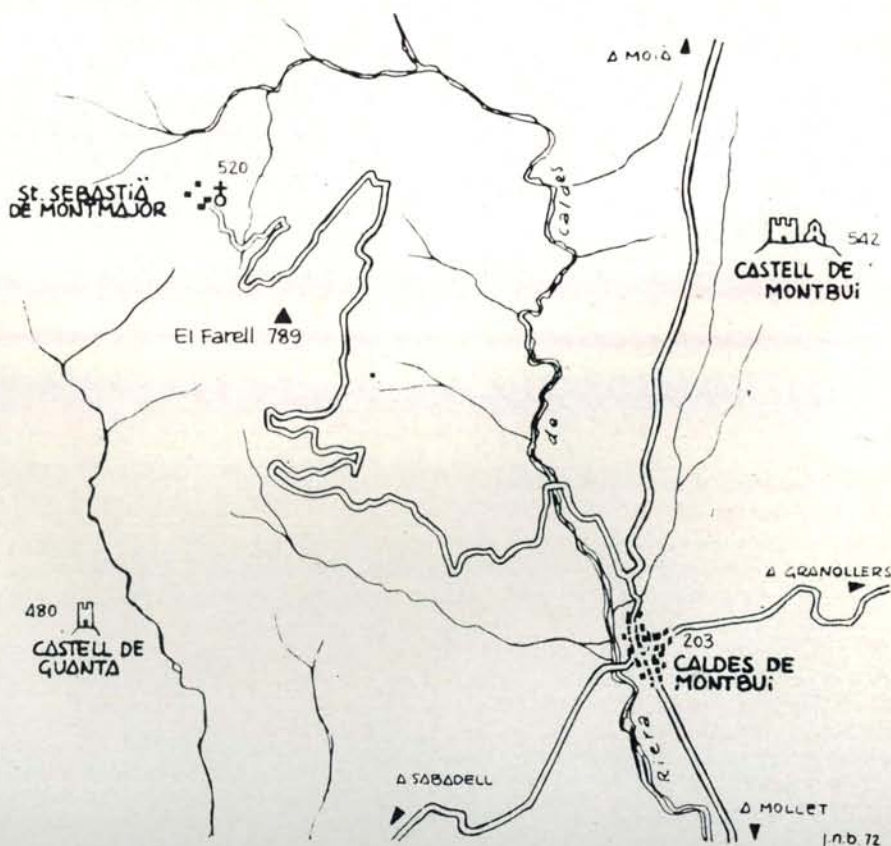
L'església de Montmajor rebé l'atenció d'ésser reproduïda en aquell Poble Espanyol de Montjuïc de l'Exposi-

ció Internacional de 1929. Cal que hom entri per la Porta de Prades per tal de veure-la.

Afegirem que, a Sant Sebastià de Montmajor, un petit hostel obert tot l'any ofereix hospitalitat i repòs als visitants del temple.

Itinerari vers Sant Sebastià de Montmajor

Des de Caldes de Montbui, població que travessa la carretera en direcció de Moià, prendrem, a cosa d'un quilòmetre, un trencall amb un rètol que ens indica que Sant Sebastià de Montmajor resta a tretze quilòmetres de distància. Aquesta carretera s'enfila en continuà ascensió, enmig d'una vegetació esponerosa. El trajecte és estret però ben asfaltat i el desplaçament en resulta més agradable.



Ara fa cinquanta anys

per Hilari Sanz i Gonel

Era l'any 1852 quan l'equip comandat per Sir Andrew Waugh, encarregat per «Great Trigonometrical Survey of India» per cartografiar els territoris del nord de l'Índia, descobria que el pic que l'anterior cap d'aquell servei, Sir George Everest, havia batejat amb la xifra «XV», era el més alt del món. Els càlculs trigonomètrics donaven una altura de 29.002 peus, o sigui 8.839 metres. Foren necessaris sis amidaments més per a afinar els resultats dels primers càlculs. Per fi, quedà establerta l'altura del «XV» en 29.141 peus, equivalents a 8.882 metres. En honor al primer home que intentà amidar-lo, se'l batejà amb el nom de Mount Everest.

Anys després, quan les relacions polítiques britàniques amb el Nepal i el Tibet hi varen permetre l'accés als militars anglesos, pogueren comprovar que el pic «XV» o Mount Everest ja era anomenat pels nadius amb el nom de Txomolunga, que vol dir «Deva Mare de les Muntanyes de la Terra». Malgrat el seu isolament, aquelles gents ja sabien que aquella era la muntanya més alta de la Terra.

Des d'aquell moment s'apoderà dels anglesos la idea de pujar al cim més alt de la Terra i de plantar-hi la bandera britànica en nom de la reina. Malgrat aquests propòsits, van haver de transcórrer encara molts anys fins que pogueren organitzar la primera expedició l'any 1921.

Tots aquests fets són prou coneguts de tothom per a fer-ne ara un resum. Però la circumstància que obrí les portes del Nepal i del Tibet als anglesos i que no ha estat gaire divulgada, sí que mereix un comentari.

La gran dificultat amb què sempre toparen i que no els permetia de penetrar en aquests territoris, era un tractat anglo-rus de no intervenció en els afers dels dos països i que els privava d'entaular relacions amb els seus dirigents. El predomini militar anglès a l'Índia i el fet que tots, o gairebé tots, els components de les expedicions d'aquell temps fossin militars, agreujava encara més aquesta dificultat.

Un esdeveniment històric, però, afeïni els seus plans. La revolució russa, que provocà la caiguda del tsarisme,

trencava tots els lligams que l'unien amb el govern del tsar i donava plena llibertat a Anglaterra per a negociar el que fos amb el Nepal i el Tibet. Hi tenien, doncs, les portes obertes de bat a bat. Al mateix temps, i aprofitant l'amistat personal que existia entre l'agent polític a Sikkim, Charles Bell i el Dalai Lama, es pogué obtenir l'autorització de pas per a una expedició, i recomanar-la al mateix temps, a totes les autoritats dels territoris que haurien de creuar en la seva ruta d'aproximació al Txomolunga. Aquest document històric, escrit sobre pergami, fou signat pel Dalai Lama el 9 de desembre de 1920.

Els desveniments que seguien fins a culminar en l'expedició de l'any 1921, els homes que la formaven, els reconeixements que efectuaren pels voltants de l'Everest, les infructuoses temptatives per trobar el pas que els portés al cim i la valuosa informació que pogueren oferir després al món sencer del que es considerà l'aventura més gran després de la conquesta dels Pols, han estat objecte de molta literatura, cosa per la qual ens estalviem qualsevol comentari.

Un fet, però, de gran importància, que ha restat oblidat entre la pols dels arxius i que contribuï, en un tant per cent molt elevat, a l'expedició a l'Everest de l'any 1922, va ser la col·laboració entusiasta i desinteressada del Centre Excursionista de Catalunya, **ara fa exactament cinquanta anys.**

El dia 10 de gener de 1922, George Leigh Mallory, el membre més jove i dinàmic de l'expedició, donà una conferència al Queen Hall, de Londres, sobre els resultats que s'hi havien aconseguit, mostrà al públic anglès, per mitjà d'una projecció de diapositives (en blanc i negre), les meravelles d'uns territoris desconeguts, i va oferir a la seva contemplació unes muntanyes de proporcions i esveltesa mai vistes. La paraula fàcil de Mallory, la seva refinada cultura i el seu gest polític i elegant, captivaren el públic allí reunit, que ple d'entusiasme i oblidant per uns moments la seva tradicional flema, victorejà l'expedició i els seus homes, i sortí de la sala disposat a conquerir tots

els Everest que hi hagués al món.

A l'Alpine Club s'instal·là una exposició d'excel·lents fotografies que arrodoniren i testimoniaren gràficament les paraules de Mallory.

Coincidi per aquelles dates d'estada a Londres del nostre consoci senyor Ribera que visità l'Alpine Club per tractar d'assumptes relacionats amb la biblioteca del Centre. Pogué admirar les fotografies de l'exposició i no es perdé la conferència del Queen Hall.

La descripció, que de retorn a Barcelona, féu el senyor Ribera, entusiasma la Junta Directiva del Centre, llavors presidida per Cèsar August Torras, la qual, a proposta de la Secció d'Esports de Muntanya, avui Secció de Muntanya, decidí oferir a l'excursionisme català la tan elogiada conferència del Queen Hall.

S'establiren els contactes preliminars per temptejar les possibilitats que hi havia per a poder portar a terme aquest projecte.

El primer pas fou escriure a l'Alpine Club, amb el qual ens unien molt bones relacions, en especial amb el seu president, John Norman Collie. En aquella lletra del 28 de febrer de 1922, es preguava a l'Alpine Club que intercedís per compte nostre a la Royal Geographical Society a fi que ens proporcionés el material necessari perquè el Centre pogués fer la conferència a Barcelona.

John Norman Collie era una personalitat en el món de l'alpinisme. En 1894, junt amb el duc dels Abruzzos i de A. F. Mummery, escalava per primera vegada el Matterhorn. Un any després, en 1895, feia el primer intent d'escalada al Nanga Parbat juntament amb Mummery i Charles Grenville.

La carta personal que dirigí al Centre, escrita de la seva pròpia mà, té avui un gran valor per als col·leccionistes d'autògrafs.

Simultàniament s'escribí a la Royal Geographical Society demanant-li que facilités al Centre l'oportunitat d'oferir als alpinistes catalans les primícies de l'expedició. Les condicions que, en contrapartida, oferia el Centre posen de manifest quin era l'esperit que llavors l'animava i l'alt concepte de col·laboració total i desinteressada que pos-

Facsimil de la carta que Norman Collie, president de l'Alpine Club, adreça al Centre Excursionista de Catalunya donant-li les gràcies per la seva col·laboració en l'expedició a l'Everest.



UNIVERSITY COLLEGE, LONDON.

(Honey St.) London. 1922

The President.
The Centre Excursionista de Catalunya.

Dear Sir.

In the name of the Alpine Club I thank you sincerely for the very generous contribution you have forwarded to the Mt Everest fund.

It is very pleasing to all concerned that the lectures before the Centre Excursionista de Catalunya ~~it~~ have been so successful.

The expedition this year to Mt Everest ~~has~~ has unfortunately experienced very stormy weather. They have up to the present been able to attain a height, only 1700 feet below the summit, that is to say, 27300 feet. A result that is worthy of all praise. I am of the opinion, that, if before the monsoon arrives which will entirely stop all climbing on Mt Everest, they experience a fortnight of really good weather, the summit of the mountain should be reached. The ultimate success depends almost entirely on the weather.

Again thanking you for the generous contributions to the Mt Everest fund, & with wishes for a most successful future for the Centre Excursionista de Catalunya,

Believe me

Yours very sincerely,

J. Norman Collie.

(President of the Alpine Club.)

seien aquells homes plens d'honestat.

Considerem aquesta lletra com l'eix al voltant del qual giraren tots els altres esdeveniments. La seva importància justifica la reproducció íntegra de l'esborrany que serví per a fer la traducció a l'anglès. Vegeu-ne el contingut:

«Sr. President de la Royal Geographical Society. — Londres.

«Honorable Senyor,

El Centre Excursionista de Catalunya, societat alpinista ensems que cultural i científica, fundada l'any 1876, i la més important d'Espanya, es dirigeix a la important Societat que tan dignament presidiu per exposar-vos el següent:

«Des del primer moment que els vostres diaris varen publicar que organitzàveu amb col·laboració del benemèrit Alpine Club una expedició científica per estudiar la topografia dels encontorns de l'Everest i cercar una ruta per intentar l'escalada del cim, la nostra entitat, que compta amb 1.300 socis, la qual m'honro a presidir, ha seguit amb atenció i entusiasme el curs de la vostra atrevida empresa i us felicitem coralment per l'èxit obtingut en l'última expedició.

«Trobant-se de pas per la vostra ciutat en el mes de gener últim un volgut consoci nostre, va tenir la sort d'assistir a la primera conferència pública que el dia 10 del mateix mes Mr. Georges Mallory donà, amb tant d'èxit, al Queen Hall, com també admirà la documentada exposició de fotografies celebrada a l'Alpine Club Hall.

«Com sigui que a la nostra ciutat existeix un nucli importantíssim de persones aficionades als assumptes d'alta muntanya com ho prova el fet d'existir una Lliga de Societats Excursionistes que compta un conjunt de 4.200 associats, als quals interessa en gran manera els misteris que s'enclouen a l'Himalaia, creiem que seria un èxit sorollós que aquella mateixa conferència pogués donar-se aquí a Barcelona en un lloc que reünís les condicions necessàries. Sobre aquest afer us proposem el següent:

«1er. S'encarregarà de donar la conferència, treballs de traducció, organització, etcètera, la nostra entitat.

«2on. Podria celebrar-se en la sala de concerts de l'Orfeó Català, dita Palau de la Música Catalana, la més important del nostre país, de cabuda 3.000 persones, de la qual adjuntem algunes postals.

«3er. Tots els ingressos producte d'entrades i localitats, deduïdes les despeses de lloguer i propaganda, passarien íntegres a la caixa de la vostra Societat per contribuir a les despeses que us ocasionarà l'expedició d'enguany.

«l 4rt. Podríeu nomenar un delegat a Barcelona, eventualment el senyor Cònsol del vostre país, Cambra de Comerç Anglesa, London Country Westminster Bank o alguna altra persona de la vostra absoluta confiança, a qui podríeu enviar els clixés i el qual controlaria i es faria càrrec del benefici líquid, quedant així salvada la nostra responsabilitat.

«Tractant-se d'un article tan fràgil com són les plaques, podria aprofitar-se la primera ocasió de la vinguda a Espanya d'una persona coneguda per a transportar-les.

«L'Alpine Club, amb qui ens uneixen bones relacions des de fa molts anys, podrà informar-vos de la nostra Societat. Avui li escrivim una lletra referent al mateix assumpte.

«Esperant, senyor President, que la vostra Societat acceptarà la proposició i que no ens privareu de gaudir d'una conferència la qual tant interessa el nostre poble, queda a les vostres ordres, després de saludar-vos i desitjar un èxit complet a la decisiva expedició d'enguany, vostre
S. S.»

Com es veu, la recaptació líquida que resultés d'aquesta conferència, es lliuraria íntegrament a la Royal Geographical Society per contribuir a les despeses de la segona expedició a l'Himalaia. Una vegada més, el Centre prenia consciència del lloc que ocupava en l'alpinisme mundial i no deixà passar l'oportunitat de contribuir a una empresa a la qual se sentia íntimament vinculat. Al mateix temps podia proporcionar als seus socis i a tots els excursionistes catalans l'ocasió de poder viure, de la mà dels més grans escaladors de l'època, uns moments de la gran aventura.

La resposta no es féu esperar, i el 10 de març es rebé de la Royal Geographical una lletra expressant la seva complaença i accedint a facilitar-nos els «slides» o clixés diapositius, a més d'un exemplar del «Geographic Journal» del qual s'hauria de treure el text per a la conferència. Acceptaven totes les condicions i nomenaven el cònsol anglès a Barcelona com a intermediari.

Per portar a terme la complicada mecànica d'aquest acte, la Junta Directiva del Centre, reunida el 28 de març, en delegà l'organització a la Secció d'Esports de Muntanya, a la qual va cursar la corresponent comunicació.

Es feren les gestions pertinents per al lloguer de l'espaiosa sala de concerts de l'Orfeó Català, i en una lletra signada pel seu administrador, Francesc Pujol, de data 24 d'abril, ens donava a conèixer les condicions del seu

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA



CONFERENCIA PUBLICA

AMB PROIECCIONS

SOBRE L'EXPEDICIÓ DE L'ANY 1921 AL

MONT EVEREST

(HIMALAYA)

EL CIM MES ALT DE LA TERRA (8.882 M.)

A BENEFICI DEL "MOUNT EVEREST COMMITTEE", DE LONDRES

PALAU DE LA MUSICA CATALANA

DIA 18 DE MAIG DE 1922

A LES DEU DE LA NIT

Venda de localitats en el local del Centre Excursionista de Catalunya, Paradís, 10, pral.,
tots els dies feiners, de 11 a 13 i de 17 a 20

Portada de "El Día Gráfico" amb una fotografia de l'Everest, exponent del ressò que va tenir en els mitjans d'informació la conferència organitzada pel Centre. ▼

lloguer, que eren les següents: El Centre abonaria a l'Orfeó Català la suma de dues-cents cinquanta pessetes per les despeses de llum, personal, taquillatge i altres serveis, a més d'un 10 % sobre la recaptació bruta, fins a completar la suma de dues-cents cinquanta pessetes més. L'Orfeó Català podria arribar a percebre, en total, cinc-cents pessetes. Quan aquesta quantitat fos coberta, la percepció del 10 % quedaria aturada. En aquell moment es desconeixia el tipus de contribució industrial que s'aplicaria, però se suposava que seria d'un 5 %. Totes aquestes quantitats es referien a una sola sessió de nit. S'acceptaren aquestes condicions i el tracte quedà tancat.

És curiós d'observar els preus d'aquella època, i si establim la inevitable comparació amb el que avui costaria el seu lloguer, ens farem càrrec de la importància de la quantitat que al final es pogué recollir.

Les diapositives i el «Geographic Journal» foren enviades al cònsol a Barcelona, des de Londres pel vapor «Cano». La primera dificultat es presentà quan es veié que per a fer la conferència només es comptava amb el migrat article del «Geographic Journal», ja que del parlament de Mallory no havia quedat constància escrita. La Royal Geographical Society, però, ens envià més diapositives per alleujar aquesta manca d'informació. Per sort, cada clixé portava una llegenda bastant extensa del lloc on havia estat presa i altres detalls, i amb totes aquestes dades es pogué muntar una conferència molt documentada.

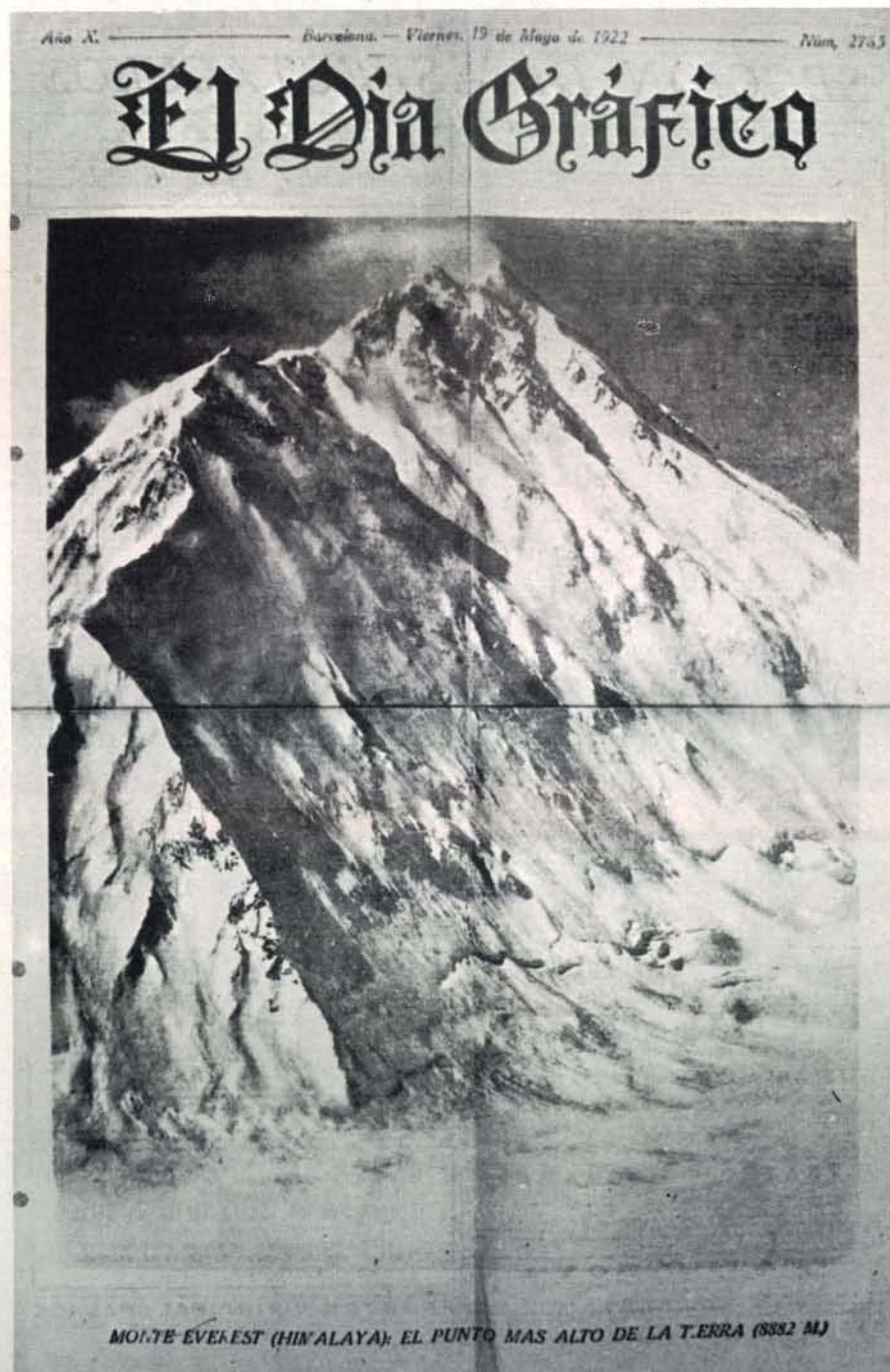
La premsa se'n féu ressò i no es cansà, amb els seus articles, d'elogiar la iniciativa del Centre. Tenim a la vista una col·lecció de retalls dels diaris d'aquelles dates i la portada a toda plana de «El Día Gráfico» del 19 de maig, que són un eloqüent testimoni de l'interès que despertà a Barcelona la conferència anunciada.

S'edità un cartell i els corresponents programes, que reproduïm. Cal fixar-se en els preus de les localitats. La factura que La Polígrafa passà al Centre per 500 cartells per a la conferència pujava 67 pessetes i el preu dels 3.000

programes impresos amb paper ploma a dues cares i una tinta pujà la fabulosa quantitat de 80 pessetes, segons la factura que presentà Talleres Gráficos Hostench.

Per fi arribà la nit de la conferència.

Ja feia dies que s'havien exhaurit totes les entrades. L'èxit fou clamorós i la Secció d'Esports de Muntanya es veié obligada a organitzar una altra sessió, ja que foren moltes les persones que no pogueren assistir per manca de lo-



Facsimil del rebut que el cònsol d'Anglaterra a Barcelona lliurà al Centre per l'import net obtingut en les diverses conferències, i amb el qual es contribuï a la nova expedició. ▼

calitats.

Un comunicat de la Secció a la Junta Directiva del Centre assabentant-la de l'èxit obtingut i de la necessitat de programar una segona conferència, i els articles apareguts als diaris, són prou eloqüents per a donar-nos una idea de la importància que va revestir.

Tal i com ja s'havia anunciat, el dia 27 de maig, es féu la segona conferència que, igual que la primera, omplí totalment l'Orfeó Català.

Això no fou prou, i la conferència es va haver de portar també a Sabadell. El dia 30 de maig, el Teatre Principal de Sabadell quedà ple de gom a gom.

Es pagaren les factures dels cartells i els programes, el lloguer per a dues sessions de la Sala de Concerts de l'Orfeó Català i del Teatre Principal de Sabadell, es comptabilitzaren totes les despeses, i quan es va fer la liquidació de les entrades venudes, es veié amb goig que s'havia pogut recollir la bonica xifra de 6.329'85 pessetes. En aquesta xifra estaven també incloses les subvencions de l'Ajuntament i de la Mancomunitat de 500 i 150 pessetes, respectivament.

Aquesta quantitat íntegra fou lliurada al cònsol junt amb els clixés o «slides», amb el prec que ho trametés tot a la Royal Geographical Society.

El document de la liquidació, ultra el seu contingut anecdòtic, posa ben de manifest la meticulositat i l'exactitud amb què foren portats els comptes. Reproduïm el rebut lliurat pel cònsol perquè és el justificant definitiu, la cloenda de tot un seguit d'esforços esmerçats en la contribució del Centre a l'expedició per a la conquesta de l'Everest.

No cal dir que ben aviat es reberen lletres d'agraïment de la Royal Geographical Society i de l'Alpine Club, que potser no esperaven una contribució semblant.

S'ha de tenir en compte l'època i el valor adquisitiu de la xifra lliurada, que actualment podria valorar-se, sense grans errors, entre les set o vuit-centes mil pessetes, i es comprendrà quina part tan important correspongué al Centre en les dues expedicions que seguiren a la de 1921.

Aquest fet, que ja és història, mereixia que deixés per uns moments el seu lloc amagat i fosc de l'arxiu, i sortís a la llum per donar-lo a conèixer als qui en aquell temps encara no hi eren i per recordança dels que pogueren viure aquelles jornades fruit d'una encertada idea, i sobretot per retre un modest homenatge als homes del Centre d'ara fa cinquanta anys.

Georges Leigh Mallory i el seu company d'escalada Andrew Irvine, empengueren la darrera ascensió de la seva vida la matinada del dia 8 de juny de 1924.

Les boires passaven ràpides pel cim de l'Everest, i entre ullada i ullada de sol, podien albirar des d'un dels campsaments d'altura, la lenta però segura ascensió dels dos escaladors ja molt a prop del cim...

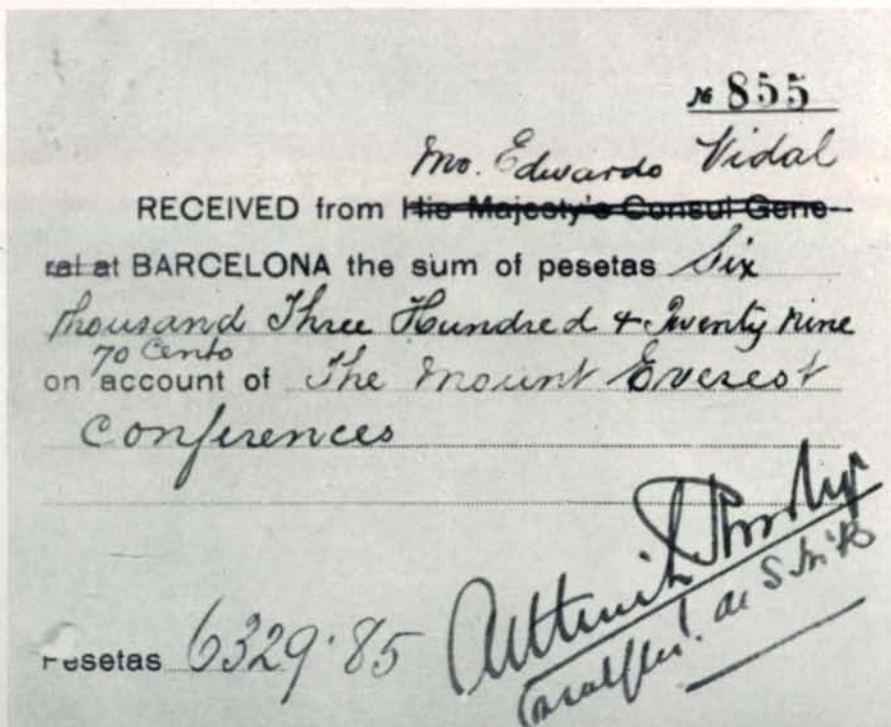
La Deva Mare de les Muntanyes de la Terra, la Reina, volgué retenir els dos enamorats de la seva bellesa, que per a besar el seu cim no havien dubtat ni un moment d'oferir-se en holocaust. La muntanya els embolcallà amorosa

per sempre amb els seus vels de fada immaculada.

N. de la R. — Pel maig de 1949, el Centre recordà de nou aquesta famosa i heroica expedició, arran de complir-se'n el 25è aniversari. En aquella primavera es complia també el 40è aniversari de la conquesta del Pol Nord, per la qual cosa el dia 2 s'inaugurà una exposició bibliogràfica d'una selecció de llibres de temes de l'Himalaia i de les regions polars.

El dia 8 es patrocinà una emissió radiofònica de la gesta de l'Everest, a través de l'emissora E.A.J.1, i el dia 10 el senyor Agustí Jolis pronuncià una conferència al Cinema Galeria Condal, sobre les regions polars i la lluita per la conquesta del Pol Nord, seguida de la projecció d'uns films de temes polars.

El dia 17 del mateix mes, i al mateix cinema, el senyor Josep Olivella donà una conferència rememorant la gesta de les expedicions a l'Everest dels anys 1921, 1922, 1924 i següents. Les diapositives que completaren la seva conferència foren cedides per la Royal Geographical Society, de Londres, en atenció al viu record de la col·laboració del C.E.C., 27 anys enrera, que es comenta en l'article precedent.



CRÓNICA DEL CENTRE

D'Àfrica a Amèrica, amb una rai de papyrus: Santiago Genovès

La sessió del passat 29 de novembre, que no havia pogut ésser anunciada a la circular, va tenir, endemés d'aquest caire ocasional, matisos força interessants i d'intensa emoció. Després d'una càlida presentació a càrrec del senyor Gurri, l'actual vice-president del Centre —presentació que no era res més que l'exaltació d'aquelles atrevides expedicions que creuaren l'Atlàntic amb els mateixos recursos amb els quals podien haver comptat els antics egipcis, per exemple, i un memoràndum, resumit naturalment!, de l'obra, l'activitat i la personalitat del nostre invitat expedicionari—, després d'aquesta presentació ens dirigí la paraula Santiago Genovès, que, prèvies disculpes per la seva expressió castellana i fent-se amb la tribuna amb molta naturalitat i bastant d'humorisme, exposà, de primer, algunes de les seves idees personals a nivell sociològic com a científic (especialment com a antropòleg): que el moviment jove actual d'extravagància, representat, per exemple, pels cabells llargs o per l'oscillant moda femenina, és una nova forma de manifestar-se de l'anhel humà d'aventura, tan palliat per la tècnica en desenvolupament; que els qui s'anomenen homes de ciència i parlen molt de «l'home» com si ells li fossin superiors, haurien d'ampliar el seu camp d'atencions i viure endemés, intensament, les emocions més diverses; i que la diferenciació entre el «subjectiu» i l'«objectiu» no és tan vàlida com sembla, car al cap i a la fi el concepte «objectiu» ha estat creat pel subjecte. Seguidament, comentà les diapositives d'ambdues expedicions, tot insistint en el fet que aquestes no volien pas ésser una aventura amb fins propagandístics, sinó una experiència humana digna d'un estudi polifacètic encara inacabat. Hom s'adonava, en veure els tràgics tràngols, del risc i la dificultat de l'empresa i de com, amb una voluntat de vèncer inimaginable, la compenetració i l'esperança dels homes que l'havien emprès, malgrat el desconeixement mutu abans del viatge i de les diverses idiosincràsies i ideologies, feien possible la superació de les contrarietats cada cop més nombroses i que ja es presentaven el mateix dia de partida. Si bé la primera expedició no va aconseguir arribar fins el Nou Continent, sí va demostrar la possibilitat, ratificada plenament amb la reeixida RA-II (la segona expedició), d'una migració en el

temps dels antics egipcis d'un a l'altre continent, similarment com ho féu l'expedició de la Kon-tiki d'Àsia a Amèrica. Les diapositives ens forniren una completa informació que comprenia des de l'estructura de les tiges de papyrus i el material amb el qual foren construïdes ambdues embarcacions, fins al règim de vida i les relacions de simpatia-antipatia entre els membres de l'expedició i llurs variacions del primer al segon viatge. Per concloure, Santiago Genovès digué, entre altres coses, que l'expedició podria haver estat factible si l'haguessin constituït dones, exclusivament, però que no veia com podria ser possible una convivència entre homes i dones en una expedició similar, a causa de l'educació que hem rebut.

Alexis Rosell

Exposició de fotografies i projeccions sobre Normandia i Bretanya, a càrrec de Ramon Pujol i Alsina

Durant la segona quinzena de febrer tingué lloc al Centre una exposició de fotografies en blanc i negre sobre les regions històriques de Bretanya i Normandia, així com una projecció de diapositives, comentades pel seu autor, Ramon Pujol i Alsina, que va constituir un autèntic regal per als assistents, tant per la qualitat i l'interès del material exhibit, com per l'entusiasme que el seu autor sap encomanar amb les seves paraules.

Les imatges exhibides formaven una bona mostra del paisatge arquitectònic i artístic, en què destacaven les filigranes de l'art gòtic del nord de França, així com les manifestacions característiques de l'art popular bretó, que té una de les seves expressions més vistoses en els monuments calvaris, de finals del segle XVI, el més notable dels quals constava de més de 200 figures. També vam poder admirar el conjunt megalític de Menac, les catedrals de Tours i Orléans i els famosos castells de la vall del riu Loire, amb els seus esplèndids jardins, magna manifestació del renaixement francès. Com a colofó de les vistes sobre Bretanya, Ramon Pujol i Alsina formulà unes interessants precisions sobre les particularitats i les vicissituds d'aquest país a través de la història, el seu art, els seus costums i la seva llengua.

En el material exhibit a la sala d'exposicions, Ramon Pujol es va acreditar una vegada més en la seva qualitat de fotògraf i de bon observador, i en el domini

de l'art de les llums i dels recursos de la tècnica fotogràfica.

Exposició Atlas 71

S'ha celebrat a la planta inferior del Palau de la Virreina l'exposició «Atlas 71», que recollia fotografies i diversa documentació de l'expedició espeleo-arqueològica del mateix nom, organitzada per membres de l'Equip de Recerques Espeleològiques del Centre.

L'exposició ocupava quatre sales on també s'exposava una mostra de les publicacions de les dues anteriors expedicions.

La primera sala recollia aspectes de les exploracions espeleològiques portades a terme durant el Campament Atlas 66, en què destacaven la Cova Sagrada d'Ifrí N'Tuaya i el riu subterrani d'Iri Subils Godoy, on es capturà un coleòpter cavernícola, *Subilsia senenti Español*, nou per a la ciència. La resta d'aquesta sala era dedicada a l'exploració de la cova de Kef Aziza, realitzada l'any 1968, on es descobrí un altre nou insecte cavernícola, *Apteranillus ruei Español*, i un important jaciment arqueològic. Els resultats de la primera expedició foren publicats a les revistes «Montaña» i «Espeleòleg», i els de la segona, a la «Vèrtex» de la Federació Catalana de Muntanyisme, a «Miscelánea Zoológica» i a la «Speleon», exemplars que també es trobaven exposats.



Un altre aspecte de l'exploració del riu subterrani de Wit Tandoum.



A la segona sala s'exposava un recull d'aspectes etnològics i ambientals del Marroc. La tercera sala era dedicada íntegrament als treballs espeleològics d'Atlas 71 a les zones d'Ait Mehamed i de Tazentout. A Ait Mehamed es continuen els treballs biològics a la cova del Caid, i a Tazentout s'explorà el riu subterrani de Wit Tandoum. Aquesta exploració revelà la cavitat com una de les més interessants del Marroc, tant des del punt de vista científic com esportiu. Cal destacar nous descobriments de fauna cavernícola.

A l'última sala estaven exposats els resultats arqueològics obtinguts a les balmes del nord d'Agadir i el descobriment de gravats rupestres prehistòrics en la Vall mitjana de l'Ued Dra, al sud del Marroc.

Com a clausura de l'exposició es va fer una conferència a la Sala d'Actes del Centre, il·lustrada amb la projecció de la pel·lícula i les diapositives de l'expedició.

Atlas 71 ha donat a conèixer una sèrie de resultats científics de gran interès, que esperem que seran ampliat en pròximes campanyes.

Chiapas

A les portes del centenari de l'entitat, els espeleòlegs del Centre treballen amb constància en un ambiciós projecte:

«Chiapas», Expedició espeleològica als Rasos de Chiapas (Mèxic).

El lloc escollit, situat al sud de Mèxic, resta quasi inexplorat i presenta unes perspectives molt favorables a les exploracions espeleològiques. Es durà a terme durant els mesos de gener i febrer del proper any de 1973. Els seus objectius seran l'aixecament topogràfic de plànols geomorfològics, l'exploració dels sistemes subterranis i l'estudi dels aspectes hidrològic, climàtic, biològic i arqueològic, així com la filmació d'un documental en 16 mil·límetres i color. Hi participaran vuit membres actius de l'Equip de Recerques Espeleològiques. El pressupost és de pessetes 1.123.784, que seran finançades d'ací i d'allà. Tot i tothom hi seran benvinguts.

XV Curset d'iniciació a l'espeleologia

Els passats mesos de febrer i març, l'Equip de Recerques Espeleològiques del Centre, organitzà el ja tradicional Curset d'espeleologia en la seva quinzena edició. Aquest curset és el de més antiguitat del nostre país, encara que, possiblement, és el que més al dia està en qüestió de noves tècniques espeleològiques: concretament, enguany s'ha començat a divulgar la utilització del «dressler», aparell per a «rappelar», que augmenta considerablement la seguretat, no fa malbé la corda i estalvia l'esforç físic, tan necessari per a exploracions de llarga durada.

S'hi van inscriure 63 cursetistes, dels quals 13 són de Sabadell, 2 de Mataró, 2 de Sant Just Desvern, 5 de l'Hospitalet i la resta de Barcelona.

La primera sortida es va efectuar al poble de Bor (Cerdanya), on es feren pràctiques exteriors sobre utilització d'escales, nusos, cordes i sistemes d'assegurança, i, a continuació, es visitaren algunes de les galeries de la Fou de Bor.

El dimarts següent, dia 29 de febrer, es va fer una xerrada sobre tècnica i material espeleològic dirigida per Antoni Torró i Francesc Castell; el 3 de març Ramon Viñas i Martí Romero parlaren, respectivament, d'arqueologia subterrània i topografia.

La segona sortida pràctica es portà a terme el diumenge 5 de març, en què es visitaren sis avencs dels situats a pla d'Ardenya, zona de gran importància hidrològica, ja que les aigües que sorgeixen per Font d'Armena i abasten el poble de Vallirana provenen d'aquests plans. La quarta lliçó teòrica tenia com a tema la bioespeleologia i fou professada per Car-

les Ribera. Manel Alfaro dissertà finalment sobre la gènesi i l'evolució de les caverne el dia 14 del mateix mes.

La tercera i darrera sortida ocupà els dies 11 i 12 de març, en què foren visitades en grups reduïts algunes de les cavitats més interessants dels massissos dels voltants de Barcelona, com els avencs Font i Sagüé, Sellerés i Castellsapera, entre altres.

Finalment, el divendres dia 17 es van lliurar els carnets d'aprofitament als 49 cursetistes que es considerarà que complien els requisits mínims per la Comissió del Curset.

Cordialitat del C.A.I. envers un membre del Centre

Hem rebut, amb satisfacció, una carta del nostre consoci Ricard Serra i Feu, des de Roma, on es troba en viatge d'estudis (una tesi sobre el català en relació amb d'altres idiomes), i en què ens diu que es va adreçar al Club Alpí Italià, atès que la muntanya és la seva afecció predilecta. Creiem adequat de transcriure les manifestacions del nostre consoci: «... i m'han rebut tan bé, amb tanta cordialitat i amb condicions especials de soci, des que vaig ensenyar el meu carnet del Centre Excursionista de Catalunya, que crec convenient que vostès ho sàpiguen. Fins i tot potser seria oportú que el nostre butlletí del Centre en fes esment. Així es mostraria que la germanor que inspira la muntanya no té fronteres... Cordialment units per l'amor a la muntanya. — Ricard Serra i Feu».

Muntanya i Cinema

Continuació de la relació de les obres de la Biblioteca Filmica que la Secció de Cinema Amateur posa a l'abast de tots els socis del Centre.

B. — Història local (I)

Porter, Miquel i Guillemette Huerre de Porter. **Cinematografia Catalana (1896-1925)**. Molt curiós de text i fotografies. Grahit, José. **El cine en Girona**. Recull local i anecdòtic.

Congreso Hispanoamericano de Cinematografía (1931). Sensacionalment interessant per al Centre Excursionista de Catalunya, ja que els cineistes amateurs associats, fa quaranta anys, ja hi prenguerem part, enmig de 90 ponències, amb les nostres d'en Blasi, en Fontanet, en Sabat i del que subscriu. Tot el llibre, de 383 pàgines, és més interessant del que

us pugui semblar, i per diverses raons.

C.—Impressions sobre cinema espanyol (I).

Per avui ens limitem a anunciar-vos tres obres del que fou bon amic de les nostres activitats, durant el seu pas per la Direcció General de Cine i Teatre, molt mereixedores d'ésser llegides per la visió pregonia que posseeixen.

García Escudero, J. María. **La historia en cien palabras del cine español y otros escritos sobre cine.** Salamanca, 1954. Obra valenta que s'atreveix a exposar, amb decisió, el problema.

García Escudero, J. María. **Una política para el cine español.** Madrid, 1967. És una continuació de l'anterior, també pleníssima de contingut.

García Escudero, J. María. **Cine para el año 2000.** Algorta, 1971. Amb el seu petit tamany de butxaca diu moltes coses, clares i actuals. No us penseu que és de ciència-ficció. És una lliçó realista i plena d'esperança sobre l'educació de masses a través del cinema futur.

D.—Altres temes.

Sobre llibres d'art, tècnica, moral, guions, muntatge, interpretació, escenografia, sobretaula o animació, etc., parlem i parlarem des d'ara a la nostra Revista «Otro cine».

D. de Caralt

Travessia Puig d'Alp-Puigllançada

El passat dia 5 de març, organitzada com de costum pel C.A.D.E. del Centre, s'efectuà una nova edició de la tradicional Travessia Puig d'Alp-Puigllançada. Hi varen prendre part un total d'11 equips de dos components, i si bé la neu era molt abundant, el factor climatològic fou pèssim, amb visibilitat quasi nul·la a causa de les boires, que produïren alguna marrada, com per exemple la d'un equip que va anar a para a Bagà i la d'un altre que va anar a Sant Cristòfol de Toses.

Al final es classificaren 6 equips de la forma següent: 1, Jordi Roca-Ramon Galí, (C.E.C.), 3 h. 46 m; 2, Ramon Solans-Lluís Costa, (C.M.B.), 3 h. 50 m; 3, Ferran Casanellas-Antoni Villena, (Creu Roja), 3 h. 58 m; 4, Salvador Floriach-Jordi Andreu, (UEC Mataró), 4 h. 27 m.

Cicle de sortides d'esquí de muntanya

La secció de Muntanya del Centre, durant els mesos de febrer, març i abril, ve celebrant un Cicle de sortides d'esquí de muntanya, complementat amb xerrades sobre el tema, i que té gran assistència per

part dels nostres consocis. S'han realitzat sortides a Núria, Ull de Ter, Tossa Plana de Lles, Port del Comte, Boí i culminaran amb una estada, per Setmana Santa, al refugi de la Renclusa, des d'on s'efectuen ascensions per la zona Aneto-Maladetes.

III Gran Premi Sant Joan-la Seu

El passat dia 20 de febrer es va celebrar als boscos de Sant Joan de l'Erm la prova d'esquí nòrdic de relleus, 4 x 10 km, Gran Premi Sant Joan-la Seu.

Aquesta edició, preparada per a rebre els millors corredors nacionals i del Pirineu francès, va estar a un nivell òptim, tant de tècnica com d'organització. Es van cursar invitacions a totes les federacions regionals espanyoles, així com a les tres federacions franceses del Pirineu i a diferents clubs d'esquí.

El dia 19 per la tarda es va fer l'apertura de la cursa a la sala d'actes de l'Ajuntament de la Seu d'Urgell. L'alcalde, senyor Llangort, va donar la benvinguda als participants, a qui acompanyaven el senyor Agustí Bou, president del nostre Centre; el senyor Ceballos, vice-president de la Federació Catalana d'Esquí, i d'altres persones vinculades a la comarca i a l'esport de l'esquí.

Al matí del dia 20, a les 7, es va sortir

cap a Sant Joan de l'Erm, on hi havia marcada la cursa per als relleus. Tot va estar en bones condicions i a les 10 en punt es va donar la sortida als primers participants, nou equips en total. Primerament es va destacar l'equip nacional A, i després la Guàrdia Civil i l'equip dels duaners de Perpinyà. Tot va contribuir a donar calor i emoció a la cursa, finalitzada la qual es van rebre una munió de felicitacions per l'organització i el marcatge.

Seguidament, davant mateix de l'hostal del pla de la Basseta, es va fer el repartiment de premis i es va retornar a la Seu. Havien estat una bona colla els qui ens havíem trobat d'alt d'aquests boscos meravellosos, gaudint d'una jornada esportiva i muntanyenca extraordinària.

Antoni Torcal

Una rectificació

A la nota publicada a la Crònica del nostre passat número de febrer, per un error que lamentem, indicàvem que la projecció de diapositives i l'exposició de fotografies sobre l'Extrem Orient celebrades al Centre corresponien a obres de Jaume Roca i Bisbal. En realitat es tractava d'obres originals del nostre consoci Carles Roca Casanoves. Rectifiquem, doncs, com cal, aquell lapsus involuntari.



foto: Campanà

Resultats de les últimes proves d'esquí

Campionats de Catalunya juvenils

Organització: Federació Catalana d'Esquí
Data: 6 de febrer
Estació: Llessui (Pallars)
Prova: slalom gegant

Classificació masculina:

1 Enric Escrivà, C.E.S.M., 2'08"49 — 2 **Carles Pujol, C.E.C.**, 2'09"16 — 3 Jordi Alabau, C.V.N., 2'13"74 — 4 Jordi Tremosa, C.E.V.A., 2'14"79 — 5 Agustí Bulbena, C.E.S.M., 2'17"18 — 6 Ramon Carreras, C.P.V.A., 2'18"51 — 7 Jordi Piquer, P.E.C., 2'19"38 — 8 **Lluc Bisbe, C.E.C.**, 2'20"25 — 9 Efrèn Omedes, P.E.C., 2'21"61 — 10 Enric Peig, C.V.N., 2'22"06 — 14 **Joan M. Vidal, C.E.C.**, 2'29"32 — 16 **Ricard Albert, C.E.C.**, 2'35"73 — 28 **Hans Möller, C.E.C.**, 2'48"61 — 39 **Manuel Pujol, C.E.C.**, 2'03"74 — 38 **Josep Sala, C.E.C.**, 3'16"75 — 42 **Carles Dexeus, C.E.C.**, 5'57"53 — 46 **Jaume Tiana, C.E.C.**, 4'46"51.

Classificació femenina:

1 **Elena Gallach, C.E.C.**, 1'07"80 — 2 Mercè Puig, C.A.N., 1'07"91 — 3 **Pilar Pont, C.E.C.**, 1'08"54 — 4 Montserrat Puig, C.A.N., 1'08"55 — 5 Maite Luengo, C.E.S.M., 1'11"47 — 6 Verònica Trullàs, C.A.N., 1'13"39 — 7 **M. Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 1'13"56 — 8 Mercè Orriols, C.A.N., 1'14"51 — 9 **Roser Llobet, C.E.C.**, 1'17"81 — 10 Beatriu Riar, C.E.V.A., 1'20"31 — 15 **Núria Sala, C.E.C.**, 1'27"44 — 16 **Eulàlia Grifol, C.E.C.**, 1'32"11 — 18 **Anna Veiga, C.E.C.**, 1'35"30 — 21 **Teresa Ribas, C.E.C.**, 1'44"22 — 23 **Cristina Ricard, C.E.C.**, 3'25"80 — Fins a 24 classificades.

II Gran Premi del Pallars

Organització: Club d'Esquí del Pallars
Data: 13 de febrer
Estació: Llessui (Pallars)
Prova: slalom gegant

Classificació masculina:

1 **Oscar Leria, C.E.C.**, 3'09"21 — 2 Pablo Pierre, U.E.S., 3'10"01 — 3 Lluís Plató, P.E.C., 3'10"15 — 4 **Jaume Llinas, C.E.V.**, 3'12"93 — 5 **Ricard Alsina, G.E.E.G.**, 3'13"53 — 6 Esteve Roses, P.A., 3'13"71 — 7 Ramon Carreras, C.P.V.A., 3'15"44 — 8 Jordi Tremosa, C.E.V.A., 3'16"89 — 9 **Vicent Carreras, C.P.V.A.**, 3'19"41 — 10 **Enric Perelló, C.E.C.**, 3'23"18 — 12 **Joan J. Gregori, C.E.C.**, 3'31"26 — 14 **Josep M. Bertran, C.E.C.**, 3'49"22 — 18 **Miquel Bordas, C.E.C.**, 4'02"57 — 21 **Xavier Aspachs, C.E.C.**, 4'28"79 — Fins a 23 classificats.

Classificació femenina:

1 **Pilar Pont, C.E.C.**, 1'47"31 — 2 M. Javier Viñeta, C.E.V.A., 1'47"35 — 3 M. Teresa Pascual, G.E.E.G., 1'51"08 — 4 **Montserrat Cots, C.E.C.**, 1'54"13 — 5 Montserrat Llinàs, C.E.V.A., 2'02"87 — 6 **Mercè Soler, C.E.C.**, 2'12"20 — 7 M. Carme Soubriet, P.A., 2'39"57.

XIV Gran premi de la vila de Perpinyà

Organització: Ski Club Catalan (Perpinyà)
Data: 12 de febrer
Estació: Font Romeu (la Cerdanya)
Prova: slalom

Classificació masculina:

1 Alain Navillot, França, 76"2 — 2 Pierre Escourbiac, T.U.C., 78"0 — 2 Philippe Barrosso, França, 78"0 — 4 Josep Torrens, França, 78"1 — 5 Pierre Philadelphia, França, 79"0 — 12 **Carles Adserà, C.E.C.**, 85"5 — Fins a 35 classificats.

Classificació femenina:

1 Marie J. Pilot, Aspt Tolosa, 88"8 — 2 Janine Prat, St Lary, 89"7 — 3 Christine Gurli, U.S.F.R., 90"9 — 4 **Maria Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 91"8 — 5 Josianne Couillard, Luchon, 94"8 — Fins a 8 classificades.

Slalom gegant

Classificació masculina:

1 Noel Faure, França, 2'14"7 — 2 Patri Antonioli, França, 2'15"3 — 3 Philippe Philadelphia, França, 2'16"2 — 4 Alain Navillod, França, 2'16"3 — 5 Thierry Bonnevie, França, 2'16"7 — 19 **Carles Dexeus, C.E.C.**, 2'28"4 — 30 **Carles Pujol, C.E.C.**, 2'35"6 — Fins a 68 classificats.

Classificació femenina:

1 **M. Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 2'30"0 — 2 Marie J. Piot, ASPT Tolosa, 2'34"4 — 3 F. Logran, S. C. Tolosa, 2'37"8 — 4 Christine Engelbach, T.U.C., 2'40"4 — Fins a 21 classificades.

Campionats de Catalunya

Organització: Federació Catalana d'Esquí
Data: 20 de febrer
Estació: Masella (Alp, la Cerdanya)
Prova: descens

Classificació masculina:

1 **Adam Bisbe, C.E.C.**, 1'58"96 — 2 Joaquim Garí, P.E.C., 1'59"78 — 3 Jesús Serra, P.E.C., 2'00"65 — 4 Lluís Piquer, P.E.C., 2'01"41 — 5 **Carles Dexeus, C.E.C.**, 2'01"74 — 6 Pere Arpa, P.E.C., 2'02"21 — 7 **Aureli Bisbe, C.E.C.**, 2'01"74 — 8 **Carles Adserà, P.E.C.**, 2'02"21 — 9 **Josep M. Buló,**

C.E.C., 2'06"04 — 10 Josep M. Luengo, C.V.N., 2'06"55 — 14 **Felip Briones, C.E.C.**, 2'12"19 — 17 **Lluc Bisbe, C.E.C.**, 2'16"25 — 22 **Hans Möller, C.E.C.**, 2'17"91 — 29 **Jaume Adserà, C.E.C.**, 2'22"27 — 30 **Carles Pujol, C.E.C.**, 2'22"33 — 33 **Ferran Möller, C.E.C.**, 2'24"76 — 39 **Alfons Bravo, C.E.C.**, 2'31"30 — 49 **Miquel Moll, C.E.C.**, 2'45"55 — Fins a 52 classificats.

Classificació femenina:

1 Núria Puig, C.A.N., 1'43"11 — 2 Maite Luengo, C.E.S.M., 1'48"62 — 3 Montserrat Bofill, P.E.C., 1'48"65 — 4 **M. Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 1'48"90 — 5 **Montserrat Brió, C.E.C.**, 1'56"03 — 6 **Elena Gallach, C.E.C.**, 1'57"04 — 7 Teresa Anglada, P.E.C., 1'58"54 — 8 Verònica Trullàs, C.A.N., 2'07"17.

II Premi Miquel Coll

Organització: Club Alpí Núria Masella
Estació: Masella (Alp, la Cerdanya)
Data: 20 de febrer
Prova: descens

Classificació masculina:

1 **Adam Bisbe, C.E.C.**, 1'58"96 — 2 Joaquim Garí, P.E.C., 1'59"78 — 3 Jesús Serra, P.E.C., 2'00"65 — 4 Lluís Piquer, P.E.C., 2'01"41 — 5 **Carles Dexeus, C.E.C.**, 2'01"74 — 6 Pere Arpa, P.E.C., 2'02"21 — 7 **Aureli Bisbe, C.E.C.**, 2'03"55 — 8 **Carles Casal, C.A.T.**, 2'40"07 — 9 **Carles Adserà, P.E.C.**, 2'05"22 — 10 **Josep M. Buló, C.E.C.**, 2'06"04 — 19 **Felip Briones, C.E.C.**, 2'12"19 — 24 **Lluc Bisbe, C.E.C.**, 2'16"25 — 31 **Hans Möller, C.E.C.**, 2'17"91 — 40 **Jaume Adserà, C.E.C.**, 2'22"27 — 41 **Carles Pujol, C.E.C.**, 2'22"33 — 44 **Ferran Möller, C.E.C.**, 2'24"76 — 50 **Alfons Bravo, C.E.C.**, 2'31"30 — 62 **Miquel Moll, C.E.C.**, 2'45"55 — Fins a 65 classificats.

Classificació femenina:

1 Núria Puig, C.A.N., 1'43"11 — 2 Maite Luengo, C.E.S.M., 1'48"62 — 3 Montserrat Bofill, P.E.C., 1'48"65 — 4 **M. Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 1'48"90 — 5 Maria Neville, S.S.N., 1'54"97 — 6 **Montserrat Brió, C.E.C.**, 1'56"03 — 7 **Elena Gallach, C.E.C.**, 1'57" — 8 Montserrat Carbonell, Peñalara, 1'57"97 — 9 Ana Pina, C.A.E., 1'58"05 — 10 Teresa Anglada, P.E.C., 1'58"54 — 11 Verònica Trullàs, C.A.E., 2'07"17.

Campionats de Catalunya infantils

Organització: Federació Catalana d'Esquí
Data: 27 de febrer
Estació: la Molina (la Cerdanya)
Prova: slalom

Benjamins

1 Cristóbal España, C.E.V.A., 1'25"62 — 2 Alfons Planas, C.V.N., 1'26"43 — 3 Raquel Aunós, C.E.V.A., 1'28"46 — 4 Joan Pizarro, C.V.N., 1'29"92 — Joan Aoste, C.V.N., 1'35"87 — 6 Joan Puig, C.A.N., 1'42"11 — 7 **Cristina Foix, C.E.C.**, 1'49"50 — 8 Antoni Planas, C.V.N., 1'51"63 — 13 **Joaquim Foix, C.E.C.**, 2'09"61 — Fins a 14 classificats.

Aligots

1 David Viñeta, C.E.V.A., 1'22"59 — 2 Josep M. Llinàs, C.E.V.A., 1'25"78 — 3 Eduard Gabañach, E.E.P., 1'28"90 — 4 Xavier Mill, C.E.S.M., 1'29"53 — 5 Jesús Puente, C.E.V.A., 1'30"36 — 6 Oriol Vidal, C.E.V.A., 1'35"57 — 7 Manuel Terra, U.E.C., 1'37"37 — 8 **Xavier Vallcorba, C.E.C.**, 1'38"88 — 9 Eduard Ripoll, U.E.C., 1'41"79 — 10 **Pau Grifol, C.E.C.**, 1'42"61 — 14 **Rosa Gallach, C.E.C.**, 1'59"70 — Fins a 17 classificats.

II Trofeu de salts C.E.C.

Organització: Centre Excursionista de Catalunya

Data: 26 de febrer

Estació: la Molina (la Cerdanya)

Prova: salts

1 Carles Adserà, P.E.C., 23'5 metres, 227 punts — 2 **Enric Moliner, C.E.C.**, 21 metres, 225 punts — 3 Eduard Ripoll, U.E.C., 20'5 metres, 209 punts — 4 Tomàs Aynat, U.E.C., 20'5 metres, 203 punts — 5 Manuel Terra, U.E.C., 19 metres, 191 punts — 6 **David Pérez, C.E.C.**, 19 metres, 176 punts.

III Gran Premi Sant Joan — La Seu

Organització: Centre Excursionista de Catalunya

Data: 20 de febrer

Estació: Sant Joan de l'Erm (Alt Urgell)

Prova: relleus 4 x 10 Km.

1 Eusebio Martín, Lucino Rodríguez, Alvaro Gijón i Gregori Fernández: Equip Nacional «A», 157'29"3 — 2 Ricard Morales, Xavier Montalvo, Francesc Fernández i Emilià Morlans: Equip Nacional «B», 160'2"2 — 3 Manuel Villegas, Francisco Villacastin, Eugenio del Moral i Angel Baños: Guàrdia Civil, 173'40"00 — 4 Louis Renon, Georges Fages, André Julien i Georges Beltran: Ski Club Douanes, de Perpinyà, 181'16"8 — 5 **Carles Udina, Antoni Díaz, Fèlix Funollet i Enric Guillo: Centre Excursionista de Catalunya**, 192'45"2 — 6 Pere Matamales, Miquel Comas, Lluís Díez i Joan Arnau: Federació Catalana d'Esquí, 212'58"3 — 7 Juan



foto: Campanyà

García, Jesús Toledo, Antonio Morandeira i Ricardo Martínez: Federació Aragonesa d'Esquí, 226'7"6 — 8 Pere Garcia, Narcís Serrat, Josep M. Vilalta i Joan Cervelló: Club Esquí Terrassa i Unió Excursionista de Sabadell, 228'46"1 — 9 Esteba Majó, Jordi Llobet, Josep Lluís Lozano i Jaume Casanovas: Club Esquí Montserrat, 245'29"3.

Campionat de Catalunya infantil

Organització: Federació Catalana d'Esquí

Data: 13 de febrer

Estació: la Molina (la Cerdanya)

Prova slalom gegant

Alevins

1 Antoni Estapé, C.E.V.A., 1'10"3 — 2 **Claudi Garcés, C.E.C.**, 1'11"2 — 3 Xavier Barata, C.E.V.A., 1'11"4 — 4 Antoni Barata, C.E.V.A., 1'12"5 — 5 Marià Codina, C.V.N., 1'14"7 — 6 Joan Martínez, PUIGC., 1'19"5 — 7 Lluís Faló, C.A.N., 1'20"28 — 8 Mercè Cabot, C.E.S.M., 1'32"2 — 9 Angel Joaniquet, C.E.S.M., 1'35"00 — 10 **Cristina Colomer, C.E.C.**, 1'37"2 — Fins a 12 classificats.

1 Raquel Aunós, C.E.V.A., 1'34"69 — 2 Alfons Planas, C.V.N., 1'36"71 — 3 Cristóbal España, C.E.V.A., 1'36"97 — 4 Joan Puig, C.A.N., 1'38"57 — 5 Joan Pizarro, C.V.N., 1'45"60 — 6 Antoni Planas, C.V.N., 1'47"88 — 7 Miquel Costa, C.E.T., 1'50"61 — 8 Xavier Elizalde, C.E.S.M., 1'52"32 —

9 **Joaquim Foix, C.E.C.**, 1'52"84 — 10 Elisabeth Izquierdo, C.A.N., 1'56"67 — 16 **Cristina Foix, C.E.C.**, 2'05"10 — 23 **Lluís Bou, C.E.C.**, 2'26"83 — 32 **Sara Fontdevila, C.E.C.**, 3'36"55.

Aligots

1 David Viñeta, C.E.V.A., 1'27"22 — 2 Joan F. Vidaurreta, C.A.N., 1'29"89 — 3 **Rosa Gallach, C.E.C.**, 1'36"67 — 4 Xavier Mill, C.E.S.M., 1'37"25 — 5 Eduard Gabañach, PUIGC., 1'38"22 — 6 Josep M. Llinàs, C.E.V.A., 1'38"32 — 7 Joan Josep Masoliver, C.A.N., 1'39"84 — 8 Oriol Vidal, C.E.V.A., 1'40"61 — 9 Manuel Terra, U.E.C., 1'42"86 — 10 Jesús Puente, C.E.V.A., 1'43"43 — 11 **Pau Grifol, C.E.C.**, 1'45"20 — 14 **Joan Ricard Aguila, C.E.C.**, 1'50"08 — 15 **Joan Foix, C.E.C.**, 1'52"74 — 18 **Xavier Vallcorba, C.E.C.**, 1'59"64 — 29 **Jordi Mallol, C.E.C.**, 2'30"57 — Fins a 35 classificats.

V Copa Pirineus Catalans

Organització: Centre Excursionista de Catalunya

Data: 26 de febrer

Estació: la Molina (la Cerdanya)

Prova: slalom gegant

Classificació masculina:

1 Josep M. Luengo, C.V.N., 2'27"23 — 2 Claude Cajelot, Font Romeu, 2'33"14 — 3 Carles Adserà, P.E.C., 2'35"27 — 4 **Jau-me Adserà, C.E.C.**, 2'36"62 — 5 **Carles Pujol, C.E.C.**, 2'41"46 — 6 Carles Milà,

Maria Antònia Fontdevila, guanyadora de les proves de la V Copa Pirineus Catalans, organitzada pel Centre Excursionista de Catalunya.



foto: Campanyà

Font Romeu, 2'47''75 — 9 **Antoni Olivella, C.E.C.**, 2'28''44 — 10 **Ferran Möller, C.E.C.**, 2'52''85 — 11 David Cuesta, C.A.N., 3'01''24 — 12 Antoni Santacreu, C.E. Andorra, 3'03''91 — 13 André Lagane, Font Romeu, 3'12''97 — 14 Ricard Alsina, G.E.E.G., 3'14''73 — 15 Ramon Luengo, C.E.S.M., 3'16''94 — 16 Andreu Planas, C.V.N., 3'18''71 — 17 Jean Ives Glais, Font Romeu, 3'21''08 — 18 Joan Corominas, P.E.C., 3'40''66 — 19 Ramon Torrellardona, C.E. Andorra, 3'42''88 — 20 Sergi Bertoglio, P.E.C., 3'44''95 — 21 Antoni Carretero, C.P.V.A., 3'47''78 — 22 Antoni Trullàs, C.A.N., 3'48''09 — 23 Lluís Llorens, C.E.B., 3'56''24 — 24 Carles Coloma, 3'58''84 — 25 **Alfons Bravo, C.E.C.**, 4'02''58 — 26 Josep M. Noguera, C.E.S.M., 4'15''65 — 27 **Carles Romea, C.E.C.**, 4'19''39 — 28 **Jordi Albertí, C.E.C.**, 4'21''87 — 29 **Jordi Fàbregas, C.E.C.**, 4'28''68 — 30 Ignasi Cruañas, C.E.S.M., 4'42''91 — 31 Jaume Tiana, C.E.C., 4'51''12 — 32 **Llorenç Garcia, C.E.C.**, 4'53''41 — 33 Joan Davi, C.A.N., 4'55''75 — 34 Xavier Altayó, C.A.N., 5'14''31 — 35 **Manuel Miró, C.E.C.**, 6'04''73.

Classificació femenina:

1 **M. Antònia Fontdevila, C.E.C.**, 1'28''92 — 2 Coralí Gilabert, G.E.E.G., 1'32''82 — 3 **Montserrat Brió, C.E.C.**, 1'36''26 — 4 Montserrat Puig, C.A.N., 1'39''02 — 5 **Rosa M. Cerveto, C.E.C.**, 1'39''79 — 6 Josianne Martluff, Font Romeu, 1'58''40 — 7 Teia Pascual, G.E.E.G., 1'59''38 — 8 Mercè Orriols, C.A.N., 2'01''06 — 9 Laura Olivé, U.E.C., 2'05''89 — 10 **Anna Veiga, C.E.C.**, 2'14''81 — 11 **Mercè Soler, C.E.C.**, 2'16''18 — 12 **Núria Sala, C.E.C.**, 2'16''48 — 13 **Montserrat Roig, C.E.C.**, 2'20''16 — 14 **Teresa Ribas, C.E.C.**, 2'26''90 — 15 **Montserrat Cots, C.E.C.**, 2'33''96 — 16 Elisabeth Vidal, C.E.S.M., 2'56''53.

V Copa Pirineus Catalans

Organització: Centre Excursionista de Catalunya

Data: 27 de febrer

Estació: la Molina (la Cerdanya)

Prova: slalom paral·lel

(Els noms indicats en negretes corresponen als guanyadors de les eliminatòries successives.)

Classificació masculina

1a eliminatòria

1 **C. Cajelot**, 2 F. Möller; 3 F. Rodríguez, 4 D. Cuesta; 5 **A. Olivella**, 6 J. Cerqueda; 7 S. Murtra, 8 F. Puncernau; 9 **C. Milà**, 10 F. Izard; 11 A. Trullàs, 12 **J. Corominas**; 13 P. Gil, 14 F. Burton; 15

J. Piquer, 16 S. Vilallonga; 17 L. Bisbe, 18 R. Carreras; 19 R. Alsina, 20 J. Davi; 21 F. Briones, 22 **L. Platón**; 23 M. Arpa, 24 **J. Alabau**; 25 **J. J. Blum**, 26 L. Roura; 27 **J. J. Gregori**, 28 J. M. Guerra; 29 G. Tauler, 30 **F. Espiell**; 31 R. Jove, 32 **M. Moll**; 33 **A. Crespo**, 34 E. Escrivà; 35 E. Tomàs, 36 **A. Glais**; 37 **J. M. Luengo**, 38 X. Areny; 39 **J. Torrens**, 40 J. Albertí; 41 **A. Santacreu**, 42 A. Bulbena; 43 C. Canivell, 44 **J. L. Glais**; 45 **C. Pujol**, 46 A. Grau; 47 **R. Luengo**, 48 R. Torrellardona; 49 **P. Cerqueda**, 50 E. Peig; 51 **X. Torrens**, 52 R. Albert; 53 **J. Adserà**, 54 **C. Bonnet**; 55 **E. Romero**, 56 P. Villemus; 57 **J. O. Pujol**, 58 A. Planas; 59 A. Lagano, 60 P. Gil; 61 **C. Adserà**, 62 P. Pierre; 63 **H. Möller**, 64 P. Lloar.

2a eliminatòria

Cajelot, Cuesta; **Olivella**, Puncernau; **Milà**, Corominas; Burton, **Piquer**; **Carre-ras**, Noselee; **Platón**, **Alabau**; **Blum**, Gregori; **Espiell**, **Moll**; **Crespo**, **Glais**; **Luengo**, **Torrens**; **Santacreu**, **Glais**; **Pujol (C.)**, **Luengo**; **Cerqueda**, **Torrens**; **Bonnet**, **Romero**; **Pujol (J. O.)**, **Gil**; **Adserà**, **Möller**.

3a eliminatòria

Cajelot, **Olivella**; **Milà**, **Piquer**; **Carre-ras**, **Alabau**; **Blum**, **Moll**; **Crespo**, **Luengo**; **Glais**, **Pujol (C.)**; **Cerqueda**, **Bonnet**; **Pujol**, **Adserà**.

4a eliminatòria

Cajelot, **Milà**; **Alabau**, **Moll**; **Luengo**, **Pujol**; **Bonnet**, **Adserà**.

5a eliminatòria

Cajelot, **Moll**; **Luengo**, **Adserà**.

6a eliminatòria

Claude, **Cajelot**; Josep M. **Luengo**.

Classificació femenina

1a eliminatòria

1 **M. A. Fontdevila**, 2 G. Coloma; 3 T. Pascual, 4 **H. Monar**; 5 M. Masfornó, 6 **M. Puig**; 7 **R. Llobet**, 8 V. Trullàs; 9 C. Gurly, 10 **M. Cots**; 11 **E. Hubert**, 12 R. M. Coll; 13 **M. Luengo**, 14 N. Sala; 15 M. Brió, 16 **A. Veiga**; 17 **J. Solé**, 18 M. Brió; 19 **P. Pont**, 20 L. Olivé; 21 E. Vidal, 22 **E. Grifull**; 23 R. M. Cerveto, 24 **G. E. Coloma**; 25 **C. Gelabert**, 26 M. Soler; 27 A. M. Martzluff, 28 **E. Gallach**; 29 **J. Martzluff**, 30 L. Coloma; 31 A. Garriga, 32 **M. Orriols**.

2a eliminatòria

Fontdevila, **Monar**; **Puig**, **Llobet**; **Cots**.

Hubert; **Luengo**, **Veiga**; **Solé**, **Pont**; **Grifull**, **Coloma**; **Gelabert**, **Gallach**; **Martzluff**, **Orriols**.

3a eliminatòria

Fontdevila, **Puig**; **Cots**, **Luengo**; **Solé**, **Grifull**; **Gallach**, **Orriols**.

4a eliminatòria

Fontdevila, **Luengo**; **Grifull**, **Gallach**.

5a eliminatòria

M. Antònia Fontdevila, **Elena Gallach**.

III Ronde de Calvet

Organització: Ski Club Les Angles

Data: 5 de març

Estació: els Angles (el Capcir)

Prova: fons

Infantils (nois)

1 G. Jouselle, la Coma, 18'33''04 — 2 Olivier Betoïn, la Coma, 19'31''02 — 3 D. Gassard, la Coma, 20'44''00 — 7 **P. Guilló, C.E.C.**, 27'24''00.

Infantils (noies)

1 Yepes, la Coma, 16'26''08 — 2 Evelyn Von Wildt, la Coma, 17'58''08 — 3 **Helena Martínez, C.E.C.**, 20'09''03 — 4 **Pujol**, la Coma, 20'32''06 — 5 **Cèlia Martínez, C.E.C.**, 21'06''09.

Seniors (masculins)

1 Pierrat, Douanes, 53'50''08 — 2 G. Beltrand, Douanes, 57'33''03 — 3 A. Julien, Douanes, I. 00'47''06 — 15 **J. Navarra, C.E.C.**, I. 18'53''05 — 17 **A. Rafa, C.E.C.**, I. 23'08''04 — 24 **A. Torcal, C.E.C.**, I. 35'04''00.

Seniors (femenins)

1 **Montserrat Díaz, C.E.C.**, 47'07"04 —
2 J. Tichadou, Matamala, 57'04"06.

II Gran Premi Sabadell de fons

Organització: Esquí Club Sabadell

Data: 27 de febrer

Estació: la Molina

Prova: fons

Seniors, 15 quilòmetres

1 M. Ortiz, U.E.S., 68'17"2 — 2 J. Verdager, C.E.T., 71'0"6 — 3 J. Cervelló, U.E.S., 72'31"9.

Juniors, 10 quilòmetres

1 L. Díaz, A.E.I., 46'4"0 — 2 P. Mata-males, C.E.C., 46'40"3 — 3 M. Comas, U.E.S., 48'26"5 — 5 E. Palacios, C.E.C., 51'4"2.

Femenines, 5 quilòmetres

1 M. A. Griño, U.E.S., 24'53"9 — 2 M. C. Vila, A.E.I., 25'9"4 — 3 M. Díaz, A.E.I., 26'00"7.

Campionats d'Espanya infantils

Organització: Federació Aragonesa

Data: 1 al 4 de març

Estació: Panticosa (Pirineu Aragonès)

Prova: slalom gegant

1 Guillermina Caicosa, Astur-Leonesa, 1'06"9 — 2 Conchita Baró, Cantàbria, 1'09"7 — 3 Rocío Recarte, Castellana, 1'11"9 — 6 Rosa Gallach, C.E.C., 1'15"0 — Fins a 23 classificades.

Benjamins (femenines)

1 Raquel Aunós, Catalana, 1'23"4 — 2 **Silvia Fontdevila, C.E.C.**, 1'26"0 — 3 Elisabet Izquierdo, Catalana, 1'27"50 — Fins a 7 classificades.

Benjamins (masculins)

1 Juan Manuel Manojó, Castellana, 2'36"61 — 2 Jorge Pérez, Aragonesa, 2'37"51 — 3 Enrique Hernández, Castellana, 2'42"15 — 25 **Joaquim Foix, C.E.C.**, 3'47"90 — Fins a 24 classificats.

Fons 5 quilòmetres

1 Àngel Guillén, Aragonesa, 24'47"7 — 2 Àngel Velio, 26'52"8 — 3 Joan C. Arragola, Basco-Navarresa, 28'15"0 — 4 **Albert Fernández, C.E.C.**, 28'41"7 — 16 **Carles Dulhem, C.E.C.** — Joan Fernández Berga, 35'23"0 — 16 **Carles Dulhem, C.E.C.**, 35'51"0 — 18 Joan Ramon Funollet, C.E.C., 36'47"1.

Escalades a la serra de Sant Honorat i a la rodalia d'Oliana

Com a complement del treball sobre la serra d'Aubens i el massís de Sant Honorat que publiquem en aquest mateix número, donem a conèixer una via d'escalada existent en aquest massís, que ens ha facilitat el nostre consoci Josep Manuel Anglada. Es tracta de l'ascensió a l'agulla del Corb, dins el grup de les roques del Corb, del massís de Sant Honorat. Tal com s'indica al treball esmentat, s'hi accedeix per la carretera d'Oliana a Peramola, poc abans de la qual es troba l'hostal del Boix, a una mitja hora de les roques del Corb.

La primera ascensió a l'agulla de les roques del Corb fou duta a terme per Josep Manuel Anglada i Miquel Muñoz el dia 20 d'octubre de 1968. L'ascensió s'inicia pel vessant nord de l'agulla, al collet que la uneix a la resta del massís. Té uns 40 metres de recorregut i, com a material, es feren servir 15 pitonisses, 2 tacs i 1 pitó.

Tot i que, pròpiament, cauen fora de la zona descrita al nostre article, escau aquí, a causa de la seva proximitat, d'indicar dues altres vies d'escalada dutes a terme a la rodalia d'Oliana, als contraforts del tossal del Coscoller. Una d'elles és la via Anglada-Cerdà-Roca, a la paret, orientada al sud-est, que mira al poble d'Oliana. S'hi va efectuar la primera ascensió el dia 22 de setembre de 1968. Té un recorregut de 225 metres. S'hi efectuaren cinc reunions, l'última al terme de l'escalada, amb dificultat de V^o entre la segona i la quarta reunions. El material utilitzat consistí en 26 pitons i 2 bagues. L'altra ascensió del mateix sector és a la paret que mira al pantà d'Oliana. La primera ascensió, per la via Anglada-Cerdà-Muñoz-Roca, hi tingué lloc el dia 20 de setembre de 1970. Foren necessàries 14 reunions i en alguns sectors la dificultat és de V^o. El recorregut és de 585 metres, en els quals s'esmerçaren 10 hores.

Renovació de la Flama de la Llengua catalana

D'entre els nombrosos actes programats per a commemorar el cinquanta aniversari de la fundació del Club Excursionista de Gràcia, aquesta veterana entitat s'ha encarregat, enguany, d'organitzar la III celebració de la Renovació de la Flama de la llengua catalana. Aquest acte, que té lloc a Montserrat, fou organitzat pel Centre en la seva primera edició i per la Unió Excursionista de Catalunya en la segona.

Hi van assistir, a més de la nodrida massa d'excursionistes del Gràcia, representants d'altres entitats. El Centre hi fou representat per una excursió col·lectiva, amb en Manuel Matas com a vocal, el qual lliurà un banderí commemoratiu a l'entitat cinquantenària. També hi van fer acte de presència diversos directius de la nostra entitat, com ara els senyors Costa, Colomer, Llaudó, entre altres socis.

A l'ofici celebrat al monestir, el president del Club Excursionista de Gràcia féu l'ofrena de l'acte de la Renovació de la Flama, a la qual va respondre el pare abat de Montserrat, que va elogiar la tasca que duen a terme les entitats excursionistes, i va reafirmar l'esperança de tots de poder celebrar durant molts anys actes d'aquesta mena, de tan intensa significació cívica, i va desitjar al Club de Gràcia que pugui continuar la seva brillant trajectòria. Seguidament, es va celebrar al claustre d'entrada al Monestir una cantada de cançons de muntanya a càrrec de la massa coral del Gràcia. I, finalment, els amics graciencs van oferir un espectacle a càrrec de l'Agrupació Teatral Joan Maragall, que va tenir lloc a la sala d'actes del Monestir.

Fou, en resum, una magnífica jornada de confraternitat excursionista.

Cinquantenari del Foment Excursionista de Barcelona

El Foment Excursionista de Barcelona s'arreglera també entre les entitats excursionistes veteranes de Barcelona, i així enguany celebra el seu cinquanta aniversari, per a la commemoració del qual ha programat diversos actes, entre els quals cal destacar l'organització del XXII Campament general de Catalunya, que tindrà lloc els dies 20, 21 i 22 de maig al coll de N'Orri, Breda (la Selva), i el qual, tal com és sabut, aplega acampadors de totes les entitats, que conviuen en unes jor-

crònica

nades de confraternitat. El primer Campament general de Catalunya es va celebrar a la Mora, al Montseny, a la tardor del 1928, i hi van assistir 51 acampadors. Al darrer, n'hi assistiren 2.500. Cal recordar que l'organització del primer va anar a càrrec justament del Foment i de dues altres entitats.

Cinquantenari del C. E. de Gràcia. Cinema

Dins la programació dels actes del cinquantenari del Gràcia, i durant els dies 6, 13, 20 i 27 de març, va tenir lloc a la Sala Villarroel unes sessions de cinema dedicades als esports de muntanya, sota el lema de «Cicle retrospectiu de cinema de muntanya». Properament donarem una àmplia informació d'aquestes sessions, en què foren presentades pel·lícules d'Arnold Frank, Domènec Giménez i Botei, Pol i d'altres, procedents de la filmoteca de Josep del Castillo.

VI Travessia hivernal d'Alta Muntanya del G.E.D.E.

Sota l'organització del G.E.D.E., del Club Excursionista de Gràcia, el dia 27 de febrer tingué lloc la VI Travessia hivernal d'Alta Muntanya, que anualment ve efectuant aquesta entitat, i que en l'edició present formava part dels actes commemoratius del seu cinquantenari.

L'itinerari de la travessia d'enguany, bastant dur, era el següent:

Espot, estany de Sant Maurici, vall i coll de Monastero, refugi J. M. Blanc, coll de Muntanyo, vall dels Estanyets, Super Espot (estació inferior).

Cinc equips quedaren desqualificats en sobrepassar l'horari màxim establert per aconseguir el coll de Monastero.

Del C.E.C. hi participaren dos equips. El format per Francesc X. Gregori, Jordi Roca i Enric Font, va classificar-se en segon lloc, guanyant així la medalla d'argent, i el trofeu cedit per l'Ajuntament d'Espot.

Al final de la travessia s'efectuà el repartiment dels premis i hi van haver diverses allocucions a càrrec del director de la Travessia, del gerent de Super-Espot, de l'alcalde d'Espot i del president de l'entitat organitzadora.

VIII Travessia Núria-Setcases

El dia 13 de febrer tingué lloc la VIII Travessia amb esquís Núria-Setcases que anualment organitza la Unió Excursionista

de Catalunya, i una de les que gaudeixen de més popularitat. En la present edició el temps fou bastant bo, si bé per la carena Noucreus-Tirapits bufava el clàssic torb de Núria. La neu era molt abundant i va permetre d'efectuar tota la travessia, pràcticament amb els esquís als peus. Hi varen participar un total de 25 equips.

L'equip del C.E.C. format per Francesc X. Gregori, Enric Font i Joan Massons, hi obtingué medalla d'argent.

Finalitzada la prova al poble de Setcases, tingué lloc un àpat de germanor entre participants i organitzadors.

Escalades a l'Alt Urgell i rodalia d'Oliana

Efectuades per membres del SEAM, del C. E. Lleida, recentment s'ha efectuat la 1.^a ascensió absoluta a la paret nord-est del tossal del Coscoller. És una escalada de 500 metres i 14 llargs de corda (IV-V^o), efectuada en unes 10 hores. També els mateixos escaladors van realitzar la 2.^a ascensió a la paret sud-est d'Oliana, via Anglada-Cerdà-Roca, de 225 metres d'escalada (dif. VI^o).

Operació Orient Mitjà-71

El dia 29 de febrer d'enguany fou inaugurada a la sala d'exposicions del Centre, l'exposició de fotografies de l'expedició realitzada pels membres del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, i al mateix dia al vespre ens van donar a conèixer la projecció sonoritzada.

Les fotografies exposades constituïen un conjunt de prop de cent a gran format, captades durant el viatge i en el transcurs de les ascensions a les muntanyes de l'Elbourz. També fou exhibit un recull de premsa, el qual es féu ressò de l'esforç realitzat pels companys del «Bages», els quals, uns quants dies abans de la sortida, van haver de variar totalment els seus plans, davant la denegació de les autoritats soviètiques per a la seva projectada campanya al Caucas. (V. MUNTANYA febrer de 1972, el detallat reportatge d'Enric Font.)

La projecció, amenitzada amb comentaris de bon humor i amb explicacions de les escalades dutes a terme i de les dificultats que van haver de vèncer, va resultar reeixida i interessant, tot i que la qualitat de les diapositives en color era només discreta, a causa, segons van explicar, dels grans canvis de temperatura que va perjudicar el material fotogràfic. La sincronització del fons musical i dels co-

mentaris fou encertat i perfecte, bé que gosàrem fer avinent als nostres amics manresans la innecessitat de les frases grandiloqüents, ja que creiem que la vàlua autèntica s'evidencia sempre per ella mateixa.

En conjunt, doncs, es posà de manifest un cop més el dinamisme i l'activitat dels més qualificats dels nostres grups alpinístics comarcals.

J. B.

Fi de la primera fase de l'expedició al Continent africà

Procedents de la regió del Hoggar, a Algèria, els membres de l'Expedició Espanyola al Continent africà, van travessar l'estat del Níger i per Niamey van penetrar a l'estat del Volta, on van poder visitar els parcs nacionals de la Pendjari i de la «W», poblats per una fauna abundant. Un cop travessada la cadena de les muntanyes Atakora, ja a l'estat de Daho-meï, van creuar el país de nord a sud fins a Abomey, residència de les antigues dinasties regnants, on van visitar un museu molt interessant. D'allí van fer cap a Cotonou, a la costa atlàntica, d'on van passar a Lome, capital del Togo, i després a Lagos, a Nigèria.

Nigèria és un país que compta amb 55 milions d'habitants, 250 dialectes i diversos grups ètnics (els Housa, els Ibo, els Fulani i els Toruba), i que conserva encara les empremtes del colonialisme anglès, entre elles el costum de circular els vehicles per l'esquerra, el qual, però due haver estat abolit aquest mes. El grup expedicionari, format per Ceballos, Gómez, Samper i Sanàbria, després de visitar el museu més important, van continuar cap a Ibadan —la ciutat més poblada de Nigèria— i Ilorin, i es van anar endinsant cap a les zones més orientals del país, on van poder visitar la Yankari Game Reserva, amb lleons que habiten en un marc de gran bellesa natural.

Abans de penetrar al Camerun van explorar la cadena de les muntanyes del Camerun Nord, a la frontera amb Nigèria, i hi van descobrir alguns monòlits d'interès. Dos dels membres de l'expedició van ascendir al cim Mutuku, de 920 metres d'alçada. Tots els pics de la regió són d'escassa altitud, però, atès l'exotisme dels país, no pas desproveïts d'interès, especialment des d'un punt de vista turístic.

Un cop arribats a Garoua, un dels components, Jaume Samper, a causa d'un ac-

cident que l'afectava al peu, es va haver d'avançar als altres fins a Douala, a sotmetre's a reconeixement mèdic, i des d'allí va emprendre el retorn a Barcelona, on va arribar totalment recuperat. A Garoua, els membres de l'expedició van tenir ocasió de presenciar una vistosa exhibició folklòrica, en ocasió d'una recepció oferta al primer ministre del país.

De Garoua van prosseguir el seu recorregut a través de la jungla i d'algunes reserves faunístiques, i es van anar allunyant de la sabana del nord, fins a Ngaoundere, on el paisatge esdevé més tropical. Ultrapassades les poblacions de Doulayil, Tibati, Banyo, Uay Daile, Foumban, Bafous-

san i Nkongsamba, van arribar a Buea, capital del Camerun occidental, situada als vessants del formidable Mont Camerun, on van contractar un guia i un portador, i després de deixar els dos vehicles a l'hotel colonial, van emprendre la forta pujada per la selva, poblada de plantes exòtiques i d'una munió d'ocells multicolors. El primer refugi es troba situat a 1.870 metres, on van reposar i recuperar forces, i d'allí, per una zona d'herbes altes, van atènyer el segon refugi (2.863 m). El pendent ininterromput de la muntanya arriba a tocar les costes de l'Atlàntic, a l'indret del golf de Guinea.

A les sis del matí del dia 25 de febrer,

el grup format per V. L. de Ceballos, Agustí Sanàbria, Josep Gómez i el guia S. Anthony Kong, van abandonar el refugi i van iniciar l'atac al cim per un pendent de lava. Al cap de tres hores de pujada van aconseguir la primera punta, coneguda amb el nom de Bottle Top (4.070 m), al costat mateix de tres cràters. Des d'allí, amb mitja hora més van assolir el cim superior (4.095 m), amb què es van apuntar una primera ascensió nacional. Després d'haver firmat al llibre registre de la Pine Mt. Exploration Society, van iniciar el descens per la mateixa ruta de pujada —ascendint, de passada, a tres cims altres secundaris de més de 4.000 metres— fins a Buea, i d'allí van fer cap a Victòria, ja arran de mar.

Havent deixat els vehicles a Douala, a fi de continuar l'expedició cap a la darreria de l'any, els expedicionaris van emprendre el retorn amb avió i van arribar a Barcelona el primer diumenge de març.

David M. Aloy

Intents fallits a la cara oest del Naranco de Bulnes

Durant l'època hivernal, la famosa cara oest del Naranco de Bulnes, als Pics d'Europa, ha estat intentada per diverses cordades, concretament per un grup d'escaladors de Madrid, que finalment desistiren a causa de la duresa de l'escalada i de les diverses condicions climatològiques. Posteriorment, però, pujaren al cim per una altra via, concretament l'anomenada directíssima sud, la més clàssica del Naranco.

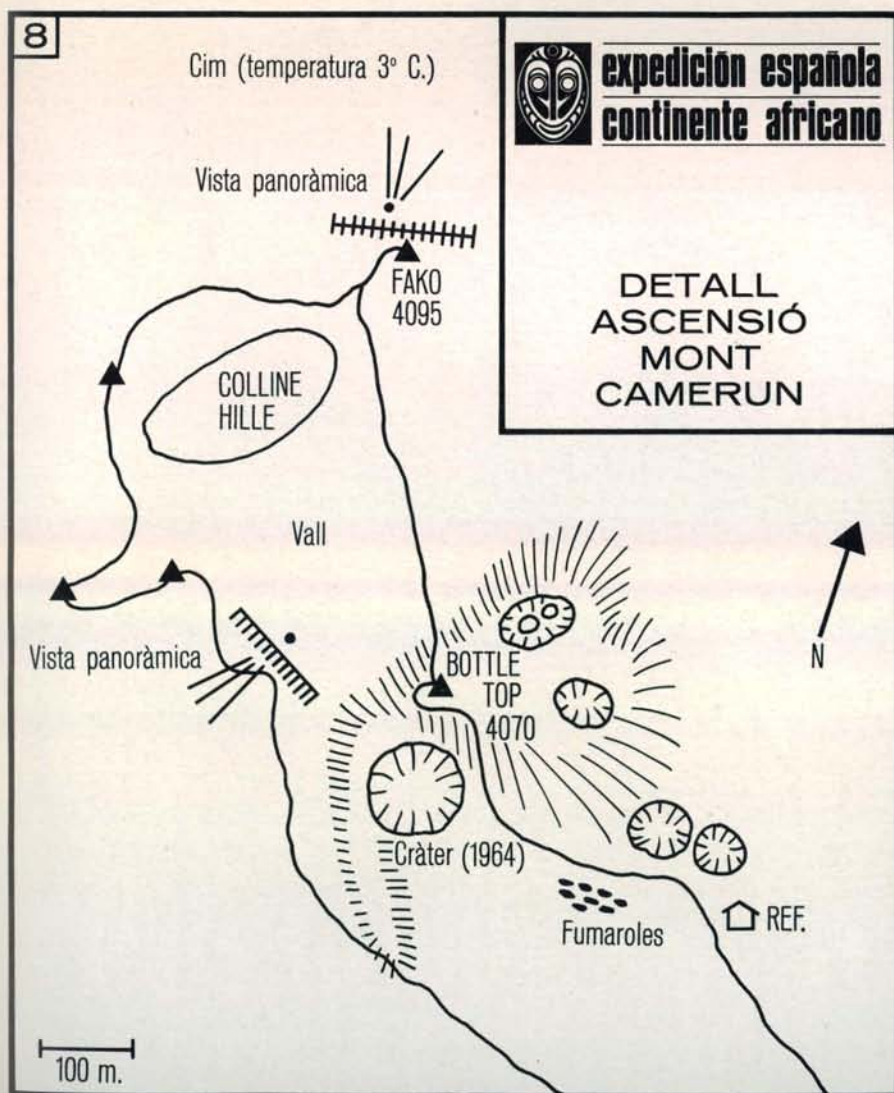
Primera ascensió hivernal del Spigolo Sud de l'Agulla Petita (Navarra)

Al Pirineu de Navarra, concretament a les Agulles d'Ansabere, uns alpinistes francesos han efectuat la 1.ª ascensió hivernal del Spigolo sud de l'Agulla Petita. Els calgué fer dos bivacs (el segon dalt el cim). Es tracta d'una escalada (E. D. inf.) de 350 metres.

Alta Ruta de Belagua

El dia 5 de febrer, organitzat pel Club Deportivo de Navarra, s'efectuà el I Rally Navarrès d'Esquí de Muntanya, «Alta Ruta de Belagua».

La regió escollida pels organitzadors era la vall de Belagua, prenent com a base el refugi que aquella Entitat té en aquella vall del pintoresc Pirineu navarrès. Refu-



gi, per cert magnífic, de recent inauguració (octubre de 1971).

Aquest Rally constava d'un recorregut pel sector amb diverses ascensions i l'itinerari era el següent:

Refugi de Belagua, collado Eraiz, Lakora, collado Arrakogoi, collado Guimbeleta, cima del Bimbalet, collado Sotolepoa, cima de Lakartxela, collado Arrakogoi, refugi de Belagua.

La participació fou molt nombrosa, amb un total de 20 equips, entre bascos, navarresos, aragonesos, castellans i catalans i dos equips francesos.

A l'hora de donar la sortida, estava nevant lleugerament i el temps es presentava dolent. Quan els participants estaven arribant al lloc anomenat Lakora, i quan tots es trobaven remuntant una pala de neu, es va produir una allau de gran envergadura que va trencar tota la pala i que va arrossegar tots els 40 participants. Per fortuna no va haver-se de lamentar cap desgràcia personal, car si bé l'allau els va arrossegar durant uns 150 metres no va quedar ningú colgat totalment per la neu. Després d'aquesta contrarietat, i de manera lògica i prudent, tant més que el temps va empitjorar, es va suspendre la prova.

Pel que fa als catalans, hi prenen part Enric Font (C.E.C.) i Jaume Serrat (C. E. Terrassa), que representaven al GAME de la F.C.M.

Durant l'àpat de clausura, es va lliurar a cada assistent una medalla de bronze com a record de la seva participació en aquesta «Alta Ruta de Belagua», que hem de remarcar que va estar molt ben organitzada i que havia de satisfer plenament els entusiastes de l'esquí de muntanya.

Expedició Castellana Alaska-71, al Mc Kinley

Durant el passat mes de febrer va tenir lloc al Club Helena una sessió de projeccions sobre l'expedició al Mc Kinley, el cim més elevat d'Amèrica del Nord, amb comentaris a càrrec de Salvador Rivas i Carlos Soria, membres de l'equip expedicionari. Aquesta projecció fou organitzada per la Federació Catalana de Muntanya, en nom de la qual Jordi Pons féu la presentació de la personalitat dels comentaristes. L'expedició al Mc Kinley havia estat realitzada i costejada per la Federació Espanyola de Muntanya, amb una subvenció de la Delegació Nacional d'Esports, i fou duta a terme pel seu grup d'alta muntanya.

A través de la projecció de les diapositives i dels comentaris —els quals van revestir un caràcter singularment desimbolt i despreocupat que no va deixar de sobtar molts dels assistents— es van poder seguir les incidències del viatge, l'arribada successiva a Nova York, a Anchorage i a Telketna, ja en terres d'Alaska. D'aquest darrer lloc els expedicionaris van anar amb avioneta fins a les geleres del Mc Kinley, mitjà de transport que es fa indispensable per al trasllat del bagatge, gairebé dues tones, que duïen els catorze expedicionaris. Segons van explicar, va constituir un encert de realitzar les jornades d'aproximació amb esquís, cosa que els va permetre d'aprofitar els nou dies de bon temps que van tenir la sort de trobar. Escau aquí de recordar que les geleres d'Alaska són les més extenses i llargues del món, des de les quals cal recórrer trajectes llarguissims fins als llocs habitats més propers.

Un cop ens fou mostrada la instal·lació del campament base i punt de sortida per a l'ascensió, al lloc anomenat vall de Kahitnaa (2.200 m), ens foren presentats els membres de l'expedició: Jaime García Orts, que n'era el cap, M. Arrassola, A. Faus, F. Palacios, L. Bernardo Duran, L. Méndez, A. Márquez, R. Bellús, F. Duran, C. Rada, G. López i C. Muñoz Repiso, a més dels dos alpinistes que van comentar la projecció.

Els diversos campaments de suport foren instal·lats en quatre etapes més, cadascun dels quals superava un desnivell de gairebé mil metres: coll de Kahitna (3.100 m), Windy Corney (racó ventós, 3.900 m), West Buttes (contrafort oest, 4.850 m) i coll Denalt (5.400 m). Per a tots aquests desplaçaments van poder gaudir de dies sencers de claror, ja que cal tenir en compte que es trobaven dins el Cercle Polar Àrtic. Les dificultats principals, en aquesta regió, consisteixen en les temperatures baixes, sota zero, el vent i les condicions meteorològiques, en general d'una extrema duresa. Després de la progressió fins al darrer campament, vam poder presenciar l'atac final, que tingué lloc el novè dia, amb la conquesta del Mc Kinley (6.187 m), duta a terme pel vessant sud-oest per una cordada de quatre membres.

Després, foren informats per mitjà del seu aparell receptor-transmissor, amb el qual tenien comunicació permanent amb el camp d'aviació de l'aparell que els va dur al campament-base, que les condicions meteorològiques esdevenien netament ad-

verses, i van restar uns dies a l'espera de si els altres membres podien ascendir també al cim, però en vista que el mal temps persistia van abandonar els campaments d'altura i també el propòsit d'altres ascensions. Un cop aplegats al campament-base, i al cap d'uns dies d'espera imprevistos, foren recollits pel pilot Don Sheldon, especialista en els vols per aquells difícils paratges, i sense el concurs del qual, segons contaren, no fóra possible de realitzar cap ascensió, a causa de les grans distàncies absolutament deshabitades que cal travessar. L'avioneta, un aparell tipus «Piper», com hem explicat, deixa equip i bagatges a la gelera, i els passa a recollir al cap dels dies convingut, bé que, a vegades, cal esperar uns dies més del compte ja que el mal temps no permet a l'avioneta de posar-se a la gelera.

Segons ens van dir repetidament els comentaristes, en aquella regió queden més de mil cinc-cents cims verges, molts d'ells d'accés de gran dificultat.

Com a nota final, cal dir que la primera ascensió del contrafort oest del Mc Kinley fou realitzada pel juliol de 1951, per Washburn i set alpinistes més, i que d'ençà d'aleshores s'ha repetit en trenta ocasions.

J. LI. i M.

Expedició valenciana a l'Aconcagua

L'expedició valenciana formada per Amadeu Botella, Antoni Martín, Àngel Tebar i Miquel Gómez, després d'una dura escalada, ha realitzat l'ascensió a l'Aconcagua (6.959 m) per la cara sud. Com és sabut, l'Aconcagua és el cim més alt dels Andes i de tot el continent americà.

Aquesta expedició fou costejada per la Federació Espanyola i hi han collaborat un grup d'andinistes xilens al front de la qual figurava Agapito Palacios. Aquesta és la cinquena vegada que s'escala l'Aconcagua per la difícil via de la cara sud.

III Expedició argentina a l'Himalaia

El projecte d'ascensió al cim de l'Everest, després de l'època dels monsons, no ha estat portat a realitat, malgrat haver-s'hi aproximat molt, perquè disposaren un campament als 8000 m d'alçada, des d'on, amb un temps regular, podien haver acabat amb èxit aquesta expedició, molt minuciosament preparada, i que tenia bones probabilitats i condicions per a tornar satisfets del resultat.

Abans, els argentins han fet dues expedicions a l'Himalaia, exploratòries; la primera conduïda per l'alpinista Ibáñez, i la segona per l'alpinista Huerta. Aquesta tercera era conduïda per Héctor Catira Tolosa, i en la part d'escalada, per Carlos Comesaña.

El projecte era seguir la ruta clàssica, pel coll sud i aresta sud, que és el camí regular, encara que excepcionalment una caravana nord-americana ha arribat al cim en travessia pel costat nord, i una última expedició japonesa ho ha fet per la part meridional, amb èxit.

A partir del 26 de juliol del 1971, sortiren els 19 expedicionaris argentins, en grups separats, que es reuniren a Katmandú a primers d'agost. Les gestions administratives necessàries els ocuparen el temps fins al 13 d'agost, en què començaren la marxa de 283 km els 482 portejadors inicials, i els 24 sherpes. Els portejadors disminuïren a mida que s'acostaven al camp de base, a causa del consum dels aliments per la mateixa caravana en camí.

El total de càrrega era de 12 tones, de les quals 6 eren queviures, 2,2 roba diversa, 1 de material d'escalada, 1 de material de transmissions i 1,8 de l'oxigen.

El campament base es va instal·lar, com de costum, als 5000 m d'altitud. Després, el primer d'alçada, als 6060 m, el segon a 6450 m, el tercer a 7000 m, on arribaren el 26 de setembre, i tota activitat quedà paralitzada nou dies, per tempestat, fins al 3 d'octubre.

Muntien el campament núm. 4, a 7400 m, i el 5 a 8000 m, el 31 d'octubre. Del 16 al 24 de setembre, una altra tempestat va obligar a la inactivitat de l'expedició. Per això, el temps disponible per a l'ascensió definitiva acabava el 1.º de novembre. S'ordenà la retirada, que es va haver de forçar enmig d'un temporal, però sense pèrdues.

Així, els argentins han arribat al peu de l'aresta final, i han abandonat un èxit molt probable, per tal de garantir la seguretat de tota l'expedició, resolució que recau en l'organitzador Catira Tolosa. El temps no va acordar les condicions mínimes indispensables, perquè immediatament després de decidir el retorn, la tempesta iniciada, seguí sense parar, com correspon al començament de l'hivern.

Probablement, els argentins anunciaran una nova expedició.

El cost és d'uns 100 milions de pesos, que en un 95 % provenen de l'Exèrcit, i el 5 % de la Federació Argentina de Ski

y de Andinismo (F.A.S.A.). La meitat dels components eren membres actius de l'exèrcit, especialitzats en la muntanya.

Albert Oliveres

La Televisió i la muntanya

Al programa anomenat «A vista de pájaro» del segon canal de la televisió, el dia 22 de febrer d'enguany fou exhibit un documental nord-americà sobre les Muntanyes Rocoses. El programa fou iniciat amb uns comentaris d'actualitat sobre les motivacions que duen els homes a escalar les muntanyes, amb citacions d'alpinistes consagrats, il·lustrades per belles imatges adequades, que van representar un elogi, expressat amb gran dignitat, de l'alpinisme i la muntanya.

Al documental **Muntanyes d'or** les magnífiques Muntanyes Rocoses són presentades com un protagonista important en els annals dels Estats Units. S'hi explica la història d'aquestes muntanyes, des de l'arribada dels primers exploradors i els seus contactes amb els pobladors autòctons, els pell-roges, fins a la declaració de parc nacional i la seva nova descoberta pel turisme, de primer només estival i més modernament com a zona d'esquí, amb la seva seqüela de noves instal·lacions hoteleres i de mitjans mecànics d'ascensió.

Es tracta, doncs, d'un film remarcable, tant per l'interès històric i geogràfic, com per la seva bellesa plàstica i pel respecte i l'encert amb què tracta l'afecció a la muntanya.

J. B.

Jocs Olímpics d'Hivern, a Sapporo.

Francisco Fernández Ochoa, medalla d'or en slalom

Tal com ja deuen saber els nostres lectors, als Jocs Olímpics d'hivern celebrats a Sapporo, Japó, l'esquiador espanyol Fernández Ochoa va aconseguir una medalla d'or. L'equip espanyol era format per Conxita Puig, Aurelio García i Francisco Fernández Ochoa, el qual es va classificar en primer lloc a la prova de slalom, amb 1'49"7, seguit pels italians G. Thoeni, amb 1'50"28, i R. Thoeni, 1'50"30. Cal posar en relleu aquest brillant triomf i felicitar sincerament Fernández Ochoa, per la seva victòria, fruit d'una llarga i disciplinada dedicació a l'esport, de llargs i continus sojorns a la muntanya que, després d'una magnífica trajectòria esportiva, han culminat en aquesta medalla d'or.

I Jocs Mundials d'Hivern per a Minusvàlids.

Dues medalles d'or i una medalla d'argent per a Antoni Ruiz

Als I Jocs Mundials d'Hivern per a minusvàlids celebrats a l'estació francesa de Courchevel durant el mes de març, l'esquiador català Antoni Ruiz, un cop computat el seu handicap físic, va aconseguir la medalla d'argent en la prova de slalom gegant, la medalla d'or a la prova de slalom gegant i la medalla d'or a la de slalom combinada.

Ens és molt grat de posar en relleu aquest gran triomf internacional del nostre bon amic Antoni Ruiz, just premi al seu esforç, a la seva força de voluntat, al seu entusiasme i al seu amor a l'esport i a la muntanya. Efectivament, les deficiències físiques d'Antoni Ruiz —manca del braç dret i una cama protèsica— no li han privat de gaudir de les satisfaccions que proporciona la muntanya i de practicar-ne totes les manifestacions, incloent-hi l'escalada i la travessia d'alta muntanya. Estem segurs que aquesta esclatant victòria d'Antoni Ruiz serà celebrada pels nombrosos amics amb què compta entre el nostre medi excursionista.

bibliografia

Tres llibres sobre la Cerdanya

Creiem adequat de fer un comentari sobre tres obres relacionades amb aquesta comarca pirinenca, que han aparegut recentment.

Entre el Carlit i el Puigmal (proses viscudes). — R. Blasi i Rabassa. Llívia, 1971. 125 pessetes.

Aquest llibre de proses narratives és introduït per un cancell d'Octavi Saltor, el qual ens parla de la personalitat de l'autor, de les seves diverses obres i, més especialment, de la que comentem, referent a la Cerdanya («meitat de França, meitat d'Espanya», segons la coneguda frase de Francesc Matheu), i a la seva singular situació geogràfica i política, que

té la seva expressió més acusada en l'enclavament de Llívia.

Per les seves primeres pàgines desfilen personatges concrets i tipus del país, que són presentats parlant el llenguatge característic dels cerdans, en particular dels lliviencs, amb les seves peculiaritats dialectals i lexicals, transcrits amb encert. Les breus narracions de l'obra ens descriuen, entre altres aspectes, l'anada a l'aplec de Font Romeu, el caràcter dels lliviencs, les seves dites i les seves facècies, i constitueixen uns croquis pirinencs d'ambient popular molt viu. També fa algunes al·lusions al fet tan singular de la partió del país cerdà, que tanta influència ha tingut en la seva vida, així com sobre el parlar dels seus naturals de les dues bandes de la ratlla fronterera.

L'obra de R. Blasi i Rabassa, que s'inscriu dins la narrativa naturalista, és de lectura agradable i amena.

Palau de Cerdanya (Regards sur l'histoire). Jean-Louis Blanchon. Cooperative scolaire de Palau-de-Cerdagne. 1971.

Sempre hem vist amb interès les petites monografies locals que ens poden donar una sèrie de detalls que, lògicament, no tenen cabuda en tractats més generals. El llibre que ara comentem ens dona

a conèixer els fets locals més interessants referents a aquest poblet pirinenc, a través de la història, i les vicissituds a què està sotmès un poble situat a la mateixa ratlla fronterera. L'obra és dedicada als mateixos habitants de Palau, perquè coneguin i estimin llur poble, però resulta també d'interès innegable per al foraster. D'entre la il·lustració que enriqueix l'obra, cal destacar unes belles mostres d'epigrafia popular.

Aquesta obra ha estat publicada a expenses comunals, cosa que honora el batlle i els consellers municipals. Cal destacar-ne també el pròleg, que constitueix una apassionada defensa de la salvaguarda de la carta d'identitat històrica de la població i de la seva personalitat.

La Llagonne. Marguerite i André Berenger. Toulouse, 1969.

Aquesta obra, impresa a Tolosa de Llenguadoc, és un compendi d'història i de geografia del poble de la Llacuna (el Capcir), a l'indret on aquesta comarca conflueix amb la Cerdanya i el Conflent, el qual presenta una fesomia històrica característica per la seva situació en una important cruïlla de camins. Ens descriu l'evolució del poble, i les seves riqueses artístiques més notables, ja que l'església conserva un Crist romànic-bizantí del segle XII molt ben conservat, unes notables pintures sobre fusta, i encara un baldaquí i un davant d'altar, restaurats i declarats monuments històrics.

És digne de posar en relleu, tant pel que fa a aquesta obra com a l'anteriorment comentada, que, si bé escrites en francès, evidencien per part de llurs autors un gran afany perquè sigui donada a conèixer i afermada la personalitat pròpia d'aquests pobles. Aquest fet fa créixer l'indubtable interès que la seva lectura presenta per als nostres excursionistes.

Josep Llaudó i Majoral

Le Massif du Canigou. Montagnes des Pyrénées Orientales. Tome II. Club Alpin Français. — Section de Perpignan. 91 pàgines. 10 mapes. 3 croquis d'escalada. 1971.

Continuant la tasca iniciada amb la publicació del volum I de la sèrie, «Du Costabonne a la Méditerranée», la secció de Perpinyà del C.A.F. ens ofereix avui l'interessant estudi monogràfic i guia del massís del Canigó.

Contràriament al que en el pròleg del llibre s'afirma, ja Cèsar August Torres l'any 1919 publicava el volum III de la monumental sèrie del Pirineu Català, **Vallespir, Conflent, Canigó, Alberes**, obra definitiva, evidentment no superada per la present. També caldria esmentar la **Guia del Canigó**, d'Hildebrand Miret, publicada fa uns anys per l'Abadia de Montserrat. Però l'antigor de la primera, unida al fet del seu exhauriment temps ha, i la brevetat de la segona, fan de l'aparició del volum que comentem, un motiu de satisfacció i una remarcable fita bibliogràfica excursionista.

L'obra s'inicia amb unes breus notes de descripció geogràfica, seguides per una relació dels refugis utilitzables i dels punts de partida per a les excursions, per a entrar seguidament en l'estudi dels itineraris que recorren pel Conflent; és a dir, ascensions a la Pica dels Cortalets, Vernet, Marialles, Sant Martí de Canigó, Taurinyà, Villerac i Vallmanya. L'interessant pic de Casamir també hi és estudiat.

Una altra part està dedicada als itineraris per la comarca del Vallespir, no tan sols en direcció a la Pica, sinó als altres interessants cims del massís: Set Homes, Tres Vents, Rojà, etc., tan poc visitats pels muntanyencs d'aquest cantó dels Pirineus. Interessants i inèdits són els capítols dedicats als itineraris de «grande randonnée», a l'esquí de muntanya i a l'escalada: cara est del Canigó, cara nord del Barbet, bretxa Durier i aresta del Casamir.

La cartografia, feta prenent per base el conegut mapa editat pel Sindicat d'Iniciativa del Vernet, està excessivament fragmentada i mancada dels més indispensables detalls. Un altre aspecte deficient és el toponímic. En els moments en què està en curs en el nostre país una seriosa tasca de depuració toponímica —aduc entre els estaments oficials—, és de dolendre que els nostres germans del Rosselló continuïn aferrats encara a l'horrída ortografia oficialista, malgrat els bons, però massa tímids intents de rectificació, que el volum sembla insinuar.

Objeccions a part, però, creiem que la nova guia ve a omplir un buit considerable, i com a bons muntanyencs, i singularment com a catalans enamorats de les muntanyes canigonenques, saludem efusivament aquesta nova mostra de l'esforç editorial de la secció rossellonesa del C.A.F. alhora que la recomanem insistentment als nostres lectors.

Josep Girona



**No us
n'estranyeu!
Encara
no ha
visitat
Mañanes**



Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.



Canuda, 26 T. 232 07 71 Barcelona-2/Via Augusta, 103 T. 217 91 88 Barcelona-6
Bailèn, 170 T. 258 10 15 Barcelona-9/Prim, 99 T. 380 48 21 Badalona



*Confecció
de Luxe*





CALÇATS INFANTILS



BALMES - PLAÇA MOLINA



AVDA. GRAL. GODED, 15



PASSEIG GRAL. MOLA, 43

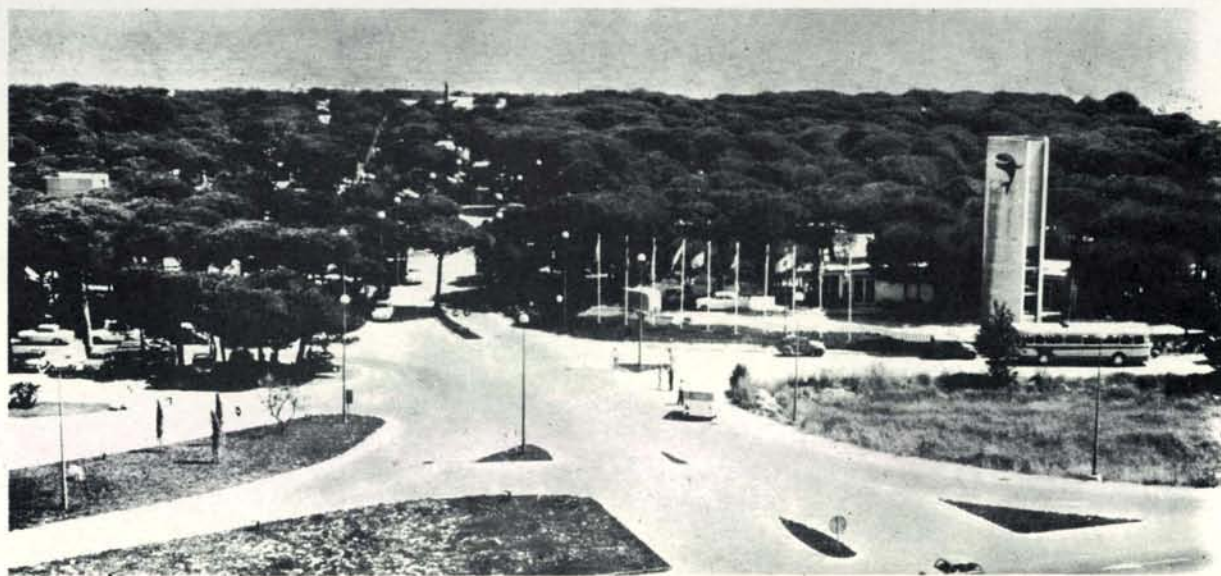
brindis

CONCESIONARI EXCLUSIU A BARCELONA DEL CALÇAT ANATOMIC

202

i

404



Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal·lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

DRAP

Dins la línia
internacional
del vestir joveníssim
acurada selecció

Granvia, 57 Z (Aribau-Muntaner)



Casanova-Granvia

Establiment filial
de Camiseria Bonet. Aribau, 3

BONET

el vostre camiser.

Col·leccions modernes
dins d'un gust refinat

"boutique" per a l'home

Aribau, 3. BARCELONA

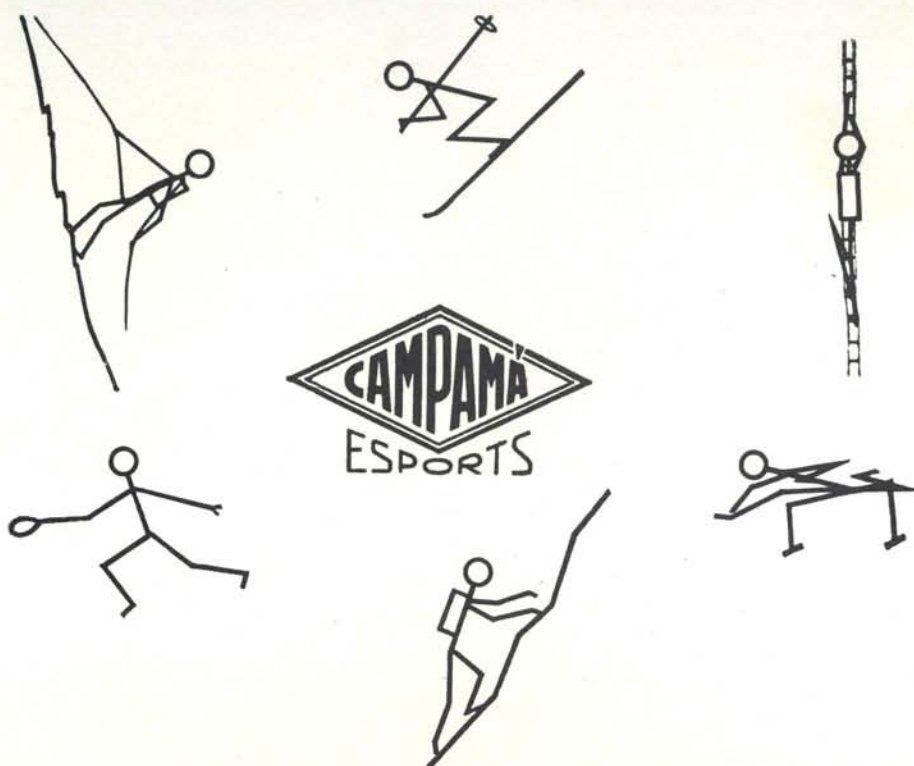


Casanova-Granvia



SANTA 
EULALIA
ESPORTS
Passeig de Gràcia, 93 BARCELONA-8

**Aconsegueix la perfecció en la
revolucionària concepció de la bota
d'esquí a injecció "SINTESI PER-FIT"**



Urgell, 95 bis

BARCELONA - 11

Telèfon 253 50 01

d'EL CASERIO, me'n fio!

**Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya**

Pes en origen: 170 grams



EL CASERIO



FUNDADA EN 1870

GENERES DE PUNT
CAMISERIA

Gonzalo Comella

PASSEIG DE GRACIA, 6
AVDA. GENERALISIMO, 478 - VIA AUGUSTA, 2